

Dr. Vercseg Ilona - Kovács Edit

IFJÚSÁGI KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS (ANIMÁCIÓ)

DR. VERCSEG ILONA
KOVÁCS EDIT

Ifjúsági közösségfejlesztés (Animáció)

2012

**Az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztése
TÁMOP-5.4.4.-09/2-C-2009-0002**

Tisztelt Olvasó!

A TÁMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0002 „Az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztése” című projekt keretében az ifjúságsegítő és a pedagógusképzés határterületein egyaránt hasznosítható tantervi egységekhez kapcsolódó, lektorált tananyagok készültek. A sorozat kötetei a felsőoktatás különböző szegmenseiben (szociális, pedagógiai, andragógiai stb.) és szintjein (felsőoktatási szakképzés, alapképzés, továbbképzés, felnőttképzés) egyaránt használhatók. Az Európai Unió társfinanszírozásában megvalósult tananyag-fejlesztési és képzési projekt szlogenje: „Az ifjúságsegítés rangjáért”, amely az ifjúsággal közvetlenül foglalkozó szakemberek és intézmények, szervezetek társadalmi elismertségének növelésén túl a szakmai színvonal emelésére, a felsőoktatási alapképzés szintjének megfelelő követelmények elérésére való törekvést tükrözi.

A kompetencia-fejlesztést célzó tananyagokban az elméleti megközelítéshez és a gyakorlati, tréning jellegű képzéshez egyaránt hasznos információkat találhatnak az érdeklődők. Bár a tananyagok elsősorban a tanárok (képzők) munkáját segítik, egyes fejezetek a hallgatók számára is hozzáférhetővé tehetők.

A sorozat füzetei 2011-ben készültek, többségük az akkori jogi, intézményei háttér információit tartalmazza, bár az utólagos szerkesztés néhány esetben megkövetelte az azóta bekövetkezett változások beépítését, vagy az azokra történő utalás jelzését. Mindez a szerzők, szerkesztők, projektvezetők számára azt az üzenetet hordozza, hogy egy viszonylag fiatal szakma a folyamatosan változó társadalmi környezetben is próbálja megtalálni azokat az elvi és gyakorlati fogódzókat, amelyek az interprofesszionális jegyében történő fejlesztés alapvetései és eredményei.

Tapasztalatokban és sikerekben gazdag felhasználást kívánunk!

Kecskemét, 2012

A projekt vezetői

TARTALOMJEGYZÉK

I. Tananyag.....	5
1. Gondolatok a közösségi munka elé.....	5
Emberekkel dolgozni állandó küzdelem és rendszeres öröm.....	5
2. Fiatalok helye a köz(össégi) gondolkodásban.....	7
2.1 A közösségfejlesztés alapelveinek érvényesülése az ifjúsági munkában.....	7
2.2 Fiatalok a településeken	12
2.3 Mit jelent a diszkrimináció, miért kell törvényileg szabályozni az egyenlő bánásmódot?.....	18
2.4 Feltételek, hiányok, adottságok: azaz cselekvésre mozgósító problémák	20
3. Itt vagyunk mi is!	24
3.1 Az ifjúsági munka korosztályi meghatározottsága – cselekvésre mozgósító szükségletek	24
3.2 Fókuszban a szocializáció	28
3.3 Közösségi köreink	34
3.4 Együttélés vs. elnyomás	38
4. Közösségi munkamódok	43
4.1 Az ifjúsági munka a közösségi munka speciális terepe	43
4.2 Részvételi alapú módszerek és beavatkozások a gyakorlatban.....	45
i. Kezdeményezések az Óperencián innen s túlról. Települési-, Gyermek- és Ifjúsági-, valamint a diák önkormányzatok és az érdekérvényesítés.....	45
ii. Kortárssegítő szisztémák az empátia jegyében.....	46
iii. Szervezett önkéntes programok a cselekvőképességért.....	49
iv. Warren-modell az együttműködés jegyében.....	50
v. Helyi cselekvés modell a felelőssé válás támogatására	50
vi. Add tovább! – közösségi mozgalom a fiatalok öntevékenységeért, a kötődéséért.....	51
vii. Közösségi beszélgetések.....	52
viii. Chat, blog és közösségi portálok	53
ix. Lépésjavaslatok – végiggondolandó kérdések kisközösségi rádiók elindításához.....	55
x. Állampolgári Tanács (ÁT)	55
xi. Kép-hang módszerek.....	57
xii. Közösségi események szervezése, ünnepek, bulik	58
xiii. Közösségi művészeti eszközök.....	59

5. Együttműködés vs. versengés	61
II. Nem-könyves (nem szöveges) tananyagok és kapcsolódó feladatok	61
III. Irodalom	63
Kötelező olvasmány/ok	63
Ajánlott olvasmány/ok	63
IV. „Tanári segédkönyv” – ajánlott módszerek, tevékenységek, egyéb közölni valók	64
Módszer neve: Mit hoztam?	64
Módszer neve: Módszerplakát	64
Módszer neve: Közösségmozaik	65
Módszer neve: Térképrajzolás	65
Módszer neve: Társadalmi távolság gyakorlat	66
Módszer neve: Kinek a dolga?	67
Módszer neve: Hőlégballon	67
Módszer neve: Kollázs-készítés	68
Módszer neve: „Módszerek” c. film vetítése és elemzése	68
Módszer neve: Érintettek elemzése	69
Módszer neve: Az „Akinek a szeme kék” c. film vetítése, elemzése	69
Módszer neve: Négyzettologatos	70
Módszer neve: Fogoly dilemma	70
Módszer neve: Hélium-rúd	71
Módszer neve: Esetelemzések: Cselekvő tanulócsoport (Bálint-csoport módszerrel)	71

I. Tananyag

1. Gondolatok a közösségi munka elé

Eberekkel dolgozni állandó küzdelem és rendszeres öröm

KULCSSZAVAK: közösségi munka, beavatkozás, felelősség

Segítő, fejlesztő szakemberek között nem is kell hangsúlyozni, mekkora felelősség beavatkozni egy-egy személy életébe, abban változásokat generálni. Ez a felelősség speciális módon jelentkezik a közösségi munka terén, melynek során több emberrel dolgozunk, akik, kisebb „felületükkel” fordulnak felénk, reakcióik nem kiszámíthatóak és a közösségből érkező visszajelzések értelmezése összetett feladat.

A közösségi alapú fejlesztő folyamatok leggyakoribb szereplői a felnőtt társadalom tagjai. Területi alapú kezdeményezések esetén is nagyon nagy kihívást jelent a fiatalabb generációk megszólítása, bevonása, vagy éppen a közös munkában való aktív megtartása. Az „Ifjúsági közösségfejlesztés” modul az elméleteknek és a praktikumoknak egy olyan arányát szeretné kialakítani, amely segít a támogató szakembereknek a jelenségek jobb megértésében, de kezdeményező lépésekre is felbátorítja őket.

Érdeemes közösségben dolgozni! Azért,

- mert *sikerélményt ad*, értelmet a cselekvésnek, társasági létet, közös célok elérését hozza magával,
- mert *közös az öröm*, megadja a valahová tartozás érzését, az összefogás örömét és a lehetőséget a másokkal való együttműködésre,
- mert különféle problémák együttes megoldását adja,
- mert gazdasági szükségszerűségek is mozgatnak bennünket, s közös megoldásokkal csökkenthető a kiszolgáltatottság,
- mert így több lépéslehetőség látszik környezetünk lakhatóbbá tételére, s ezek felbátorítanak a cselekvésre,
- mert a demokratikus állampolgári létet kitanulni csak közösségben lehet,
- mert így értjük meg saját helyzetünket, s leszünk otthon saját életünkben.

A közös munka arra ad lehetőséget, hogy az egyéni célok a közösen kitűzött célokkal összhangban valósuljanak meg.

A települési lakosság körében alkalmazott közösségfejlesztő módszerek lényege az egymás mellett élő emberek kapcsolatainak erősítése, szükség esetén megszervezése.

Egy közösség akkor tud hatékonyan működni, ha van közös célja, ha felismeri abban a saját feladatait és azokat meg is tudja valósítani. Fontos megérteni – és persze elfogadni – minden generációnak, hogy nem csak egymás mellett kell élni, hanem kapcsolatokkal is kell rendelkezni. Ha ismerjük a környéket, amelyben élünk, az jó. Tudjuk, hogy hol a helyünk a világban. Ha jóban vagyunk a környékünkön élőkkel, ha ismerjük az utcánkban lakókat, és tudjuk, kik laknak a környékünkön, akkor alakítani is tudjuk azt – ezzel lesz közünk hozzá.

A közösséghez való érzelmi viszony, a tudatosság és a helyi tudás, a szervezethez és az arra épülő közösségi cselekvés fejleszhető, éppen ez a közösségfejlesztő munka legfőbb feladata. Amikor egy közösség azonosítja a problémáit, fontos, hogy mindjárt az elején azt is megvizsgálja, hogy azok hol keletkezettek. Nyilvánvalóvá kell tenni a közösség tagjai számára, hogy *valamennyi helyben megjelenő problémát nem lehet kizárólag helyben orvosolni. De a helyben keletkező problémák megoldásához a közösség tagjain keresztül vezet az út.*

Az embereknek egyszerre van szükségük választásokra és kötődésekre. A fejlődés képességét gyakran mérik azzal, hogy a közösség tagjai hogyan viszonyulnak a változásokhoz: egyfelől képesek-e lépést tartani velük, másfelől képesek-e maguk is előidézni változásokat? A segítő szakembereknek, a kezdeményezőknél fontos szem előtt tartaniuk munkájuk során, hogy az emberekben elindított változások vissza nem fordíthatóak, a megélt élményeket nem lehet meg nem éltekké tenni. Így a következtelen, befejezetlen beavatkozások – mely után minden marad a régiben – sokkal nagyobb károkat okoznak, mint a változatlan. A változatlan – pontosabban a lassú alakulás – biztonságot ad. Az emberek tudják benne a helyüket, ismerik az eljárásokat, még ha nem is értenek vele egyet.

Ha ebbe beleavatkozunk, azzal megkérdőjelezzük dolgokat, megbolygatunk viszonyokat és ezzel az ismert viszonyokban kialakult biztonságérzetet is megbontjuk, de ez az előfeltétele a változások előidézésének. Ebből az is következik, hogy legalább addig kell a közösséggel a munkát folytatni, ameddig újra nyugvópontra nem kerül saját viszonyaiban.

Három eldöntendő kérdést ajánlunk megfontolásra egy tervezett beavatkozás előtt:

Hiszünk-e eléggé abban, hogy a közösség tagjai segítségünkkel képesek lesznek azonosítani valós szükségleteiket, megfogalmazni céljaikat és kiállni azokért?

Képesek vagyunk-e elfogadni majd a közösség akaratát, akkor is, ha az nem fog egyezni az általunk látott szakmai kihívásokkal, törekvésekkel?

Képesek leszünk-e támogatni a közösség akaratát a helyi döntéshozókkal, szakmai munkacsoportokkal, vagy akár a fenntartókkal szemben is?

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

Mit hoztam?

Módszerplakát

2. Fiatalok helye a köz(össégi) gondolkodásban

2.1 A közösségfejlesztés alapelveinek érvényesülése az ifjúsági munkában

KULCSSZAVAK: bevonódás, részvétel, aktivitás, empowerment, nyilvánosság, szubszidiaritás

A közösségfejlesztés két alapelveinek megértése a jó ifjúsági munka alapja. Az alábbi tartalmak megértése, egyéni tapasztalatok alapján történő kibontása a képzés kapcsolódó feladataiban érvényesül.

A *közösség* a külföldi szakirodalomban nem szerepel a közösségfejlesztési alapelveként, holott minden bizonnyal ez a leginkább szakmaspecifikus alapelv. Gyaníthatóan azért van ez így, mert az alapelveket általában a gyakorlatból vonják el és nem az olyan „nagy elméletekből”, mint amilyen a „közösség” is. Ám észre kell vennünk, hogy a már elfogadott alapelvek, pl. az igazságosság, az egyenlőség, a tolerancia és a sokszínűség is hordoznak történeti és elméleti vonatkozásokat, filozófiai, erkölcsi és jogi irányokat, amelyek felé a közösségfejlesztési gyakorlat haladni szeretne. [...]

A közösség alapelve. A közösségfejlesztés célja a helyi közösséghez és a társadalomhoz tartozás elősegítése. A végső cél, hogy mindenki tartozzon valahová és valakikhez, közösségi és társadalmi beágyazottságban éljen, legyen esélye–lehetősége saját életfeltételeinek javítására és képes legyen a pozitív változásokra irányuló közös cselekvésben való részvételre.

A közösség alapvető emberi létfeltétel. „Az embernek, mint fajnak nagy evolúciós újítása a közösség kifejlődése. Nem az egyének versenye a döntő az emberi evolúcióban, hanem a közösségeké. A közösség sokfejú, százkezü, tevékeny, mindenre figyelő biológiai és kulturális konstrukció... Millió éves fejlődése alatt megbízható, kiegyensúlyozott környezetet biztosított az emberi életnek... Az emberi természet számára a közösség az optimális működési tér... olyan helyi közösségeket kell kialakítani, amelyekben mindenki megtanulja, hogy az ember csak közösségekben életképes, és a központosítás előnyeinek megőrzése mellett a helyi kultúra a legfőbb jó és legfontosabb emberi érték.” (Csányi Vilmos, 2005)

Warren (1963) amerikai szociológus szerint a közösségnek öt funkciója van az életünkben:

- *A szocializáció*, melyen keresztül a közösség bizonyos értékek olt tagjaiba, olyanokat, amelyek a leginkább az adott kultúrában érvényesek.
- *A gazdasági boldogulás*: a közösség biztosítja tagjainak a megélhetést.
- *A társadalmi részvétel*. A közösségben biztosítja tagjai számára a társasági, társadalmi élet lehetőségét, a jogok és kötelességek gyakorlását.
- *A társadalmi kontroll* is a közösség funkciója. A kontroll alapját a közösség értékei és normái jelentik, valamint a köz ügyei iránti elkötelezettség és felelősség.
- *A kölcsönös támogatás*, s az ahhoz vezető *együttműködés*, mely folyamat segítségével a közösség tagjai megvalósítják azokat a feladatokat, amelyek túl nagyok, vagy túl sürgősek ahhoz, hogy egy egyedülálló személy kezelni tudja. E funkciót a szolidaritás funkciójának is szokták nevezni.

„Bár mindegyikük fontos a lokalitás szempontjából, ezek nem feltétlenül olyan funkciók, amelyek felett a közösség kizárólagos felelősséggel vagy hatalommal bír. Épp ellenkezőleg: ahhoz, hogy a közösség e funkciókat közösségi szinten ellássa, a társadalmi szerveződésben

szoros kötéseknél kell jelen lenniük a helyi alapú egységek, pl. vállalkozások, iskolai vezető testületek, önkéntes szervezetek és szociális rendszerek között, amelyek jócskán túlmutatnak az adott közösség határain... Azt sem mondjuk ..., hogy ezeket a funkciókat nem láthatják el másfajta társadalmi rendszerek, pl. informális csoportok, formális szervezetek, vagy egész társadalmak. A közösségnek azonban az egyik fő jellemzője éppen az, hogy e funkciókat a lokalitás szintjén szervezi meg.” (Warren, 1963)

Közösség és funkcionalitás? A német közösségelmélet nagy teoretikusai, Herder, Schiller, Hegel és Tönnies szerint a közösség organikus képződmény, amelybe „mindenestül” beletartozik az egyén („the whole man”), míg a szervetlen, funkcionális *társadalomhoz* az egyén – főként a munkamegosztás következtében - csak töredezett formában (fragmented forms) tartozik (Vercseg, 1993). Tisztában vagyunk azzal, hogy a közösség és a funkcionalitás egymás mellé helyezése felvet közösségelméleti problémákat.

„A közösség (elvileg) az emberi élet teljességét befogadhatja és továbbadhatja, míg a társadalom erre (elvileg) nem (lehet) képes, egyszerűen nem erre hozták létre...” (Gergely, 2007). Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a hagyományos közösségnek ne lettek volna funkciói és hogy a modern közösségnek ne lehetnének szerves vonatkozásai. Nem kétséges, hogy ha a közösség perspektívájában gondolkodunk, mely magában hordozza a magatartásszabályokat, normákat, értékeket, a kultúrát magát, akkor sokkal tágabb horizonthoz jutunk, mint ha eleve funkcionális szempontból vizsgálódunk, a való élet gyakorlati megvalósulási szintjein. Ám a funkcionalitás horizontján is megjelenthetnek, sőt, a közösségi beavatkozás esetében meg is kell jelenjenek normatív tartalmak, mert „a beavatkozás nem kezelhető pusztán funkcionális és instrumentális megközelítésben.” (Gergely, 2006)

A közösség funkciók szerinti megközelítése közvetlen módon nem tartalmazza a közösség normatív jellegét, ám nem is zárja ki azt. Meglátásunk szerint a Warren által modellált valamennyi funkcióban fellelhető a normativitás. Az első, szocializációs funkció már eleve a közösség normativitásából indul ki, s a társadalmi kontroll főként épp ezeknek az értékeknek a betartására irányul. A közösségi részvétel demokratikus értéke és a szolidaritás erkölcsi értéke hasonlóan benne rejlik e funkciókban. Az gazdasági boldogulás megfogalmazásában a helyi részvételre (local participation) helyezi a hangsúlyt Warren, akinél a szolidaritás erkölcsi követelménye is megjelenik, amennyiben a közösség kötelességének és némiképp saját feladatának is érzi tagjai megélhetését, boldogulását.

Bár a *lokalitás* a folyamatosan mobilizálódó világ egyre sebezhetőbb koncepciójának tűnik, mégsem válik használhatatlanná a közösség-fogalom szempontjából, hiszen az emberek mégiscsak ott cselekszenek, ahol aktuálisan éppen élnek, s bár cselekvésük hatása messze túlnyúlhat a lokalitás határain, azok hatnak a lokális életre is. „Számos más társadalmi funkció mellett az emberek lokális keretek között gyakorolják politika részvételüket” (Warren, 1963). A magát megszervezni kezdő magyar közösségfejlesztésnek a 70-es évek közepén éppen az volt az egyik fő újdonsága, hogy felvetette a helyi, közösségi identitás kérdését és a centrális hatalom időszakában legalizálni próbálta a helyi (döntési) szintet és összekapcsolta azt a helyi cselekvéssel (részvétellel) és kontrollal. Komoly szakirodalma van a szomszédságok növekvő szerepének is a globalizáció korában (ld. pl. Henderson-Thomas, 1987, 4) [...]

A közösség „egységes fogalomként” (ti. falusi vagy városi szomszédságként) való értelmezését sokan idealizált értelmezésnek tartják. „Létezik olyan feltételezés, miszerint a

demokratikus konszenzus segítségével le lehet győzni a különbségeket, és össze lehet hozni a közösség különböző szegmenseit, hogy egységes frontot alkossanak a közösségi cselekvéshez...” Egy újabb keletű, közösségről szóló kiadványban ... helyesen teszik fel a kérdést, „Ki az a mi?” ... Mások is elkezdtek megkérdőjelezni a közösségek természetéről és kívánalmairól általánosan elfogadott elképzeléseket – olyan elképzeléseket, melyek helyességét túlságosan is régen vesszük biztosra. Pontosabban, arra mutatnak rá, hogy a közösséget „lokálisnak” tekintő egységesítő elképzelések különösen a közösségen belüli konfliktusokat és hátrányos helyzetet becsülik alá ... A korábbi elméletek sokszor figyelmen kívül hagyják a fennálló hatalmi struktúrákat – amelyekben bizonyos csoportok húznak hasznot a status quo-ból – és a közösségek társadalmi osztály, etnikai, nemi és szexuális hovatartozás, életkor, vallás és kulturális hagyomány szerinti rétegződését. (Campfens, 1997)

A funkcionális közösségértelmezés rámutat a közösség gyakorlati használhatóságának fő területeire, s a kellően nyitott elvi háttérrel rendelkező közösségfejlesztő (aki nem pusztán technical assistance-nek - szakmai segítségnyújtásnak - értelmezi a közösségfejlesztői szakmai beavatkozást) pedig, a funkciók gyakorlása közben, hozzásegítheti a cselekvőket a közösség normatív vonatkozásait is érvényesíteni. „Ha beavatkozásra kerül sor, egy nagyobb, „magasabb egység” jön létre, amelyben a beavatkozó is benne van ... (az ő) önkorlátozása eredményeképpen viszonylagos egyensúly alakul ki” hangzott el egy előadásban a „beavatkozó normatív fedezetéről”. (Gergely, 2006) E viszony kialakulásának középpontjában az empowerment (közösségi szintű képessé tétel) áll, amelyben a „gondolkodj folyamatosan önmagadról és közösségedről, válassz (alternatívákból) és cselekedj, de tudd, hogy miért” fejlesztői attitűdnek kell érvényesülnie.

„... a beavatkozás egyik kritikus mércéje az, hogy mennyiben sikerül hozzájárulnia (ti. a fejlesztőnek) a megújulási képesség helyreállításához ... Ez viszont igen magasra teszi a mércét, mert ez a beavatkozó erkölcsi minőségére, a beavatkozás normatív hitelére is utal.” Még egy fontos adalék, ugyancsak tőle: cselekvés közben a cselekvővel, a cselekvőkkel is „történik valami”, tehát a közösségfejlesztő is változik, folytonosan megújítva önmagát is. (Gergely, 2006) [...]

A modern közösségiség lényegét a *civil társadalom* fogalma is kifejezi, mert szintetizálja a modern ember látszólag egymásnak ellentmondó két alapvető szükségletét: a valahová tartozás és a szabadság igényének egymás mellettségét. „Az embereknek kötődésre és választási lehetőségekre van szükségük ahhoz, hogy életlehetőségeiket a maguk teljességében élvezhessék... Ezek a kötődések az autonóm társulások variációit igénylik, amit civil társadalomnak nevezünk.” (Dahrendorf, 1997)

Az individuumra építő társadalomban az állampolgári gondolkodás és viselkedés mozgatórugója az egyéni érdek, melynek gátlástalan, önkorlátozás és belátás nélküli érvényesítése a verseny kiéleződéséhez, a kommunikáció leszűküléséhez, a szolidaritás csökkenéséhez, széthúzáshoz és elkülönüléshez vezet. A közösségi alapú társadalom nem veti el az egyéni boldogulás fontosságát, de mellette a köz érdeke is fontos szerepet kap. A közjóért folytatott, lokális társadalmi csoportokban zajló közösségi cselekvés – a közösség tagjainak rendszeres kommunikációján, részvételén és az ezek nyomán kialakuló szolidaritáson keresztül – a részvételi demokrácia fő megnyilvánulási formája. A közösségek mellőzésének társadalmi kockázata, hogy még több elnyomott és perifériára szorult ember idegenedik el a társadalomtól.

Ha a közösséget a közösségfejlesztés alapelveinek tekintjük, akkor egy olyan termékeny talajon állunk, amely kellően sokrétű ahhoz, hogy megadja a közösségépítő

tevékenységünkhöz szükséges komplexitást. E nélkül a komplexitás nélkül beavatkozásunk csak szimpla és rutinírozható szakmai segítségnyújtás maradna. [...]

A valahová tartozás a részvételt magát is jelenti: részt veszek annak a közösségnek az életében, ahová tartozom. A részvétel az élet teljességére kiterjedő megnyilvánulás és létforma. Általános értelemben a részvétel az egyén és a közösség szintjén jelentkezik.

Az egyén szintjén arról szól, hogy az egyén maga is részt vesz saját életének irányításában, azaz felelősséget vállal önmagáért. A sodródás helyett az önirányításra vállalkozik, megalkotja mintegy a maga életét, értékeket fogalmaz meg a maga számára és annak megfelelő célokat tűz ki, s társakat választva küzd e célok megvalósulásáért.

A közösség szintjén a részvétel már az egymás és a közösség ismeretét és azon belüli kapcsolatait is jelenti. Jelenti továbbá az egymás iránti bizalmat, a kölcsönös támogatást és szolidaritást, a közös normákat és a viszonyosságot. A részvétel magas aránya jó indikátora az egészséges, jól működő közösségeknek.

Beszélhetünk a részvételtől a *társadalom* szintjén is, amikor a részvétel a társadalom interakciós és intézményes folyamataiban valósul meg – kapcsolati és kommunikációs rendszerek, az intézmények létrehozásában (új intézmények, pl. civil szervezetek alapítása, szociális szolgáltatások megszervezése, törvények előkészítése, az egyeztetés és érdekképviselet intézményeinek működtetése, stb.) és a meglévő intézmények használatában nyilvánul meg (a lehetőségek ismerete és kiaknázása, a törvények betartása vagy megkerülése, stb.)

Politikai megközelítésben a részvétel a döntési folyamatok különböző szintjein való részvételt jelenti. Ez az a szint, ahol a leginkább beszélhetünk a részvételi demokrácia érvényesüléséről. A részvétel itt ugyanis azt jelenti, hogy az állampolgári akarat közvetlenül – s nem képviselők útján – érvényesül. Az állampolgárok és szervezeteik részt vesznek a közösségi–társadalmi tervezési és döntési folyamatokban.

A részvételi demokrácia a görög demokrácia eredeti formája, s azért mondjuk még ma is az egyetlen valóban működő demokráciának, mert nem voltak benne hierarchikus kapcsolatrendszerek – a közösséget érintő döntéseket maguk az érintettek hozták meg.

Az egyre bonyolultabbá váló modern társadalmakban ez a fajta hatalomgyakorlás számos korlátba ütközik, ám mi a véleménynyilvánításnak, a döntésben való részvételnek és a kontrollnak még messze az optimumán innen vagyunk.

A részvétel – csakúgy, mint a közösséghez tartozás! - megvalósulhat önmagától, szakemberi beavatkozás nélkül is. Hogy mikor és milyen mértékben van szakmai beavatkozásra, „rásegítésre” szükség, azt a közösség érettsége – tanultsága, szervezettsége és állampolgári kultúrája, fegyelme – határozza meg. *A bevonás* szükségességéről a leggyakrabban akkor beszélünk, amikor az adott közösség és tagjai alacsony részvételi aktivitást mutatnak a közösség/társadalom interakciós és intézményi folyamataiban; amikor az egymás iránti bizalom és szolidaritás gyenge; a kölcsönös segítség, a cselekvő viszonyok, az önkéntesség és a civil intézmények, hálózatok száma csekély; a lakosok nem ismerik jogaikat, kötelességeiket, lehetőségeiket és a meglévő (állami) intézmények elvben értük, gyakorlatilag azonban nélkülük működnek; s a döntési/ellenőrzési folyamatokban résztvevők száma alacsony.

A bevonás/részvétel csak látszólag pusztán morális cél, szorgalmazását és terjedését egyre inkább gazdasági megfontolások is mozgatják. A jóléti rendszer válsága, a kormányzatról (government) a kormányzásra (governance) való áttérés szükségességének felismerése, az

állampolgárok és szervezeteik bevonása a legszélesebb értelmű szociális szolgáltatásokba mind azt célozzák, hogy az állampolgárok és közösségeik ellátottság iránti igénye csökkenjen – saját maguk oldják meg az életüket, minél kevesebb támogatással! -, vagyis valósuljon meg az önsegítés (self-help) és a passzivitás helyett aktivitás jöjjön létre. Mindez persze kedvez a közösségfejlesztés, közösségi munka intézményesülésének, ám a szakembereknek mindig felül kell bírálniuk a megbízók törekvéseit és csak olyan folyamatokat szabad elősegíteniük, amelyek megfelelnek a közösségfejlesztés más alapelveinek is. Olyan folyamatokat szerencsés csak támogatnunk, amelyek nem szabnak gátat a civil/közösségi cselekvés lényegének, a szabadságnak és függetlenségnek, a kritikai attitűd érvényesülésének, hanem ellenkezőleg, éppen hogy erősítik azokat.

"Az *életképes helyi közösség* az, amelyikben a lakosok együttműködnek annak érdekében, hogy a legkülönbözőbb szempontú hatással legyenek a helyi társadalom szabályaira; amelyikben a lakosok a közösségi életre vonatkozó célokat tűznek ki maguk elé és amelyikben az emberek képesek is e célok megvalósítására." (Schönberg, 1979)

Ha a közösség célérték, akkor a részvétel - ez a másik leginkább szakmaspecifikus alapelv - eszközérték a közösségiség eléréséhez."

(dr. Vercseg Ilona: *Közösség és részvétel, - a közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlati elmélete. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület és az ELTE Szociális Munka és Szociálpolitikai Tanszék könyvsorozata. Budapest, 2011. 27-35. p)*

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

Közösségmozaik

2.2 Fiatalok a településeken

KULCSSZAVAK: település, szomszédság, ifjúság, szocializáció

A közösségi fejlesztő munka elsődleges színtere a szomszédság, a lokalitás, s erre a terepre a közelben megvalósuló együttlétként, helyi csoportok ötvözeteként tekintünk. A szomszédság olyan települési, városrészi egység, amelynek külön építészeti, gazdasági és kulturális súlypontja van, s amely építészeti jelzésekkel világosan elkülönül a település többi részétől. A szomszédság összehangolt viszony, melynek **kiigazító, ellenőrző** (kontroll) és **kiegészítő** szerepe is van. Él benne a kölcsönösség. A klasszikusan vett közösséghez tartozás, melyben az emberek teljes személyiségükkel fordultak a közösség egésze felé, megváltozott, mert a barátok, rokonok, az iskola, a munkahely és a lakóhely gyakran földrajzilag elkülönült területeken található, s ez a tény átalakítja a kapcsolattartás formáit. Közvetetté vált a lakosoknak a településhez való viszonya, a „résztelen” demokrácia gyakorlata egyre sikeresebben hiteti el velük, hogy nincs a dolgokhoz közük. Így viszont egyedülállókká és eszköztelenné válnak saját lakóhelyükön: nem ismerik egymást, nem ismerik a jogaikat, nem ismerik (el) a kötelességeiket – a magány és kiszolgáltatottság mértéke egyre növekszik.

Ez a jelenség nagyban hozzájárul a közösségen belüli bizalom csökkenéséhez is, melynek során az emberek elvesztik, vagy ki sem alakítják helyi kapcsolataikat, s szomszédjaikkal és az idegenekkel is egyre bizalmatlanabbakká válnak. Az összekötő társadalmi tőke fejlesztésével a segítő-, közösségi beavatkozások a kommunikációt, a közös cselekvéseket, egymás és a közösség megismerését, s velük a bizalom erősödését szolgálják. Az alvóhelyként, s nem közösségként működő települések csendes áldozatait az izolálódó családokban felnövekvő gyerekek, akik szocializációjának nem része a helyi közösségi életben való aktív részvétel, akik nem látnak a szüleiktől közösségi kezdeményezéseket, akiknek az iskola a leggyakrabban az ismeretek magányos elsajátítását ajánlja. Ezekben a gyerekekben nem fejlődik ki egy sor olyan képesség, mely az asszertív felnőtté válás fontos alkotóeleme, vagy éppen a tudatos és aktív állampolgári léthez vezet.

Jelen társadalmunkban a felnövekvő generációk nem tudják szocializációjuk részeként megismerni és elsajátítani a társadalmi részvétel formáit, az állampolgári tudatosság mintáit, a demokrácia eszközeit, a civil társadalom lehetőségeit. Ezért szükséges e korosztály bevonása a helyi közösséget érintő kérdések megvitatásába, a szükségletek, a problémák, az erőforrások és persze a lehetőségek feltárásába, a megoldások kitalálásába.

Az állampolgári szerep-, és felelősségvállalás kialakítása nem tekinthető ifjúsági természetű feladatnak, hiszen ennek élő gyakorlata hiányzik a felnőtt társadalomból is. A tanulási folyamat tehát egyidejű, de - fejlesztői tapasztalataink alapján - mégsem közös.

Miben azonos és miben különböző a lakosság felnőtt és a fiatalabb tagjaival való fejlesztő munka?

Más-e a közösségi fejlesztő munkára való felkészülés és a munka folyamata felnőttekkel, mint fiatalokkal?

Amiben MÁS:

Fiatalok esetében...

- kevésbé lehet alkalmazni a tapasztalatokra építő tanulási módszereket;
- nem lehet figyelmen kívül hagyni a háttérrel (iskolai, lakókörnyezeti, családi, korosztályi);
- több a kötöttség/kötelezettség, korlátozott a cselekvőképesség;
- a függő viszonyok erősítik a tekintélyelvűséget, vagy az ellenállást;
- kevés a jó tapasztalat a felnőttekkel való együttműködésekben;
- ritka, vagy hiányzik az életükből a kezdeményező szerep;

Amiben AZONOS:

Mindkét korosztály esetében igaz, hogy...

- a közösségfejlesztői módszerek alkalmasak a bevonásra és az aktivizálásra, ezért nem szükséges speciális módszereket kidolgozni, csak figyelembe kell venni a korosztályi specifikumokat a módszerek alkalmazása során;
- azonos a fejlesztési folyamat metódusa, a munka logikája;
- hasonló konfliktus helyzetekkel találkozunk, szinte azonosak az intézményesülés nehézségei;

Milyen speciális kihívásokat jelent a fiatalokkal való közösségi fejlesztő munka?

A munkánk során tapasztalt általános jellemzők:

- A fiatalok alapvetően nyitottak, lelkesek és odaadók, ha látják, hogy a munkájuk kézzel fogható, vagy egyértelműen érzékelhető eredményeket hordoz;
- Szeretik a kihívásokat, szeretnék „megmutatni” mennyit érnek, mit tudnak, mire képesek;
- Fontos számukra a biztonság és a bizalom. Biztonság: tudják, hogy mikor mi lesz, mi fog történni, mikor mit kell csinálni, ki fogja csinálni, ha baj van, akkor kihez lehet fordulni, ha valami rosszul sül el, ki segít nekik, ki védi meg őket. Bizalom: kevés a jó felnőtt kapcsolat, sok a rossz példa a bizalommal való visszaélésre, erős a szelekció a bevonáskor (kit kérjenek meg segítségre, kinek mondják el az ötletüket, tervüket először, kit kérjenek szövetségességüknek, stb.);
- Fontos az ismeretátadás módja: ne legyen iskolás, kioktató, esetleg szájbarágó, ugyanakkor szükségük van konkrétan, érthetően megfogalmazott mondatokra arra vonatkozóan: mi a cél, mit csinálunk így együtt, miért csináljuk, hogyan, kinek mi ebben a dolga, stb.;
- Fontos a játékoság a felkészüléskor: a kipróbálás erősíti a biztonságérzetet, ezt segítik a szituációs játékok, ahol védett környezetben ki lehet próbálni szerepeket, viselkedési módokat, érvelési technikákat, ahol más bőrébe lehet bújni és talán jobban megérteni a gondolkodásmódját (empátia);
- Sok a rossz példa az igazságtalanságra, a kiszolgáltatottságra. Ezek gyakran szolgálnak a lelkesedés csillapítására, lehűtésére, ugyanakkor a cselekvés alóli felmentésre.
- („Nem kockáztathatok, mi van akkor, ha engem is... velem/velünk is...az fog történni?!”);
- A beszélgetésekben kezdetben erős a problémaorientáltság és a pesszimizmus. („A dolgok meg nem változtathatóak”, de legalábbis általuk semmiképpen, ők nem tehetnek semmit.);

- Ugyanakkor gyakran megjelenik - akár a kritika köntösébe bújtatva- egyfajta kényelmesség és az ehhez kapcsolódó szemléletmód, a „csinálja az, akinek a dolga” (pl. az iskola, az önkormányzat, a művelődési ház munkatársa) és „mi majd eldöntjük, hogy jól csinálta-e”;
- Amikor mégis összeállnak cselekvésre, gyakran sablonokban kezdenek gondolkodni, mert kockázatmentesnek érzik ezeket a cselekedeteket, még ha maguk sem lelkesednek általában a hasonló kezdeményezésekért. A kockázatvállalási kedv alacsony.
- („.. ami ott jó volt, az itt is az lesz; ha nekik működött, nekünk is fog”);
- Félnek a kudarctól, ezért gyakran a könnyebb ellenállás felé hajlanak.

A munkánk során tapasztalt speciális jellemzők:

- Jelentősen eltér a közösségi fejlesztő munka falusi és városi környezetben. Falusi munka esetében meghatározóbb a helyi társadalmi/közösségi környezet, a családhoz és a lakóhelyhez való kötődés. Ezzel szemben városi környezetben erősebb az intézményekben való gondolkodás (pl. iskola, valamilyen formalizálódott szervezet);
- A fiatalok bevonásának e két fő iránya létezik. Munkánk eredményessége szempontjából fel kell mérnünk, hogy a megközelítés az intézményi környezetből, vagy lakókörnyezet felől történjen. Mindkét esetre vannak jól működő példák (pl. Gyermek- és ifjúsági önkormányzatok, diákönkormányzatok, ifjúsági sport, szabadidő, demokráciára nevelő egyesületek, stb.) csak más a célkitűzés és más az összefogó erő;
- A fiatalok bevonásával megvalósított programból nem hagyhatók ki a szülők. Az ő pontos tájékoztatásuk a tervezett program felől alapvetően fontos, de ha sikerül őket bevonni és velük közösen gondolkodni, az a hosszú távú együttműködést alapozná meg.

Fiatalok a települések és az intézmények között

Az ifjúsági korosztály sok fejtörést okoz a társadalom minden szintjén. Helyüket leginkább családi kötelékben, illetve nevelési, oktatási intézményekben határozzuk meg, s szüleiken, vagy az intézményeken keresztül szólítjuk meg őket. Tesszük ezt azzal együtt, hogy birtokában vagyunk olyan tapasztalati és tudományos megállapításoknak, miszerint e korosztály mindent átítató és legfontosabb jellemzője a keresés, mely önmagukra, társakra, feladatokra, szakmára és példaképekre irányul.. Éppen ezért mindennél erősebben motiváltak a korosztályi kapcsolatokra, társas igényük és a kíváncsiságuk a világra fokozottabb más korosztályokénál. Ám ez a kíváncsiság – részben szocializációs, részben korosztályi okok miatt - jórészt passzív, befogadó jellegű, fontos eszköze a szemlélődés, a kritizálás, a különvélemény kialakítása. Ezekkel határozza meg ki-ki saját önazonosságát a világban, s végül ezekkel különül is el társaitól. Mindennek ellenére ez az állapot nem zárja ki az együttműködés képességeinek fejleszthetőségét.

A fiatalok, legkésőbb középiskolás korukra, jelentős távolságba kerülnek településüktől, s az ingázó létforma a fiatalok, a szülők, az iskolák és a települések számára egyaránt kedvezőtlen. A települési közösségi munka gyakorlatában kevés olyan program került eddig publikálásra, mely ezzel a jelenséggel szembe tudott volna menni, vagyis a településükhöz már egyre lazább szálakkal kötődő fiatalok körében tudott volna ifjúsági munkát kifejleszteni. Ez a felszínes létforma nagyon rosszul hat ebben a kötődésekre érzékeny időszakban a fiatalok települési kapcsolatrendszerének megtartására, valamint a jellemzően városi környezetben

történő új kapcsolatok kialakítására. Ennek a különös korszaknak a megsegítése lehetne a települési ifjúsági munka kitüntetett feladata.

Tervek és stratégiák az ifjúsági munkában

Az ifjúság helyének, szerepének meghatározottsága minden társadalmi berendezkedésben kitüntetett figyelmet kapott, erről kutatások és stratégiák sora tanúskodik. A rendszerváltás óta az ifjúsági feladatok ellátásában az önkormányzatok vették át a vezető szerepet, abban szinte teljes feladat- és intézményrendszerük érintetté vált. Optimális esetben, koncepcióikban integrálják a különböző szempontokat és támogatják az érintettek részvételét.

Az elmúlt időszakban számos új dokumentum született európai, nemzeti, regionális, megyei és települési szinten is, ezek helyzetelemzéseik, problématudatuk és a jövőre vonatkozó terveik mentén szemléltetik, hol helyezkedik el a fiatalság a társadalomban, például:

(a) Európai Ifjúsági Stratégia

Az „Ifjúság - Befektetés és az érvényesülés elősegítése” című új stratégia tényként állapítja meg, hogy (1) a fiatalok képezik a társadalom egyik legkiszolgáltatottabb csoportját, különösen a mostani gazdasági és pénzügyi válság idején, ugyanakkor rávilágít arra, hogy (2) a fiatalok öregedő társadalmunk értékes erőforrásai. Az új átfogó stratégia rövid és hosszútávra szóló intézkedései az európai fiatalokat érintő szakpolitikai területeket ölelik fel, különös tekintettel a fiatalok oktatására, a foglalkoztatásra, a kreativitásra és a vállalkozói készségekre, a társadalmi befogadásra, az egészségre és a sportra, a civil részvételre és az önkéntes munkára. Az új stratégia hangsúlyozza továbbá az ifjúsági munka fontosságát, és meghatározza az uniós szintű ifjúságpolitika hatékonyabb végrehajtásához szükséges megerősített intézkedéseket.

A fiatalok generációja egy apadó erőforrás, a népességen belüli jelenlegi 20%-os arányuk az előrejelzések szerint 15%-ra fog csökkenni 2050-re. Az ifjúság értékes erőforrás, a mostani gazdasági és pénzügyi válság pedig előtérbe helyezi a fiatalok képviselte humántőke gondozásának szükségességét. Miközben az Európai Unió fiataljai számára ma jobbak a lehetőségek, komoly kihívásokkal is szembesülnek: sokan idő előtt abbahagyják a tanulmányaikat, illetve munkanélkülivé válnak, vagy a szegénység és a társadalmi kirekesztés fenyegeti őket.

A felmérések szerint a fiatalokat manapság leginkább az oktatás, a munkahely, a társadalmi befogadás és az egészséget érintő kérdések foglalkoztatják. Európa fiataljai számára lehetővé kell tenni, hogy profitálhassanak a civil és politikai részvétel, az önkéntesség, a kreativitás és a vállalkozói készség, a sport és a globális szerepvállalás nyújtotta lehetőségekből. Az ilyen kihívásoknak való megfelelés és a lehetőségeknek az összes fiatal számára történő biztosítása érdekében a Bizottság megújított közösségi ifjúságstratégiát javasol, amelyben szerteágazó intézkedéseket körvonalaz.

Az „Ifjúság - Befektetés és az érvényesülés elősegítése” elnevezésű stratégia az Európai Bizottság által 2008-ban meghirdetett és megújított szociális menetrendje folytatása, és az alábbi célokat tűzte ki:

- Több lehetőséget kell teremteni az ifjúság számára az oktatásban és a munkahelyeken;
- Jobb hozzáférést kell biztosítani valamennyi fiatal számára, és ösztönözni kell társadalmi szerepvállalásukat; valamint
- Erősíteni kell az ifjúság és a társadalom közötti szolidaritást.

A stratégia kiemelt helyen kezeli az ifjúsági munka fontos szerepét a munkanélküliséggel, az iskolaelhagyással és a társadalmi kirekesztéssel szembeni küzdelemben, illetve a készségfejlesztésben - szabadidős tevékenységként. A stratégia hatékonyabb, rugalmasabb és egyszerűbb módszert javasol az ifjúságpolitika tagállamok közötti koordinációjára, egyúttal szorosabb kapcsolatot teremt a növekedés és foglalkoztatás lisszaboni stratégiájával.

Az új ifjúságstratégia kapcsán Ján Figel, az oktatásért, képzésért, kultúráért és ifjúságért felelős európai biztos a következőket mondta: „Az ifjúság a jelenünk és a jövőnk - összehangolt erőfeszítéseket kell tennünk annak érdekében, hogy fiatal polgáraink előtt annyi utat nyissunk meg, amennyit csak lehetséges, különösen a mostani gazdasági és pénzügyi válság tükrében. A legfontosabb, hogy lehetőséget adjunk fiataljaink számára, hogy foglalkozhassanak a kihívásokkal, amelyekkel mai globalizált világunk szembesíti őket. Új stratégiánk időszerű válasz ezen kihívásokra, egyben új korszak kezdetét is jelenti a közösségi szintű ifjúságpolitika fejlődésében.”

További információk az Európai Unió ifjúságpolitikájáról:

- Az Európai Bizottság Ifjúság-honlapja: http://ec.europa.eu/youth/index_en.htm
- Ifjúság-portál: http://europa.eu/youth/index.cfm?l_id=hu
- Jelentés az EU ifjúságáról: http://ec.europa.eu/youth/index_en.htm

(b) Nemzeti Ifjúsági Stratégia, 2009-2024

A Nemzeti Ifjúsági Stratégia **tizenöt éves** időtávban fogalmazza meg az ifjúsági korosztályokkal kapcsolatos társadalmi célokat és az ezekhez kapcsolódó állami feladatokat. **A stratégia a gyermekek, a serdülők, és a fiatalok 0-30 éves korcsoportját fogadja el ifjúságnak**, a megnövekedett tanulói és a bizonytalan gyermek - serdülő - fiatal mentális és szociális határok miatt. Jelenleg **a magyar lakosság több mint 38 %-a** sorolható ide, ami durván megfelel az európai átlagnak. A stratégia *a tanulás, a munkavállalás, az otthonteremtés és a családalapítás területein egyenlő esélyeket kíván teremteni* a fiatalok számára a sikeres felnőtté váláshoz.

A stratégia átfogó céljai:

1. Az ifjúsági korosztályok sikeres társadalmi integrációjához szükséges környezet fejlesztése
2. Az ifjúsági korosztályok és közösségeik érvényesülésének elősegítése
3. Az ifjúsági szakma és az ifjúsági civil szervezetek munkájának elősegítése

(c) A **helyi önkormányzatokról** szóló 1990. évi LXV. törvény meghatározza az önkormányzatok különböző területekkel – így az ifjúsággal kapcsolatos – főbb feladatait, melyek az alábbiak (8. §):

- (1) bekezdés: "a települési önkormányzatok feladata a helyi közszolgáltatások körében különösen: ...a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodás, ...az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítése";
- (2) bekezdés: "a települési önkormányzat maga határozza meg - a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségeitől függően -, mely feladatokat, milyen mértékben és módon lát el;
- (5) bekezdés: "a települési önkormányzat a feladatai körében támogatja a lakosság önszerveződő közösségeinek a tevékenységét, együttműködik e közösségekkel.

(c) Nemzetközi Állampolgársági Nevelés Vizsgálat előzetes eredményei

Az IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) nevű nemzetközi oktatáskutató szervezet koordinálásában 2008-2009-ben egy jelentős vizsgálat folyt 38 ország részvételével az állampolgárságra nevelés tárgyában (International Civic and Citizenship Education Study - ICCS). Az ICCS fő célja annak vizsgálata volt, hogy a fiatalok mennyire készültek fel az (állam)polgári szerepükre; emellett az iskolai légkört és kultúrát,

illetve a tanárok attitűdjeit is elemezték. A felmérés külön foglalkozott a nemzeti kontextusok feltérképezésével: az állampolgári nevelésre vonatkozó közpolitikai keret és gyakorlat bemutatásával.

A vizsgálat előzetes eredményeiről szóló tanulmány elérhető az alábbi linken: http://www.theewc.org/uploads/content/ICCS_2010_Initial_Findings.pdf

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

Térképrajzolás

2.3 Mit jelent a diszkrimináció, miért kell törvényileg szabályozni az egyenlő bánásmódot?

KULCSSZAVAK: állampolgári jogok, esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód

Emberi és állampolgári jogok

*„Az értékek láthatatlanok, akár a szél.
De ahogy a falevelek rezgéséből tudhatjuk, hogy fúj a szél,
az emberek cselekedeteiből is felismerhetjük értékeiket.”
Ancsel Éva*

„Alapvetően fontos és fundamentumként használható e két jogcsoport – gyakran a magunk megerősítésére, vagy mások meggyőzéséhez is használhatjuk. De elővethetjük akkor is, ha túl sokan vannak a túloldalon, ha elbizonytalanodunk, ha szeretnénk érezni, hogy amiben hiszünk, amit teszünk, abban nem vagyunk egyedül.

A modern társadalmakban azt nevezzük JOGnak, ami mögött ott van az állam kikényszerítő ereje.

Két alapvető érték van, amely az emberi jogok eszméjének a lényegét adja.

Az első az **emberi méltóság**, a második az **egyenlőség**. Az emberi jogok úgy is körülírhatóak, hogy meghatározzuk azokat az alapvető normákat, amelyek nélkülözhetetlenek a méltóságteljes élethez; egyetemességük pedig abból fakad, hogy minden ember egyenlő – ebben az értelemben legalábbis. Nem szabad és nem is lehet az emberek között különbséget tenni.

E két gondolat vagy érték valójában mindaz, ami ahhoz szükséges, hogy körülírjuk az emberi jogok eszméjét, bár ezek a fogalmak meglehetősen ellentmondásosak. **Ez az eszme a világ minden egyes kultúrája által** támogatást élvez, minden egyes civilizált kormányzati rendszer és minden nagyobb vallás által. Szinte egyetemesen elismert az, hogy az állami hatalom nem korlátozhatatlan, és nem lehet önkényes, azt korlátozni kell, legalább olyan mértékben, hogy minden egyén a saját hatáskörén belül bizonyos minimális követelésekkel élhessen az emberi méltóság iránt. Sok egyéb érték ebből a két alapvető értékből származtatható, és ezek segítenek pontosabban meghatározni, hogy a gyakorlatban az emberek és a társadalmak hogyan tudnak együtt létezni. [...]

A harmadik generációs jogok alapgondolata a **szolidaritás** elve. Ezek a jogok átölelik **egy társadalom vagy egy nép kollektív jogait** – ilyen pl. a fenntartható fejlődéshez, a békéhez, illetve az egészséges környezethez való jog. A világ sok részén az olyan körülmények, mint a súlyos szegénység, a háború, ökológiai vagy természeti katasztrófák azt jelentik, hogy csak nagyon korlátozott az emberi jogok tiszteletének fejlődése. Ennek következtében sokan úgy gondolják, hogy szükség van az emberi jogok új kategóriájának elismerésére, hiszen ezek a jogok teremtenék meg – különös tekintettel a fejlődő világra – a megfelelő körülményeket ahhoz, hogy a korábban már elismert első és második generációs jogokat biztosíthassák.

Ilyen sajátos jogok, amelyek a harmadik generációs jogok osztályába tartoznak: a fejlődéshez, a békéhez, az egészséges környezethez, az emberiség közös örökségének a megosztott kiaknázásához, a kommunikációhoz és a humanitárius segítséghez való jogok.

Ám a jogok ezen új kategóriája körül vita van. Néhány szakértő ellene van annak a gondolatnak, hogy a kollektív jogokat emberi jogoknak tekintsék. Az emberi jogokat a

meghatározás szerint egyének birtokolják, egyéni érdekerületeket határoznak meg, s az egyének e jogok révén bizonyos kérdésekben elsőbbséget élveznek a társadalom és társadalmi csoportok érdekeivel szemben. A kollektív jogokat viszont közösségek vagy egy egész állam birtokolja.

Néhány kollektív jogot már elismertek, különösen az Emberek és népek jogainak afrikai kartájában. Az **Emberi jogok egyetemes nyilatkozata** magában foglalja az **önmeghatározás jogát**, valamint a **fejlődéshez való emberi jogot**, melyet az ENSZ Közgyűlésének 1986-os nyilatkozatában kodifikáltak.

Az emberi jogok katalógusa megközelítésének újabb állomása az **EU Alapvető Jogok Kartájának tervezete**, amely szerint az emberi jogok Európa szellemi és erkölcsi örökségét jelentik. A Karta **értékeknek tekinti** az emberi méltóságot, szabadságot, egyenlőséget és szolidaritást, **elvnek** a demokráciát és a jogállamot.”

(Kovács Edit: Emberi és állampolgári jogok. In: Gyerekek – Szülők – Közösségek. Módszertani ajánlások a gyerekekkel, a szülőkkel és a közösségekkel végzett munkához a Biztos Kezdet program munkatársai számára. Módszertani kézikönyv III. kötet. Közösségek. Szociális és Munkaügyi Intézet, Budapest, 2009. 60-67. p.)

További, részletes információk:

Törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (2003. évi CXXV.):

http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0300125.TV

Kezdeményezés az ifjúsági törvényért: <http://www.ifjusagitorveny.hu/index.php/ifjusagi-torvenyt-most>

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

Társadalmi távolság gyakorlat

2.4 Feltételek, hiányok, adottságok: azaz cselekvésre mozgósító problémák

Funkciózavarral küzdő intézmények

KULCSSZAVAK: intézmények, szolidaritás, képesség tétel

„A magyar társadalom óriási tanulási folyamaton megy keresztül a rendszerváltás óta. Napjaink vitáinak egyik rendre visszatérő témája az, hogy ki miért felelős? A szociális, nevelési, irányító, felügyelő stb. intézmények arra törekednek, hogy minél egyértelműbben határozzák meg saját mozgásterüket és felelősségüket, s mégis, a társadalom nap mint nap szembesül olyan új jelenségekkel, amelyek ismétlődően rávilágítanak a jog és más intézmények korlátaira, gyengeségeire, funkciózavaraira, s azokra az üres, sem intézmények, sem állampolgárok nem járta mezsgyékre, amelyek az egyes intézmények között üresen tátongnak.

Természetesen fontos, hogy az intézmények tisztában legyenek szerepükkel és azt teljesítsék is, ám az embernek mégis az az érzése, hogy azt már minden intézmény pontosan tudja, hogy hol ér véget a feladata és felelőssége, de az egészet mint problémát nem vállalja fel senki. Mondhatnánk: hisz erre valók a család, a rokonság, a szomszédsági kapcsolatok, a közösség, s az intézmények feladata csak egy jól meghatározott és behatárolt szolgáltatás nyújtása! Hiszen ha a család, a rokonság, a szomszédsági kapcsolatok, a közösségek jól működnének ...! S közben naponta halljuk a média-sztorikat a kórházak között utaztatott beteg kálváriájáról, vagy az intézményekkel kapcsolatot fel nem vevő, kiszolgáltatott, magukra maradt emberekről.

Az intézmény nem független társadalmi környezetétől, s bár fő feladata a törvények betartásával nyújtott szakszerű szolgáltatás, szabad mozgástereit a közegével való rugalmasabb, empatikusabb működés kialakítására, és a többi intézménnyel való rendszeres együttműködésre kellene kitöltenie annak érdekében, hogy a rászoruló felvegyék a kapcsolatot az intézményekkel, vagy hogy ne vesszenek el a rendszerben. E kívánatos változások a közösségi munka irányába mutatnak.

A társadalmi közeggel való együttmozgás és érdemi együttműködés azonban nyitott helyzeteknek, váratlan fordulatoknak teszi ki az intézményeket és azonnali döntéseket és szakmai innovációt igényelhetnek, melyekhez az intézményeknek nincs meg sem a felkészültsége, sem az eszközrendszere.

2010-ben, közösségfejlesztők VII. szakmaközi Nyári Egyetemén a társadalmi szolidaritás volt a téma, melynek kifejtése során egy kerekasztal résztvevői „szolidaritáspótlóként” határozták meg a szociális szolgáltató intézményeket, mint arra a gondoskodásra hivatottakat, amelyeket a modern társadalom megváltozott körülményei között az egykori közösségek már levetettek, elhanyagolnak, vagy egyáltalán nem teljesítenek. (Parola, 2010) A kérdéssel tehát a szolidaritás és a közösségek diszfunkcionális működése is összefüggésbe hozhatók.

Szolidaritás és közösségfejlesztés

A rendszerváltás előtti Magyarországon – és valószínűsíthetően többé-kevésbé az egész szovjet-blokkban – létezett egyfajta **mechanikus szolidaritás**, mely még a II. világháború

előtti, részben tradicionális társadalomból öröklődött át, s amely kiegészült a szovjet típusú rendszer „közös tudatot” kiépíteni akaró ideológiájával és társadalomszervezési módszereivel, köztük a felülről irányított szolidaritással is. Az ál-egyenlődség és a korlátozott részvétel súlyos következményeivel még ma is szembenézünk, de tény, hogy az állampárti rendszerben nem létezett etnikai alapú megbélyegzés, kirekesztés sem a munkából, sem a helyi közösségekből.

A kollektív típusú, közös tudaton alapuló szolidaritás a modern társadalmakban mindenütt fokozatosan gyengül, de a közép és kelet-európai régióban a rendszerváltással szinte egy csapásra omlott össze. Ez nem jelenti a szolidaritás megszűntét, hiszen a természeti és környezeti katasztrófák utáni segítségben, az önkéntességben és adományozásban országaink lakossága eddig még mindig példászerűen teljesített. De az „eseménytelen” mindennapokban a nem a *közülünk valóval*, hanem a *másokkal* (Rorty, 1994) történő, bonyolultabb szolidaritás nehezen működik. A gyökeresen megváltozott társadalom/közösség nehezen kiismerhetővé vált, s ez alapvetően rendítette meg a bizalmat, melynek hiányában a korábbi kölcsönös segítség gyakorlata megtorpant. S nem csak a változások brutális gyorsasága és ereje változtatta meg a szolidaritás gyakorolhatóságának feltételeit, hanem az új rendszer, a piacgazdaság legfőbb mozgatórugója, a verseny is, amely a szolidaritást felcserélte a konfliktusokra, s problematikussá teszi az együttműködést. [...]

Diszfunkcionális közösségek

A közvélemény előtt most kezd világossá válni, hogy a törvények önmagukban nem képesek megnyugtatóan szabályozni az együttélés kereteit, ahhoz társadalmi és közösségi közmegegyezésen alapuló normákra lenne szükség, amelyeket az állampolgárok önmagukra nézve hasonlóan kötelező jellegűnek tartanának, mint a jog intézményét. Az érték és normaképzés állapota összefügg a társadalom anómiás állapotával.

Az anómia a modernizálódott emberek társadalmainak betegsége. A görög szó abban az értelemben vált szociológiai kulcsfogalommá, hogy a modern társadalmakban a hagyományos normák és szabályok fellazulnak és nem képződnek helyettük újak. Ezáltal egy adott területen a társadalmi együttélés szabályai összezavarodnak, a normák elvesztik befolyásukat az egyének viselkedésére.

Az anómia azt az állapotot is jelenti, amelyben a társadalom szabályozó hatása nem vagy nem eléggé érvényesül, pl. ha az egyén úgy látja, hogy csak helytelen eszközökkel érhet el megfelelő életkörülményeket, életminőséget. [...] A fogalom értelmezése magyarázatul szolgál a deviáns viselkedésekhez (Durkheim, E.1982, Merton, R.K. 1980), amennyiben a társadalmilag elfogadott értékek és a megvalósulásukra rendelkezésre álló, korlátozott eszközök között konfliktus alakul ki, amit az egyének különbözőképpen oldjanak meg, egyesek úgy, hogy bűnelkövetőkké válnak.

A közös normák hiánya rávilágít a szocializációban kulcsszerepet játszó intézmények, a család, az iskola, a kortárs csoportok és a helyi közösségek érték és normaképző szerepére. Egy, a pedagógusok értékválasztására vonatkozó kutatás például nem tudott latens struktúrát, vezérlőelvet találni a pedagógustársadalom értékválasztásai mögött. Ez azt jelenti, hogy az egyes nevelési elvek atomizáltak, s nem a pedagógustársadalom által képviselt orientációk mentén összekapcsolódva jelennek meg a tanárok gondolkodásában. A kutatás ezt összecsengőnek véli a népesség orientációhiányával, vagyis azzal, hogy az emberek alig tudnak manapság eligazodni az élet dolgaiban. (Paksi and Schmidt, 2006)

Közösségfejlesztői szempontból a legnagyobb gondot a túlhajszolt individualizmus, a köz ügyeinek mindinkább háttérbe szorulása jelenti, melyet a magyar társadalmi tőke (Vercseg, 2004) és az emberi erőforrás minősége terén végzett kistérségi vizsgálatai (Mészáros és Vercseg 2006) is megerősítenek. Az egyéni érdek érvényesítése dominál, s a társadalmi tőke inkább magánvagyonként, mint közvagyonként van jelen a társadalmi és közösségi életben. (Matějů 2004) Hasonlóan viselkednek az intézmények is, melyek inkább saját érdekeik érvényesítésére törekednek, mint az együttműködésre és a rugalmas szerepfelfogások kialakítására.

Mindezek akadályozzák a közösségek és az intézmények megújulását. [...] A közösségi munka legfőbb mai feladata ma az intézményközi együttműködés szemléleti alapjainak kialakítása és gyakorlati megvalósítása lenne, a képessé tétellel a fókuszban. A hátrányos helyzetű, kirekesztett, mélyszegénységben élő emberek nem tudnak kapcsolatot teremteni az intézményekkel, így azoknak kellene közösségi kezdeményező szerepet betölteniük, felhasználva mindazt az önbizalom-építő, képessé tevő erőt, amit egy kialakuló új viszony biztosítani tud. A lehetőségek megismerése, az ellátástól való elmozdulás a saját élet irányításában való aktív részvételig akkor jöhet létre, ha az intézmények a teljes embert, s nem a szolgáltatásaik szempontjából ellátásra szoruló ügyfelet látják az érintettekben; ha a szolgáltatások nem csak egymás mellett jelennek meg, a másiktól mit sem tudva, hanem egymással kölcsönhatásban is, az egyéni és közösségi utakat egységükben látva; s ha lehetőségeiket a helyzetből való kivezető utak intézményközi keresésére is felhasználják. Ez lenne itthon is a társadalmi tervezés igazi területe.

A jó segítség

A jó segítség alapja az ösztönös segítői szándék és jóakarát *tudatossá* emelése. *A jó segítség reflektált tevékenység.* Fel kell tennünk magunknak bizonyos alapkérdéseket: biztos-e, hogy másnak is jó az, amit én annak gondolok? Mit segítek elő a beavatkozással? Tisztában kell lennünk azzal, hogy a „segített” nem a mi fejünkkel gondolkodik, hogy természetesen tőlünk eltérő tudattal éli meg az életét. Fel kell ismernünk, hogy a segítség, a jótékonyság másnak éppen úgy emeli az önérzetét, fontosság- és hasznosság-tudatát, mint nekünk. S azzal is tisztában kell lennünk, hogy a segítség károkat is okozhat – kinevelhet egy ráhagyatkozó magatartást, s állandósíthatja a segítség iránti igényt.

Az elsődleges szükségletek biztosítása leginkább krízishelyzetekben indokolt: a meleg étel, a fedél, ágy, takaró, ruha biztosításának átmeneti jellegű segítségnek kellene lennie, mely után egy sokkal bonyolultabb folyamatnak kellene megkezdődnie: az érintettek *önsegítésének*, amely a krízishelyzetből kivezető utak megtalálására irányul – ha szükséges, segítői beavatkozással. E segítői magatartásnak *a képessé tételre* kell irányulnia, kivéve azokat az eseteket, amelyekben a gondozásnak kell állandósulnia, mert a tartósan rossz helyzet következtében nem lehet már szó önsegítésről, a társadalomba való vissza-integrálódásról, csak ellátásról, gondozásról, lelki vigasz nyújtásáról.

A képessé tétel folyamata átvezetheti a segítőt és a segítettet az ellátás típusú munkából az önsegítésbe, s remélhetőleg a fejlesztésbe is. A segítség végső célja az önbizalom, emberi méltóság, hasznosság és fontosság-tudat növelése, a kapcsolatrendszer bővítése – közösségi háló kiépítése mindenki köré.

E bonyolulttá vált tevékenység során megnőtt a szükséglet a képessé tétel iránt, mely elsődlegesen a közös cselekvésen keresztül realizálódik (informálisan) másodlagosan pedig az azt kiegészítő felnőttképzési tevékenységben (formálisan).”

(dr. Vercseg Ilona: Közösség és részvétel, - a közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlati elmélete. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület és az ELTE Szociális Munka és Szociálpolitikai Tanszék könyvsorozata. Budapest, 2011. 92-98. p.)

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

Kinek a dolga?

3. Itt vagyunk mi is!

3.1 Az ifjúsági munka korosztályi meghatározottsága – cselekvésre mozgósító szükségletek

Végtelen gyermekkor?

KULCSSZAVAK: gyermekkor, gyermekkor-eszmék, közösségi nevelés, szocializáció

„A gyermekkor 20. századi megítélése – jobban mondva konstrukciója – alól kifordult a nyugati civilizáció. Hajlamosak vagyunk a „gyermekkor halálát” vizionálni, ám könnyen megfélemlünk arról, hogy a veszni látszó „védett gyermekkor” valójában nem (volt) más, mint az iparosodó és városiasodó társadalmi berendezkedés következménye. Aričs szerint a középkorban nem is beszélhetünk gyermekorról (lásd a gyermekek kis felnőtt testtel való ábrázolását, vagy a gyermekek és felnőttek közös munkavégzését és közös időtöltéseit). Az iparosodás hatására megszületett általános és kötelező nevelés (az iskolák) létrejöttével teremtődött meg a felnőttektől elkülönülő gyermeki mikrovilág. A „gyermek” lényé azután sajátos jelentést kapott: a természettől mind távolabb kerülő felnőttek a romlatlanság, ártatlanság, természetesség ethoszával ruházták fel. Valahogy így született meg az a védett gyermekkor, amit utána 20. századunk számos további jelentéssel-funkcióval is felruházott; például a patriarchális társadalmpolitika a védett gyermek nevelésének nemes feladatával igyekezett a nők társadalmi helyzetét definiálni. Vagyis tudomásul kell venni, hogy önálló, a társadalmi valóság hatásaitól elszigetelt, „abszolút” gyermekképp vagy gyermekkor nem létezik. Már magában ez is komoly trauma lehet akkor, amikor a védett gyermekkor társadalmi mítoszával együtt az „ártatlan gyermek” 20. század elején újra felfedezett s az egyre kínzóbb társadalmi anomáliákra – legalább ideológiai – gyógyírt szolgáltató ethosza is veszni látszik. Mert a társadalom által napjainkban kínált gyermekor az érintetteknek egyáltalán nem komfortos, s ilyen módon viselkedésük gyakran tényleg nem támasztja alá az ártatlan gyermekről bennünk élő nosztalgikus képet. Kérdés tehát, hogy milyen gyermekort konstruál napjaink (poszt-)indusztriális társadalmába, s hogy az új megközelítés vajon élhetőbb közeget teremt-e a jelenleg helyüket valóban nehezen találó érintetteknek (gyermekeknek és szülőknek).

Ki konstruálja a gyermekort?

Vitathatatlanok tűnik, hogy fizikai és gazdasági kompetenciájuknál, politikai hatalmuknál fogva a felnőttek. A *felnőtt* fogalma különben, legalábbis etimológiailag, vitán felül áll. Divatos megközelítés, hogy a fejlődés (vagyis előrehaladó, pozitív változás) fogalma helyett a pusztán változás fogalmát használjuk – ezzel elkerülve a gyermek elégtelen lényként való értelmezését –, kétségtelen azonban, hogy a felnőtt: felnőtt, vagyis fizikailag nagyobb; s többek között differenciáltabb idegrendszerrel, nagyobb izomtömeggel rendelkezik a gyermeknél. Az állatvilág egyedeire használjuk a „kifejlett példány” kifejezést, és semmi akadályát nem látom, hogy ebben a biológiai értelemben az emberi lényre is ugyanezt, a fejlődés tényére utaló megfogalmazást alkalmazzuk. Vitathatatlanok továbbá az élettapasztalatból, tudásmennyiségéből származó kompetenciák. Ezek felnőtt és gyermek között nem minőségi, hanem mennyiségi különbségek; és ezek azok a különbségek, amelyek a felnőtteknek a társadalmi folyamatokban nagyobb kompetenciát biztosítanak.

A kérdés nem is az, hogy a társadalmi folyamatok tekintetében kompetensebb-e a felnőtt a gyermeknél, hanem – éppen a gyermekek kiszolgáltatottsága okán – az, hogy milyen érdekek mentén konstruálnak a gyermekorról szóló elképzelések. [...] Ez utóbbi téma (a korai anyagyerek kapcsolat) a múlt század második felében vált a pszichológiai elméletekből levezetett gyermekorképek egyik legneuralgikusabb pontjává. A feminista kritika a női emancipáció oldaláról támadta az anya szerepét (túl)hangsúlyozó (jellemzően férfi) analitikusokat, miközben a

pszichológia ontotta az elméletet alátámasztó kísérleti eredményeket és esettanulmányokat. A frusztráció a Bowlby nevéhez fűződő, úgynevezett kötődélmélet ismertté válásával a '60-as, '70-es években érte el csúcspontját. A kötődélmélet korai verziója szerint az anya felelős a gyermek úgynevezett biztos kötődésének kialakulásáért, a biztos kötődés képessége pedig az egészséges felnőtt kapcsolatok záloga (hosszú ideig csak az anyához való kötődést vizsgálták). A kutatások többek között a feminista kritika hatására egészültek ki az apához és más gondozókhöz való kötődés vizsgálatával; s a kötődélmélet, korábbi következtetéseit megőrizve, ma már az anya helyett a gondozóhoz való kötődésről beszél.

Látható tehát, hogy sem a politika, sem a tudomány értelmezése nem ragadható ki a társadalmi kontextusból, így a gyermekkor nem önmagában vett abszolútumként, hanem csakis a társadalmi folyamatok eredőjeként értelmezhető. Úgy vélem, ebből a nézőpontból kell értelmezni magát a gyermekkorról szóló vitát is: vagyis megkerülhetetlen kérdés, hogy milyen érdekek, társadalmi szükségletek mozgatják a gyermekkorról való elmélkedést.

Elveszett gyermekkor?

A nálunk is ismert Marie Winn (Gyerekek gyermekkor nélkül) által képviselt radikális társadalomkritikai nézőpontból – némiképp leegyszerűsítve – a gyermek és a gyermekkor az információs robbanás, a globalizációs folyamatok, a kontrollálatlanul elszabadult gazdaság áldozata. A gyermek és a védett gyermekkor egy emberi léptékű korszak szimbóluma, a gyermek iránt érzett felelősség pedig a társadalmi folyamatok feletti aggodalom metaforája. A gyermekben látott, illetve hiányolt „gyermeki” a korábbi, ártatlan gyermeket tétélező közmegegyezést idézi; következésképp a jelen gyermekét nem lehet képes Gyermeknek látni. Így jön létre a gyermek/felnőtt dichotómiában a megfejtés, mely szerint napjainkban korai felnőtté válásról, kamasz-felnöttekről van szó. Ez a megközelítés, jól bejáratott fogalmainkra építve, nagyon pontos társadalomkritikát adhat a jelenben, de nem vezet el a gyermekkor jövőben elfogadható értelmezéséhez. Mert a gyermekkor nem vészett el, csak megváltozott; ám a régi fogalmi keretbe ragadva nem leszünk képesek ennek a változásnak az értelmezésére. Ahhoz, hogy a gyermekkorról beszélni tudjunk, elengedhetetlen, hogy a fogalmat az itt és most érvényes, nem pedig a nosztalgiáinkban létező képekkel töltsük meg. Vagyis jó lenne, ha tudnánk kamasz-felnöttek, tinédzser farkasemberek helyett mai gyerekekről beszélni, ha a gyermekkorról formált véleményünket nem egy nosztalgikus kép, hanem a valóság határozná meg. A gyermekkor fogalmának a „védett gyermekkor” számára való kisajátítása azt a nagyon negatív víziót sugallja, hogy nem lehet társadalmi értelemben gyermekkorról beszélni az ún. védett gyermekkor után. Márpedig a társadalomnak azzal a ténnyel, hogy az emberi egyedek biológiai (ki)fejlődése 16-18 éves korukig tart, mindenképpen számolnia kell. A kérdés nem az, hogy van-e gyermekkor, hanem az, hogy milyen körülmények kísérik ezt a növekedési folyamatot, visszahatva egyik oldalról a gyermekek mentális fejlődésére, másik oldalról pedig, a gyermekek magatartásán keresztül, magára a gyermekkorra.

Mi a gyermek?

Adott a biológiai fejlődési periódus, vagyis a nem-felnőtt kor cáfolhatatlan ténye, s ebből fakadóan adott a gyermekkor ténye is. A társadalmi értelemben vett gyermekkor értelmezése azonban korántsem ennyire egyszerű. A kisközösségek felbomlásával, ugyanakkor a társadalmi-gazdasági-politikai alrendszerek minden(ki)re kiterjedő jelenlétével, a média generalizáló hatásaival a gyermek lényének értelmezése egyrészt szegmentálódott, másrészt elszemélytelenedett. A gyermek demográfiai adat, a családi pótlék alanya, tankötelezett, beoltandó, esetleg hátrányos helyzetű, valamint potenciális fogyasztó, választópolgár és munkaerő, kinek-kinek társadalmi-gazdasági-politikai pozíciója szerint. A kommunikációban ez a szegmentált gyermek jelenik meg, egy-egy kiragadott jellemzőjével, vélt vagy valós szükségletével, az adott érdekcsoport érveként. Ugyanakkor az ellátórendszer is rendkívüli mértékben professzionalizálódott és szétaprózódott: a szülő különböző problémáival az orvoshoz, védőnőhöz, pedagógushoz, pszichológushoz, családgondozóhoz fordul, akik az adott kérdésben

nála kompetensebbek, s ezt a professzionális hozzáállást mintaként közvetítik a család felé. Mindez lehetetlenné teszi a család számára a gyermek egészséges értelmezését, és potenciális problémák diffúz halmazaként jeleníti meg a gyermeket. Nem csoda, ha a „terhesség” és „gyermekvállalás” kifejezések mellett ma már archaikus, idegenszerű a „várandósság” és a „gyermekáldás” fogalma. Így viszont az sem csoda, ha az „ártatlan gyermek” ethosza után nem születik meg a gyermeket mint sui generis létezőt megragadó újabb gyermekkor-értelmezés.

Gyermekkor és felnőttkor között: az ifjúkor ellentmondásai

Ha a gyermekkorot önmagában nehéz megragadni, adódik a lehetőség, hogy a gyermekséget mint nem-felnőtt kort a felnőttkor értelmezésén keresztül fogalmazzuk meg. Sajnos azonban a helyzet ettől sem lesz egyszerűbb. A gyermekkor és a felnőttkor között ugyanis megjelent az ifjúkor úgynevezett pszichoszociális moratóriummal jellemezhető életszakasza. Az ifjúkorban a gyermeki és a felnőtt jellemzők sajátosan keverednek, rendkívüli módon ellentmondásossá téve a ma már akár tizenöt évig is eltartó életszakasz megélését és megítélését egyaránt. A mind hosszabbá váló és számos gazdasági, piaci érdek által fenntartott ifjúsági életszakaszban megjelenő felnőtt kompetenciákat nem kíséri a felnőtt felelősség megjelenése, így a felnőttkorra való hosszú felkészülés lehetősége könnyen a felnőtté válás akadályává válhat.

Mi is valójában a felnőttkor? A biológiai kifejlődésen túl a felnőttiség fogalmát megragadhatjuk a hétköznapi jelenségek szintjén – a felnőtt(es) viselkedés jegyeit keresve, a szociológia nézőpontjából – az életvezetés jellemzői szerint, illetve pszichológiai jellemzők alapján – a mentális érettség oldaláról. A három dimenzió három különböző megközelítést rejt, s ennek megfelelően különböző értelmezési keretet ad. [...] Az életvezetés tekintetében még a nyolcvanas években is a szexuális élet megkezdését és a munkába állást tekintették a felnőtt élet megkezdésére vonatkozó legfőbb indikátornak. Ma már ennél összetettebb módon: számos tényező együttes vizsgálatával s azok kombinációival igyekeznek a felnőttiséget megragadni; ilyen jellemzők például a házasságkötés, a szülői házból való elköltözés, az önálló egzisztencia fenntartása. Sajnos azonban ezek a szempontok sem kínálnak biztos fogódzót a felnőtté válás tartalmát illető eligazodáshoz. Nemcsak azért, mert ezek az események időben annyira távol kerültek egymástól, hogy így, együtt biztosan nem jelölhetik ki a felnőttiség határpontját, de azért is, mert a felsorolt események önmagukban még egyáltalán nem biztos, hogy felnőtt magatartást jelentenek. [...] A diákmunkák, alkalmi pénzkereseti lehetőségek, részmunkaidős foglalkoztatások megszaporodásával, a mind több munkaviszonyon kívüli munkavégzési lehetőséggel értelmezhetetlenné vált az első munkába állás fogalma, s a munkavégzést alkalmi jellege miatt nem kíséri hivatásbeli, szakmai elköteleződés. Az elköltözés gyakran éppen az ifjúsági életforma zavartalan folytatásához nyújt háttérrel, önálló egzisztenciáját pedig sok fiatal illegális vagy féllegális módon, vagyis ismét nem a felnőtt felelősség jegyében teremti meg; a státuszváltozás tehát nem feltétlenül jelenti (bár jelentheti) a felnőtt mentalitás megjelenését. Az egyes esetekben az ifjúsági és felnőtt életmódelemek a legkülönbözőbb módokon keverednek, s egyre nehezebben megállapítható, hogy mely kombinációk tanúskodnak ténylegesen felnőtt mentalitásról. A helyzet tehát rendkívül bonyolult, ráadásul térben és időben is nagyon gyorsan változik, nehezítve a jelenségek értelmezését.

A pszichológia többféle módon is igyekszik a felnőttiség fogalmát megragadni. A fejlődéslelektan ericssoni modellje az egyes életszakaszok fejlődési feladatairól beszél. A fejlődési feladatok megoldásával a felnövekvő gyermek mind több kompetenciára tesz szert; éspedig a bizalom, az autonómia, a kezdeményezés és a teljesítmény képességére (ebből következően az érett felnőtt rendelkezik ezekkel a képességekkel). A kamaszkor és az ifjúkor fejlődési feladata a szülőkről való leválás, a szexuális identitás stabilizálódása és a szexuális intimitás képességének kialakulása, valamint a leendő pályával, hivatással kapcsolatos orientáció megjelenése. Vagyis ezeknek a pszichés feladatoknak a megoldása esetén beszélhetünk felnőtt emberről. A személyiséglelektan az érett személyiség fogalmáról beszél, olyan jellemzőket sorolva fel többek

között, mint a feszültségtűrés és az impulzuskontroll vagy a stabil érzelmi kapcsolatra való képesség. Ennek tükrében figyelemre méltóak a fiatalokat sújtó pszichés problémák: a családterápiás szakemberek mind több intimitásproblémával küzdő fiatal párról számolnak be (s a jelenséget a szexuális szabadság visszacsapásaként értelmezik); a drogfüggőség (s más dependenciák) háttérében megtalálhatóak a személyiség feszültségtűrés- és impulzuskontroll-problémái, a szociális dimenzióban pedig a valódi életfeladat és a valódi kapcsolat hiányát találjuk. Vagyis a pszichés érési folyamat elakadása több ponton összefüggni látszik a meghosszabbodott ifjúsági életszakaszból következő – hivatásbeli és kapcsolati felelősség nélküli – életmód negatív hatásával.

Végtelen gyermekkor?

Mindebből az következik, hogy a tanulásra és szórakozásra fordítható évek nem feltétlenül támogatják a felnőtt életforma kialakításához szükséges érési folyamatot, így nem csak társadalom adta lehetőség és szükségyszerűség az ifjúsági életszakasz meghosszabbodása, de egyfajta csapda is, amiből a fiataloknak egyre nehezebb kikeveredniük. A gyermekkor (illetve ifjúkor) és a praktikus (szociológiai értelemben vett) felnőttkor összemosódik, az ifjúsági életforma mentális tapasztalatai nem készítenek fel a felnőttkorra. Vagyis a valódi veszély az, hogy nem a gyermekkor, hanem a felnőttkor lesz vége: a fiatalok egyszerűen nem találják meg azt a pontot, ahol a következő generációért vállalt felelősség pozíciójába átlépnének (a fejlődéslélektan Ericsson-féle modelljében éppen ez lenne az érett felnőttkor feladata). A gyermekkor és a felnőttkor határát jelző korábbi rituálék (akár az öltözködésben a hosszúnadrág és kalap viselése, akár a nyilvánosház meglátogatása vagy a közelmúltban a szalagavató bál, a diplomaosztó) részben teljesen megszűntek, részben kiüresedtek; beavató jellegük mindenképpen elhalványodott. A beavatás az ifjúsági szubkultúrába tevődött át akár negatív (cigaretta, drogfogyasztás stb.), akár pozitív (közös zenélés, közös sportteljesítmények stb.) formában. Vagyis a gyermekkor lezárása és a beavatódás nem a felnőtt-, hanem az ifjúsági életszakaszba való belépésről szól, s az ifjúkor és a felnőttkor közötti átmenetet ilyen egyértelmű rítusok nem kísérik. Természetesen adott családban, adott közegben az elköltözés, diplomaosztó, házasságkötés, gyermekszületés lehet ilyen aktus; ám a tapasztalat azt mutatja, hogy ebben az esetben – minden pozitív jelentése ellenére – az adott életesemény gyakran komoly megrázkódtatással (hiszen a visszavonhatatlan felnőtt felelősség megélésével) jár. Talán ez az a megrázkódtatás, amelyre a pszichoszociális moratórium társadalmi áldása közepette ifjaink nem tudnak felkészülni. Így viszont féltő, hogy marad nekik és a jövő társadalmának: a végtelen gyermekkor.”

(Földes Petra: Taní-tani. 2005/2006-os tanév. 3. szám, Független Pedagógiai Intézet, Budapest)

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

Hólégballon

Kollázs-készítés

3.2 Fókuszban a szocializáció

KULCSSZAVAK: közösségi cselekvés, - tanulás, - iskola, helyi tanterv, ökoiskola

SZERZŐ:

„A közösség általi fejlesztési folyamat - a közös cselekvés révén - képessé teszi a benne résztvevőket az egyéni, közösségi, szociális és politikai részvétel gyakorlására. Készségeket, jártasságokat fejleszt, elősegíti a tudatosulást és az elköteleződést, a társadalmi tényezővé válást, megvalósíthatóvá teszi az érdekképviseletet és motivációt épít a teljes élethosszban az informális és formális tanulásra. Ez a folyamat lényegében egy demokratikus és közösségi szocializáció.

„A *szocializáció* funkciója azt a folyamatot jelöli, mely során a társadalom vagy annak valamely alapvető társadalmi egysége átadja az uralkodó tudást, társadalmi értékeket és viselkedési mintákat a társadalom tagjainak. A folyamat során az egyén elsajátítja azt a fajta életmódot, amely az ő társadalmára, nem pedig valamely más társadalomra jellemző. A folyamat különösen az életciklus elején észlelhető, illetve bír meghatározó fontossággal, de az egyén életének egészére kiterjed.” (Warren, 1963)

Közösségi tanulás és fejlesztés

A rendszerváltás óta eltelt időszak nagy várakozásai és súlyosbodó kudarcai egyre inkább rávilágítanak arra, hogy demokráciára, piacgazdaságra, európai létre történő szocializáció nélkül közösségeink nem, vagy csak nagy nehézségek árán és lassan, akadozva képesek megújulni, újjászervezni önmagukat, azaz azonosítani feladataikat és azok megvalósítását felvállalni. Demokráciát csak olyan emberek képesek létrehozni és működtetni, akiket erre felkészítettek, képessé tettek.

Ahhoz, hogy a demokratikus gondolkodás és a cselekvő állampolgáriság mind jobban elterjedjen, nem csak az ingyenesen hozzáférhető felnőttképzési programok számát kell sokasítani, s folyamatosan és biztonságosan működő rendszerré szervezni. A közösségfejlesztésnek a gyermekek és fiatalok szocializációs folyamatába is be kellene lépnie.

Az új generációk szocializációja a közösségi és demokratikus létre

A szocializációt és a közösségfejlesztést összekapcsoló programok fókuszában a cselekvésen keresztüli, *informális* elemekből épülő tanulás áll, melyet kiegészít a jártasságokat és készségeket fejlesztő *formális tanulás*. A közösségi létet már a legkisebb kortól is gyakorolni kell. Nem egyszeri akciókra (pl. Föld Napja) gondolunk csupán, hanem rendszeres, napi vagy heti munkálkodásra. A jó közösségfejlesztési gyakorlat azt mutatja, hogy hozzáértő segítséggel a gyermekek és fiatalok képesek maguk elé közösségi célokat és feladatokat kitűzni, s ezek köré kortárs-csoportokat szervezni. Az intézményközi kapcsolatok és együttműködés pedig új tartalmakkal és formákkal gazdagítja a helyi közösségi nevelést.

Helyi tantervek

A közösségi szocializáció folyamatát a nemzeti alaptantervet kiegészítő, helyi, közösségi módon kidolgozott, közösségi legitimációval rendelkező *helyi tantervek* tehetik eredményesebbé. A helyi tanterv fő elemei lehetnek

- a közösségismeret, a helyi fejlesztési terv szocializációs vonzatai, a közösségi alapú gazdasági kultúra fejlesztése a korai szocializációban,
- a demokráciatanulás az életben és az iskolában,

s mindezek adekvát gyakorlatba ültetése az iskolarendszeren belül és magában a közösségben is. A helyi tantervek kivitelezése nem pusztán az iskola feladata, hanem az egész közösségé. A megvalósítás katalizátora lehet maga az iskola, vagy az általa bevont közösségfejlesztők, de a szülők, a helyi intézmények és a lakosság együttműködése, vagyis a szocializáció tudatossá és társadalmivá tétele nélkül e folyamat nem lehet eredményes. Hiába szocializál az iskola közösségi és demokratikus létre, ha a való élet mindezeknek rendre ellentmond. Az új EU-tagállamokban EU-kompatibilis tantervek alapján tanulnak a diákok, a jogszabályi szint tehát adott ahhoz, hogy helyben jó iskolát szervezzenek az érintettek, ám ebből vajmi kevés valósul meg az elidegenedett, nem közösségi és nem demokratikus gondolkodású helyi társadalmakban. Szinte minden lokalitásban szükség lenne ezért a helyi önkormányzat és iskolák által felhatalmazott közösségfejlesztőkre, akik segítenének összeépíteni és harmonizálni az intézményen belüli és kívüli szocializációs folyamatot.

A helyi közösség ismerete egy olyan élet-tantárgy, amelynek megismerését befejezni nem, csak folytonosan gazdagítani, mélyíteni lehet. Tartalmazza a helyi történelem, hagyományok, tudás és tapasztalás legfontosabb vonatkozásait, de a helyi táj és a természet, az épített környezet, a termelési és értékesítési, szolgáltatási rendszerek, a közélet ismeretét és az e rendszerekkel való aktív viszony kialakítását is. A közösségismeret lényege az lenne, hogy az érintettek megismerjék azt a kontinuitást, ami az adott lokalitásban érvényesül – megismerjék és továbbgondolják, mintegy jövőbe vetítsék azt, saját cselekvő szerepükkel együtt. Ne csak a múlttal és a természeti környezettel foglalkozzon az iskola és a közösség, hanem a ma élő emberrel is. A felnövekvő generációknak meg kellene ismerni és érteni az alapvető determinációkat és életlehetőségeket – a jórészt a külvilág által meghatározott életszervezéstől a belső erők által irányított helyi fejlesztésig; a munkanélküliségtől a karrierlehetőségekig; a helyi kisebbségi és emberi jogi problémáktól az állampolgári kötelezettségekig, stb. [...]

A fiatalok gyakorlatban való felkészítésére és pályaválasztására számos *közösségi művelődési program* született. Az *ICEA International Association for Community Development* 1990-ben, Berlinben megrendezett „Eredményes cselekvésen keresztüli tanulás” konferenciáján alakult meg az *IPLÉ Institut für Produktives Lernen in Europa* nemzetközi szervezete, amely programokat indított az EU Szociális Alapja támogatásával, többek között az *Iffúsági vállalkozások és vállalkozni tanulás – iskolai cégek és ifjúsági vállalkozások* témában. Egyedül Berlinben 16 „Eredményes tanulás” projectet alapítottak a kezdeményezők, iskolán belüli és kívüli programokkal. E programok a fiatalok saját részvételének fontosságát hangsúlyozták és valósították meg saját nevelési folyamatukban; a korábban társadalmilag veszélyesnek tartott fiataloknak segítettek, hogy találékonyságukat, kreativitásukat be tudják mutatni az idősebb generációknak; s elérték a helyi közösségi hálózatok együttműködését, beleértve az üzleti szereplőket is. Az ICEA 1995-ös, Edinburgh-ban megrendezett európai konferenciája műhelymunkáiban egy „Fogd a kávéd – építsd a jövőd!” program került megtervezésre, amelyet aztán 1996-tól több országban, pl. Görögországban is megvalósítottak, szövetkezeti vagy egyesületi keretekben működtetett ifjúsági kávéházakat hozva létre, a programba bevont helyi partnerek támogatásával és segítségével. 1996-99

között 14 iskolai iskolai cég és három ifjúsági kávéház született Berlinben, majd megalapítottak egy „Ifjú vállalkozás” elnevezésű programot, amelyben munkanélküli, szakképzetlen fiatalok vettek részt. (See INEPS’ 11. Congress in 1999 in Berlin on „Productive Learning – a Joint Future of Education and Economy”) (Böhm, Schneider 1999)

A diákok felkészítésére a magyar közösségfejlesztők is kidolgoztak egy kísérleti tananyagot és azt a 8000 fős kisváros, Kunszentmiklós szakmunkásképző középiskolájában vezették be az 1998/99-es tanévben. A tananyag a helyi erőforrásokra épülő, tehát közösségi alapú gazdasági fejlődést, az azt megalapozó gazdasági kultúrát kívánta elősegíteni a tanulók megismerő, elemző, tervező és a megvalósításhoz szükséges képességeinek fejlesztésén keresztül. A Soros Alapítvány által támogatott program számos kisebb sikerrel járt ugyan, de igazi áttörést nem eredményezett, mert az iskola nem látta érdekének a képzési folyamat segítségét. (Mészáros, 1999)

Fontosak tehát azok a programok, amelyek magukat *a tanárokat készíti fel* a vállalkozásra nevelésre. E képzések közösségfejlesztési tartalma nyilvánvaló: a közösség ismerete, a hagyományos mesterségek, helyi termékek és speciális helyi szolgáltatások végiggondolása, az önbizalomépítés, a közösség jövőképe megalkotása, az együttműködésre történő felkészítés a főbb elemei ezeknek a képzéseknek.

A helyi tantervek között érdemelnek említést még az ún. *kisebbségi tantervek* is. A kisebbségi népismeret oktatásának szükségessége a rendszerváltás után vetődött fel, mégpedig eleinte a két nagy kérdés összefüggésében: újratanulható-e az anyanyelv és újjáéleszthetők-e a hagyományok? Az önálló oktatás opciója lehetővé teszi helyben, hogy a kisebbségi népismeret tantárgyban szintetizálódjanak az olyan témakörök, mint pl. a kisebbség nyelve, tárgyi és szellemi kultúrája; a kisebbség történelemalakító és kultúraformáló szerepe és a kisebbségi és állampolgári jogok. Magyarországon az 1995-ös Nemzeti alaptanterv szerint a kisebbségi oktatás sajátos célja a kisebbségi önazonosság megőrzése és erősítése. A magyarországi horvát, német, román, szlovák, szlovén népismereti oktatás már jelen van a közoktatásban, ha nem is kötelező tárgyként. (Vámos, Bodonyi, Kovács, Müller, 2004) Lengyelországban 1991/92 óta folyik a kisebbségi óvodákban és általános iskolákban anyanyelvű oktatás és a tanárképzésben is megjelent a kisebbségi pedagógusok felkészítése. (Györi Szabó, 2000). Mindez elvben összhangban áll az EBESZ Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet „A nemzeti kisebbségek oktatási jogairól szóló hágai ajánlásokkal” is (1996 október), de a kisebbségi ombudsmanokhoz beérkező panaszok, jogsértéseket vélelmező beadványok a jogszabályok és a gyakorlat hiányosságaira utalnak, s elsősorban a cigány (roma) kisebbségre vonatkozóan. Kevés iskola oktat még cigány népismeretet, nincsenek központilag biztosított oktatási segédanyagok (tankönyvek, audio-vizuális oktató csomagok, bibliográfiák). Mindenki abból tanít, amit talál, felfedez, megszerez. Több iskola és elhivatott pedagógus fénymásolatokban gyűjti a segédanyagokat, amelyeket jónak talál. (OKÉV jelentés, 2003)

Demokráciatanulás az életben és az iskolában

A demokratizálódás felgyorsításához szükséges lenne, hogy a nevelési-oktatási intézmények tanárai és diákjai, a demokráciára felkészítő tantermi program mellett, a közösségfejlesztő szervezetek segítségével demokráciára, aktív állampolgáriságra nevelő és az aktív részvétel biztosító közösségfejlesztő programokat alkossanak meg helyben és vezessenek be az iskolaköteles kor teljes időszakában, de már az iskola-előkészítésben is.

Ilyen közösségfejlesztő program például az önálló döntési és felelősségi körrel rendelkező *települési gyermekönkormányzatok*. A 90-es évek elején e téren a francia gyakorlat vált széles körben ismertté Európában, ld. az ANCME Association nationale des Conseils Municipaux d'Enfants és az ANACEJ L'Association nationale des conseils d'enfants et de jeunes honlapjait!

A követendőnek talált francia példa a magyar változat kidolgozására indította a magyar közösségfejlesztőket, s az általuk elindított program hatására az évtized közepére mintegy 50 ilyen ifjúsági testület alakult az országban. E gyakorlatból nőtt ki a képzett és állami alkalmazásban dolgozó ifjúsági referensek országos hálózata és a 2001-ben megalakult az ifjúsági referensek egyesülete, valamint a CONTACT 2103 európai kapcsolatfejlesztő egyesület (Beke, 2003)

A települések közötti ifjúsági cserék, az ifjúsági építőtáborok, a nyelvtanulással egybekötött nemzetközi programok már széles kör számára váltak hozzáférhetőkké Európában, viszont meg kell jegyeznünk, hogy előzetes felkészítés és bátorítás, a képessé tétel közösségi fejlesztési folyamata nélkül a legtöbb helyi közösség nem tud élni ezekkel a lehetőségekkel.

Add tovább! Fiatalokkal a települési közösségekért

Ez egy fiatalokra építő demokrácia- és közösségfejlesztő országos önkéntes tanulási mozgalom, melyet 2010 áprilisában indított útjára a Közösségfejlesztők Egyesülete, a Civil Kollégium Alapítvány, a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, a Közösségi Kapcsolat Alapítvány, az Életfa Segítő Szolgálat Egyesület Egyesület, a Napklub Alapítvány és az Istenkút Közösségéért Egyesület, a kezdeményezők konzorciuma.

A mozgalom során az idősebb fiatalok együtt dolgoznak településükön a fiatalabbakkal, s a felsőoktatásban tanulók pedig tanító és facilitátor szerepet vállalnak a segítségükre igényt tartó településeken. A mozgalom konkrét cselekvési terepet biztosít a fiatalok és oktató-nevelő intézményeik, szervezeteik társadalmi szerepvállalásához, ugyanakkor elősegíti a települési közösségek megújulását és mindezzel hozzájárul a magyar demokrácia megerősödéséhez.

A mozgalom hólabda-szerűen terjed és országos kiépítése éveket vesz igénybe, területileg és intézményi részvétel szempontjából is egyenetlenül fejlődik, hiszen önkéntességre épül, ugyanakkor szinte bizonyosra vehető, hogy egyes helyeken már a tervezés során is beindul a tevékenység. A részvétel legfőbb alapelvei az informális és önkéntesség. A kezdeményezők országos találkozókat, munkacsoport-összejöveleteket szerveznek, képzéseket tartanak és mozgalmatszervező közösségi oldalt működtetnek: <http://addtovabb.kozossegfejlesztés.hu>

Közösségi iskolák, közösségi oktatás

A közösségi iskola a lakóhelyi közösség szükségleteit elégíti ki, feladata a lakossági kezdeményezések segítése, koordinálása. A közösségi iskolák a közösségi oktatás filozófiájára építenek. Eszerint hasznosnak tartják a közösség részvételét a gyermekek nevelésének gazdagításában, a család és a társadalom fejlesztése érdekében. A közösségi oktatás egy folyamat, mely szerint a közösség minden tagjának joga és feladata, hogy részt vegyen a közösség szükségleteinek megfogalmazásában és együttműködésre készítse az intézményeket annak érdekében, hogy fejlesszék a közösség életkörülményeit, életminőségét. (Idaho Community Education Center (Idaho Közösségi Oktatási Központ) meghatározása, ld. Göllesz és társainál, 1998)

Közösségi iskolák hálózata a világ számos országában működik, legkiterjedtebb módon az *Amerikai Egyesült Államokban*, ahol a Charles Stewart Mott Alapítvány kezdeményezésére a 30-as évektől kezdett kifejlődni ez az intézménytípus. Az USA egyes államaiban (Michigan) az iskolák több mint 90%-a közösségi iskola (Göllesz és tsi, 1998). Minden országban létrehozzák a maguk hálózatát, szövetségét és jelentős erőt képviselnek nemzetközi

szervezetekben is, mint pl. az ICEA International Association for Community Development szervezetében is. [...] Magyarországon 1993-tól jött létre az első 12 közösségi iskola, a Mott és a Soros Alapítvány támogatásával (www.soros.hu, valamint www.kozossegi.c3.hu). A képzési programok bevezetése mellett az iskolák családi és környezetvédelmi programokkal gazdagodtak, együttműködnek a helyi szociális és művelődési intézményekkel és a civil szervezetekkel. A több éves támogatás lejártá után napjaink fő kérdése az, hogy vajon képes lesz-e ez az intézménytípus, a maga újfajta szemléletével, beágyazódni a társadalomba és kivívni az önkormányzatok és más társadalmi szereplők támogatását. [...]

Ökoiskolák

Az ökoiskolák egyaránt járulnak hozzá a helyi közösség ismeretén alapuló helyi identitáshoz, a környezettudatos gondolkodás kialakulásához és a helyi természet- és környezetvédelem mozgalma kialakulásához. Az ökoiskolák célja közül néhányat emelünk ki annak bizonyítására, hogy ez lényegét tekintve közösségfejlesztési program is:

- az iskola és a helyi társadalom új szövetsége a térségfejlesztés terén,
- a pedagógiai tervezés hangsúlyának áthelyezése a tanításról a tanulásra,
- az élethosszig tartó tanulás megalapozása,
- az iskola szerves beilleszkedése a tanuló társadalomba,
- a tanulási motívumok és stratégiák formálása, erősítése,
- az iskola tanuló szervezetté válása,
- a digitális kommunikáció, az Internet és a helyi tudásmenedzsment eszközként szerepeltetése a fejlesztési folyamatban.

Az Európában a 90-es években megjelenő ökoiskolák nem csak a környezeti nevelésre vállalkoztak, de hajtómotorjaivá váltak az iskola és tanulásfejlesztésnek is. Magyarország 2000-ben csatlakozott a hálózathoz, eleinte 50, jelenleg mintegy 200 iskola részvételével, amelyek az országon belül is hálózatban működnek, és tevékenységük kiterjed a helyi óvodákra is. A minta átvétele és széles körű terjesztése azonban – legalábbis Magyarországon – nem jelenti azt, hogy a fenti szellemiséget sikerül is élő gyakorlattá szervezni. Az ökoiskoláknál is igaz az, ami a gyermekönkormányzatoknál vagy a közösségi iskoláknál: annyiban képesek az eredeti célokhoz közelíteni, amennyiben az azt megvalósító helyi szereplők (iskola, szülők és a helyi közösség) kultúrája közösségi és demokratikus.

Az OECD-CERI (Centre for Education, Research and Innovation) által létrehozott ENSI Environment and School Initiatives program, majd ennek SEED (School Development through Environmental Education – Iskolafejlesztés a környezeti nevelés révén) hálózatépítő programja az iskolák, tanárképző intézmények és oktatási hatóságok együttműködését támogatja annak érdekében, hogy tanuljanak egymás tapasztalataiból. Az ENSz tagországok a 2005-2015 közötti időszakot a „Tanulás a fenntarthatóságért” évtizedének tekintik, s ez adta az inspirációt az ENSI-nek ahhoz, hogy felvegye a kapcsolatot az UNESCO-val, az ENSZ évtized koordináló szervezetével és a „Tanulás a fenntarthatóságért” évtizedéhez kapcsoló programok sokaságát dolgozzák ki. (Havas, Varga, 2006 és www.ensi.org)

A Stiftelsen Idébanken a fenntartható fejlődésért

Az európai közösségfejlesztő szervezetek közül az 1991-ben alakult norvég *Stiftelsen Idébanken*, The Ideas Bank vállalta fel a legmarkánsabban a közösségfejlesztés, a környezet és a fenntartható fejlődés összekapcsolását. Egyszerre fordít gondot a helyi közösségek jövőjének közösségi tervezésére az általa kidolgozott Dialogue-Workshop módszerével, valamint a közélet nyilvánosságában zajló viták, kampányok folytatására, a nemzeti politika

befolyásolására. „Future Centre”-t működtet Oslóban nyilvános könyvtárral és a Local Agenda 21 keretében szervezett helyi közösségi innovációkat bemutató kiállításokkal, audio-vizuális bemutatókkal és közösségi csoportok összejöveteleire alkalmas teremmel. A szervezet különféle facilitációs segítséget ajánl közösségi csoportoknak, önkormányzatoknak együttműködésük kialakítására, elmélyítésére. A szervezet, folytatva a korábbi évek hagyományait, most az ENSz „Tanulás a fenntarthatóság” évtizedének norvégiai programjait támogatja a közösségfejlesztés eszközeivel, a Nordic Countries hasonló szervezeteivel együttműködésben (www.idebanken.no).

(dr. Vercseg Ilona: Közösség és részvétel, - a közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlati elmélete. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület és az ELTE Szociális Munka és Szociálpolitikai Tanszék könyvsorozata. Budapest, 2011. 110-121 p.)

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

Módszerek c. film vetítése és elemzése

3.3 Közösségi köreink

KULCSSZAVAK: család, csoport, szomszédság, település, kistérség, megye, régió

A „közösség” kifejezést kapcsolatba lehet hozni a „köz” szóval, de akár a „közös”-sel is. A *község* a régi irodalomban a *közösség* szó alakváltozata. Tehát: az *emberek* és a *hely közössége* (lokalitás). Mióta ember létezik, közösség is létezik. Az ember alapvetően társas lény, másokkal érzi igazán jól és biztonságban magát. Életünk terei változatosak, vannak, amelyek adottak, vannak, amelyeket választunk, megint másokat kialakítunk és vannak, amelyekről álmodunk. A különböző szerveződések eltérő céllal jönnek létre és társadalmi feladatukat tekintve is igen eltérőek.

Az első burok: a család

Az első társadalmi burok, mely születésünk pillanatától körülvesz minket, a család. A család kiemelkedő szerepe az utódok gondozása, a szocializáció, mely folyamat során az új generáció képviselői elsajátítják az adott társadalom, viselkedési, gondolkodási, értékelési normáit, társadalmi szerepeket, viselkedéseket figyelnek és tanulnak meg. Így ennek a beilleszkedési folyamatnak során a kisgyerekek képesek lesznek társadalmuk teljes értékű tagjaivá válni, azaz képesek lesznek felismerni a létező társadalmi jelenségeket, használni tudják annak intézményeit, rendelkezésre álló eszközeit, meg tudják fogalmazni elvárásait, fel tudják mérni képességeiket. Továbbá a szocializáció az a folyamat, amely alkalmassá tesz minket kapcsolatteremtésre más emberekkel.

Csoport és/vagy közösség?

A társulásoknak különböző formái vannak. Lehetünk egyszerre, egy időben, egy helyen sokan úgy is, hogy nem köt minket össze semmi, ilyenkor egyszerűen **sokaságot** alkotunk, egyének pusztá halmazát, pl. pályaudvaron, boltban, stb.

Ha van valami közös bennünk (célunk, tudatosságunk, meghatározott a számunk és rendszeres a találkozásunk), akkor **társadalmi csoportot** alkotunk. E csoport tagjai rendszeres kapcsolattartásuknak is köszönhetően többnyire megfogható identitással rendelkeznek, és elkülöníthető egységet alkotnak. A csoport tagjainak elvárásai vannak egymással szemben, mely elvárások a csoporton kívüliekre nem vonatkoznak. A társadalmi csoportok különböző méretűek lehetnek, melyekben a létrejövő kapcsolatok minősége is változhat, így e széles skálán megtalálható a család intim közegétől, az iskolai, a munkahelyi hovatartozáson keresztül az ország egészét alkotó, állampolgári tudattal rendelkezők közössége is.

Ezenkívül megkülönböztetünk még **társadalmi kategóriákat** is, **melyekbe** nem lehet jelentkezi, **a csatlakozás nem szándék kérdése**, hanem helyzetünk jelzője – bele sorolnak minket. Az ilyen csoportokat általában statisztikusok hozzák létre jövedelmünk, foglalkozásunk, gyerekeink száma, iskolázottságunk stb. alapján. A csoportosításnak nem feltétlen velejárója a tagok kapcsolata egymással, bár vannak olyan esetek, amikor - más érdekek mentén ugyan, de - e kategóriaajellemző alapján szerveződik társadalmi csoport (pl. Nagycsaládosok Egyesülete, stb.).

Ennek ellenére a szociológusok (statisztikusok) által létrehozott kategóriákat gyakran használják mások is, és majdnem ugyanilyen gyakran megfeledkeznek róla, hogy ezek nem valós társadalmi csoportok, hanem „csak” társadalmi kategóriák (pl. „roma származásúak”), s ezért nem feltétlen képeznek egységes, közös céllal, identitással rendelkező, egymással rendszeres interakcióban álló valós közösséget.

A közösségfejlesztők a közösség fogalmát nem csoportelméleti és nem ideologikus értelemben használják, hanem a helybe (lokálisba) gyökerezően és funkcionálisan. Ez azt jelenti, hogy a közösség egyben jelenti az emberek összetartozását és együttműködését (katonai és politikai téren is), valamint jelenti a helyhez kötöttséget is.

Ha elfogadjuk Heller Ágnes megközelítését, miszerint: „**A csoportba véletlenszerűen kerülünk, míg a közösséget tudatosan választjuk**”, akkor egyértelművé válik az is, hogy a tudatos választások eredménye egy egységesebb közeg lesz, aminek képviselt értékeivel, szabályaival, normáival, adott esetben célkitűzéseivel már a csatlakozás pillanatában azonosulnak a tagok, így az összetartozás érzése, a „mi”-tudat a közösség megkérdőjelezhetetlen ismérve lesz. De ha csak ott élünk, ám nem érezzük magunkat a részének és nem is tekintenek annak minket, akkor a közösség szabályait, szokásait se érezzük magunkénak, vagy kötelezőnek, de még iránymutatónak se.

Szomszédság

Szeretnénk ezt a látszólag régi fogalmat is beemelni „munkaszavaink” közé. Tőszavát („szomszéd”) gyakran használjuk, akár városban, akár falun, arra az emberre, aki mellettünk lakik. De arra is használjuk, aki ugyan nem mellettünk, hanem velünk szemben lakik. Ha jól belegondolunk, akkor az is a szomszédunk, aki két házzal, lakással - esetleg hárommal, vagy akár négygel is - odébb lakik.

Meddig szomszédom a szomszédom? **A szomszédság határa ott van, ahol megszűnnek a személyes kapcsolatok.** A szomszédság tulajdonképpen közösség, méghozzá olyan, amelyben érvényesül, hogy: a károk helyrehozása, a kölcsönös támogatás és segítség, a gondozás és ápolás, a vigasz és bátorítás, a védelem és biztonság (...) mely ugyan elsősorban a család és házközösség feladata, de ha erejéből nem futja erre, akkor a rokonságnak és a szomszédi közösségnek is feladatává válik.

Szomszédságon azt a teret értjük, amelyben gyakran megfordulunk, biztosan tájékozódunk, ahonnan már gyerekkorunkban is egyedül hazatalálunk. A szomszédság az egy földrajzi területen lakó és dolgozó, élő emberi közösséget jelenti (...) Az ismerős környék, az ott lakó emberekkel alakítja ki bennünk az **otthon** fogalmát. Ehhez a szubjektív térhez nemcsak racionálisan, hanem érzelmileg is kötődünk; ez alakítja ki **identitástudatunkat**

A szomszéd fontos jellemzője a fizikális (földrajzi) közelség, mely előnye az erősebb szálú, közvetlenebb rokon kapcsolatokkal szemben, amelyeknél sokszor a távolság komoly akadályokat jelent a kapcsolattartásban, a valódi közösségi létben. Ez az akadály nincs a közelben lakó szomszédnál, a szomszéd jelentősége éppen térbeli közelségéből következik. Nem a rokon kapcsolatok pótlása az elsődleges funkciója, hanem annak funkcionális kiegészítése.

A szomszédság nem városi kifejezés, ha egy falu már akkora volt, hogy tagjai nem látták egészében, akkor történelmileg természetesen kialakultak e megosztások, szomszédsági körök (alvég-felvég; alszeg-felszeg, ófalu-újtelep, óváros, stb.).

A **környék** (ahol élünk) a szociális tanulás (a közösségi tevékenységekbe való beilleszkedés tanulásának) színtere is, itt tanul meg az ember tájékozódni a helyi társadalmon túl is, ügyet intézni, szolgáltatásokat igénybe venni, vagy megszervezni, szabadidős tevékenységeket kialakítani stb. A nevelésszociológiában **ez a folyamat az informális tanulás, melynek meghatározó közege a tágabb értelmű otthon, azaz a szomszédság. A szomszédság, mint az elsődleges szocializáció színhelye** hatással lehet: igények, szükségletek meghatározása; érdekek képviselése; közösségi problémák megoldási alternatívái; környezettudatosság (fizikális, ökológiai); közösségben való gondolkodás; közösségi részvétel; társadalmi munka;

a közös tulajdon értéke; a közös tulajdon használata; szomszédi magatartás; kölcsönös segítség; érdekegyeztetés; konszenzuskeresés; tolerancia; empátia; összefogás; párbeszéd; együttműködés; intézményépítés; intézményhasználat, stb.

A település

A települési, vagy helyi közösségi, vagy helyi társadalmi szintet vizsgálva a következő jellemzőket kapjuk:

„Pál László definíciója szerint „...helyi társadalomról akkor beszélünk, amikor egy település lakónépessége rétegszerkezetében a társadalom egészére jellemző munkamegosztási viszonyok a helyi adottságok által módosítottan jelennek meg és a lakópolgárok magatartásában az integrációra (ehhez kapcsolódóan az elégedettségre és a lakóhelyhez való kötődésre), valamint a település sorsát befolyásoló döntésekben való részvételre (s az ehhez kapcsolódó kooperációs magatartásokra) utaló viselkedésmódok a szomszédos településekhez viszonyítottan megkülönböztetett módon fejeződnek ki és e különbségek a lakóhelyhez kapcsolódó stratégiákban, személyes perspektívákban is megfogalmazódnak”.

Bánlaky Pál kritériumai a helyi társadalom leírásában:

- „...a helyi társadalom alapja egy *térben (földrajzilag) jól körülhatárolható egység*. Ez általában egy (kisebb) település; elképzelhető helyi társadalom kialakulása egy nagyobb település valamely térben jó körülhatárolt településrészén is.
- Viszonylag állandó, egy valamilyen lélekszámot meg nem haladó számosságú népesség. Az állandóság is, a nem túl nagy számosság is azért fontos, mert csak ezek teszik lehetővé a *személyes (face to face) kapcsolatok hálózata* kialakulását. A határértékek: viszonylagos állandóság akkor áll fenn, ha a lakónépesség meghatározó hányada legalább másfél generációnyi időtartamban a településen él. A lélekszám esetében: alsó határ gyakorlatilag nincs (teljes helyi társadalom alakulhat ki akár egy 50–60 fős településen), felső határ (nagyon sok tényezőtől függően) 30–40 ezer fő (a kisváros–nagyságrend).
- A személyes kapcsolatok hálózata egyben egy helyi *(társadalmi) viszonyrendszer* kialakulását is jelenti; ennek megléte tehát a kritérium. A legfontosabb részelemek (akár külön kritériumokként is említhetők volnának): az *információs hálózat* (amely dominánsan informális jellegű), a *(helyi) gazdasági viszonyok*, és nem utolsósorban a *helyi hatalmi struktúra*.
- Fontos kritériuma (ismérve) a helyi társadalomnak, hogy legyen egy valamilyen *közös történet*, amelynek alapján létrejöhetnek a *hagyományok, a helyi szokások*; alkalmasint és az előzőekre építve, azokból táplálkozva egy *helyi érvényű érték- és normarend*.
- És végül mindezek alapján kialakul(hat) a helyi társadalom embereinek, mint csoportnak a *Mi-tudata*; az *összetartozás, az odatartozás érzései*”.

Települési funkciók szerint megkülönböztethetünk *tartozék-, rész- és állandó települést*. Tartozék az a település, ahol a lakosság nyári szállása jellemzően máshol van (pl. pásztorok, utazók), így a téli szálláshoz közvetlen ugyan nem kapcsolódik a nyári, de fontos tartozéka annak (a tanyák is ide tartoznak?). Résztelepülésről beszélünk abban az esetben, ha a két szállás egyenrangú a lakottság, tartózkodás tekintetében (pl. balatoni összkomfortos üdülőtulajdonosok). S végül állandó településről akkor beszélhetünk, amikor a lakás és a munkahely térben összekapcsolódva jelenik meg, változatlanul egy helyen.

Ezek a zárt egységek mára szinte teljes mértékben megbomlottak, a lakóhely és a munkahely visszavonhatatlanul elkülönül egymástól, gyerekek esetében pedig nem ritka, hogy ez az elkülönülés már az óvodai életkorral, azaz a harmadik életévben megkezdődik.

Kistérségek

A kistérségeket először 1995-ben, egy kormányrendeletben határoltak le. Ekkor 41 kistérség volt és a térségek viszonylag egyenletesen helyezkedtek el az országban. Ezt 1997-ben és azóta többször módosították. A vidéki területek lehatárolására is használatos mérőeszköz a fő/km². A hazai gyakorlat a 150 fő/km² értékhatárt alkalmazza, mely mutatóval meglehetősen pontossággal bemérhetőek a sűrűbben lakott területek. A kistérségek vidéki jellegének meghatározását a vidéki (<150 fő/km²), illetve a városi (>150 fő/km²) lakónépesség aránya adja. Így elkülöníthető:

„*Alapvetően vidéki*” jellegű kistérség (vidéki településen élők aránya >50%;

„*Jellemzően vidéki*” jellegű kistérség (vidéki településen élők aránya 15% és 50% közötti;

„*Alapvetően városi*” jellegű kistérség (vidéki településen élők aránya <15%). [...]

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

Érintettek elemzése

3.4 Együttélés vs. elnyomás

KULCSSZAVAK: kultúra, kisebbség, kirekesztés, tanult tehetetlenség

A társadalom nem csak a gazdasági erőforrások feletti uralom tekintetében megosztott, hanem kulturálisan is. **A kultúra az élet egy meghatározott módja.** Minden kultúrát az alábbi hat fő szempont alapján tudunk jellemezni:

- A **hiedelmek** olyan meggyőződések, hitek, elképzelések, amelyek mindennapjainkat befolyásolják, amelyek mind-mind az élet egy-egy sokszor megoldhatatlannak, megmagyarázhatatlannak tűnő kérdésére adtak választ. Az vallási hiedelmek és normák erősen árnyalják az emberi viselkedésben, tájanként, etnikai népcsoportonként meglévő különbségeket.
- Az **értékek** egy adott kultúra kollektív elképzelései arról, mi a jó és mi helyes, és mi helytelen, mi kívánatos és mi elutasítandó.
- A **normák** meghatározzák, mit kell tennünk, és mit nem lehet, elképzelések az elfogadható és az elfogadhatatlan viselkedésről. A normák követésre méltó mintákat adnak, eligazodási pontokat jelentenek a mindennapok rengetegében, irányt szabnak az emberi viselkedésnek, szabályozzák az egyén magatartását, helyes viselkedésre sarkallnak. Betartásukat a társadalmi kontroll felügyeli. Fontosak mind az egyén, mind pedig a társadalom szempontjából. Beszélhetünk íratlan erkölcsi normákról, illemszabályokról, és törvényekben rögzített jogi normákról egyaránt.
 - a) Az erkölcsi normák kapcsán a jó és a rossz,
 - b) az etikai szabályokkal összefüggésben az illik-nem illik,
 - c) a jogi normákkal kapcsolatban pedig a kötelező törvényi előírások adják a megítélés alapját.
- **Szimbólumok:** az emberi szellem szimbólumokban manifesztálódik és olyan szimbolikus formák segítségével ragadja meg a világot, mint a nyelv, a művészet, a vallás, a történelem a tudomány. A szimbolikus gondolkodás egyedülállóan emberi jellemző az állatvilágban, mely szorosan összefonódott az emberi kultúrával és civilizációval.
- **Nyelv:** bár a nyelv egy szimbólumrendszer, olyan nagy a jelentősége, hogy külön jellemzőként szokás kiemelni. A nyelv az emberek közötti kommunikáció, az információátadás és a kultúra egyik legmeghatározóbb eleme, tartópillére. A nyelv és a kultúra több ponton összekapcsolódik, a nyelv közvetíti a kulturális tartalmakat, a nyelv a kultúra hordozója, s egyben fejlődésének záloga. Egy-egy népcsoport, amely elhagyja nyelvét, és egy másik nép nyelvét veszi fel, egyúttal kultúrája elsorvadásának kockázatát vállalja.
- A **technika** körébe sorolhatóak a legkülönbözőbb tárgyak, eszközök, szerszámok, gépek, elektronikus berendezések.

A különböző kultúrák keveredése már évszázadokkal ezelőtt is ismert jelenség volt, azonban a második világháború után vált világszinten erősödő folyamattá. A keveredő lakossággal a különböző kultúrák egyre nagyobb felületen érintkeznek, a kulturális kölcsönhatások felerősödnek, a hagyományos kultúrák felbomlanak és újak születnek. Eddig soha nem tapasztalt **kulturális sokszínűség** részesei vagyunk. Becslések szerint a Föld lakóinak legalább 70%-a többnyelvű. A világon 4-5 ezer körüli nyelvet beszélnek, az államok száma 200, viszont csak alig 25 állam tekinti magát két- illetve többnyelvűnek.

Egy másik jelentős megosztó tengely az **etnikai származás**.

Az **etnicitás** fogalma olyan **kulturális szokásokat és szemléletmódot** jelöl, amely megkülönböztet egy adott emberközösséget a többitől. Az etnikai csoportok tagjai kulturális értelemben megkülönböztetik magukat a társadalom egyéb csoportjaitól, és ezt a különbözőséget a többi csoport is elismeri. Számos jellegzetesség szolgálhat az etnikai csoportok egymástól való megkülönböztetésére, de a legkézenfekvőbbek a nyelv, a történelem, illetve a (valódi és/vagy képzelt) ősök tisztelete, a vallás, valamint az öltözködési és díszítési stílusok. Az **etnikai különbségek teljes egészében tanult jellegzetességek**.¹

Az **etnikai kisebbség** vagy kisebbségi csoportok az alábbi tulajdonságokkal rendelkeznek:

- Tagjaival szemben diszkrimináció érvényesül,
- a kisebbségek tagjaiban él valamiféle csoportszolidaritás. A diszkrimináció megélése ezt az összetartást általában erősíti,
- a kisebbségek mind társadalmilag, mind fizikailag rendszerint kisebb-nagyobb mértékben el vannak különítve a nagyobb közösségtől.

Azokat az etnikumokat, amelyek rendelkeznek egy létező anyaországgal, anyanemzettel, mellyel általában szoros és tudatos kapcsolatot tartanak fenn, **nemzetiségnek** nevezik. Magyarországon történetileg tizenhárom nemzeti, etnikai kisebbség: bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, német, örmény, román, ruszin szerb, szlovák, szlovén és ukrán kisebbség van jelen. A rendszerváltás óta a kínaiak jelentek meg a legnagyobb számban.

Ezek szerint a kisebbségi csoport lehet etnikai, vagy nemzetiségi alapon, nyugvó csoport. Az etnikai különbséget nagyon sokan gondolkodás nélkül a „faj” jelzővel illetik, pedig az emberiség egésze egyetlen faj. Az emberek között vannak ugyan szembeötlő fizikai különbségek és ezek némelyike valóban öröklött, ám hogy bizonyos különbségek miért váltanak ki társadalmi diszkriminációt (lásd alább), míg mások nem, annak semmi köze a biológiához. A **faji különbségeken** ennél fogva a fizikai tulajdonságoknak olyan különbségeit értjük, amelyeket egy közösség vagy társadalom tagjai etnikai szempontból fontosnak tartanak. Ilyen például a bőrszín (mondjuk a hajszínnel ellentétben, mely nemigen szokott számítani).

A kisebbségek sokszor fizikailag és társadalmilag is el vannak különítve a többségtől. Gyakran tömbökben élnek egyes környékeken, városokban vagy országrészekben. A kisebbség és többség viszonya sokféle formát ölthet. Társadalmi szinten az alábbi viszonyulási formákat, politikai törekvéseket különböztetjük meg:

- **Asszimiláció:** egy adott etnikai csoport teljes egészében beolvad a többségbe, *teljesen feladva* önálló kulturális rendszerének jellemzőit. Az asszimiláció elvi alapjára helyezkedő társadalmak a monokulturalizmusra rendezkedtek be. Ilyenek jellemzően a diktatórikus államokban alakulnak ki.
- **Akkulturáció:** egyes emberek, családok, közösségek önként vagy valamilyen külső nyomás hatására beilleszkednek egy számukra új, domináns kultúrába. A beilleszkedés gyakran jár együtt az eredeti kultúra több-kevesebb elvesztésével, térvesztésével. Akkulturáción alapszik az Egyesült Államok (USA) olvasztótégely (= melting pot) politikája is: a régi és újabb kultúrák összeolvadásával egy teljesen új kultúra kristályosodik ki.
- **Akkomodáció:** amikor két különböző népcsoport eltérő, elkülönült kultúráként él egymás mellett ugyanazon ország keretein belül, *akkomodációról* beszélünk. Akkomodációra épülnek azok a multikulturális társadalmak, melyek az egykori nagy

¹ Politika és nemzeti identitás Közép-Európában. Szerk: Bárdi-Lagzi. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2001. 147. p

brit „telepes gyarmatokon” jöttek létre, például Kanadában (angol és a francia területek) és Ausztráliában, vagy Svájcban (német, olasz, francia kantonok).

A multikulturalizmusnak három fejlődési szintjét/szakaszát szokták megkülönböztetni.

- a) A legalacsonyabb szint a **tolerancia garantálása**, amikor a kisebbségek által választott életmód folytatását mindaddig lehetővé teszik, amíg az nem ütközik össze a többség kultúrájával.
- b) A második fejlődési szinten már kimondásra kerül a meg nem különböztetéshez való jog, azaz **bármilyen társadalmi diszkrimináció tilalma**.
- c) A harmadik szint a **multikulturalizmus elfogadása** és bevezetése, amely abban különbözik a meg nem különböztetés politikájától és a kollektív jogokra helyezi a hangsúlyt. E gondolatmeneten haladva a multikulturalizmus eljut addig, hogy azt követelje az államtól, többé ne legyen szó kisebbségekről és többségekről.

A modern osztálytársadalmak, melyek kulturálisan sokféleképpen tagoltak, korántsem konfliktusmentesek. Az emberek gyakran saját kultúrájuk megoldási módjait tartják egyedül üdvözítőnek, jónak, követendőnek, míg másokét ezzel összehasonlítva, szembeállítva szemlélik. Ezt a jelenséget, tehát amikor a saját kultúránk szemüvegén, megrögzött szokásain keresztül nézünk más kultúrákra, nevezik etnocentrizmusnak. Az **etnocentrizmus** nagyon szoros kapcsolatban áll a sztereotíp gondolkodással, az előítéletességgel és a diszkriminációval.

Az általános személyesémákat **sztereotípiáknak** nevezik. A sztereotípiák az emberek egy egész csoportjára vonatkozó, a személyiségvonások vagy fizikai megkülönböztető jegyek alapján alkotott következtetéscsomag. Ezek a leírások a csoport legtöbb tagjára ritkán alkalmazhatóak, és gyakran félrevezetők. Általában az elsőként szerzett információ gyakorolja a legnagyobb hatást összbenyomásunkra. Ilyen formán a sémák kialakításában nagy szerepe van a környezetnek, mely az első hatást közvetíti. A sztereotíp gondolkodás ártalmatlan, amennyiben semleges érzelmi töltésű és nincs közvetlen kapcsolatban a szóban forgó egyén érdekeivel. Más azonban a helyzet, ha a sztereotípiákhoz aggodalmak vagy félelmek társulnak.

Elsősorban a sztereotíp gondolkodáson alapul az előítélet. Az előítélet az egyénekről vagy csoportokról előzetesen kialakított, elsősorban szóbeszédre és nem közvetlen tapasztalatokon alapuló nézetek fenntartása, mely vélemények az új ismeretek hatására sem változnak meg. Az előítéletek lehetnek pozitívak és negatívak is. Pozitív előítéleteink többnyire az olyan csoportokkal szemben szokott lenni, melyekkel azonosultunk, míg az összes többivel szemben általában negatív előítéleteket táplálunk.

Az előítélettel szemben a diszkrimináció tényleges tettelegességre, viselkedésre utal. A diszkrimináció olyan cselekvésekre utal, amelyek célja, hogy egy csoport tagjai előtt elzárják a mások számára nyitott lehetőségeket. Jóllehet az előítélet gyakran alapja a diszkriminációnak, a kettő egymástól függetlenül is létezhet.

A megkülönböztetés szándéka szerint elkülöníthetünk:

- *negatív* szándékú diszkriminációt, mely az egyes embercsoportok közötti egyenlőtlenségek növelésének egyik törvénytelen formája
- *pozitív* szándékú diszkriminációt, mely az egyes embercsoportok közötti gazdasági vagy társadalmi különbségek enyhítése irányul.

A megkülönböztetés módszere szerint lehet:

- *nyílt: ha adott helyzetben valakit egyértelműen valamilyen egyéni tulajdonsága, jellemzője miatt hozunk hátrányos helyzetbe;*
- *burkolt: ha indokolatlanul olyan, látszólag semleges feltételeket szabunk, mely feltételek nagyobb valószínűséggel szűrnek ki adott csoporthoz tartozó egyedeket.*

A tanult tehetetlenség jelensége

A **tanult tehetetlenség** elméletét Martin Seligman amerikai pszichológus dolgozta ki és tette közzé 1975-ben. A tanult tehetetlenség egy olyan pszichikai állapotot jelöl, melyben az ember úgynevezett passzív, elkerülő magatartással reagál olyan érzelmileg negatív helyzetekre, melyeket aktivitással megoldhatatlannak minősít, vagy azért mert nem ismeri a megoldást, vagy azért, mert a megoldást ugyan ismeri, de az ehhez szükséges cselekvésre nem érzi képesnek magát.

Állatkísérletek sorát végezték a jelenség megértése érdekében, ezekben a kísérleti helyzetekben a tanult tehetetlenség állapota akkor alakult ki, ha egy állatot negatív ingerek érték, úgy, hogy nem volt lehetősége a menekülésre, például folyamatosan áramütések érték, vagy jeges vízben kellett úsznia. Egy ideig mindent megtett, hogy elmenekülhessen, azonban egy idő múlva feladta, a „holtta tettetési reflexnek” megfelelően passzívvá vált. Amennyiben az állat többször élte át ezt az élményt, már a veszélyhelyzet előjeleire is tehetetlenséggel, azaz passzív megadással reagált.

Az ember esetében hasonló szerepe lehet egy tartósan rossz, megoldhatatlannak érzett kapcsolatnak, fenyegető munkanélküliségnek, munkahelyi rossz légkörnek, elnyomott alkalmazotti, vagy állampolgári létnek. Embereknél a tanult tehetetlenség fásultságban, visszavonultságban és cselekvéshiányban nyilvánul meg.

Tény az is, hogy míg egyes állatoknál igen könnyen alakult ki a tanult tehetetlenség állapota, másoknál alig volt kiváltható. Ez az egyenlőtlenség embereknél is tapasztalható: vannak, akik a befolyásolhatatlan események következtében tehetetlenné válnak, míg mások feldobódnak attól a kihívástól, amit az ilyen események jelentenek a számukra.

Embereknél a veszélyeztetettséget fokozza az anyától – de legalább egy biztonságot jelentő felnőttől – való kora gyermekkori elválás, vagy a korai szülővesztés, negatív családi légkör, gyermekkori bántalmazás. Ezek mind fokozzák a passzív állapot bekövetkezését, a depresszióknak megfelelő lelkiállapot kialakulását.

A tanult tehetetlenségi elmélet hasznos annak megértésében, hogy miért vannak emberek, akik feladják a harcot, és az ellenállás, a küzdés legcsekélyebb jele nélkül fogadják el helyzetüket. Ezzel magyarázható, hogy a tartósan marginalizált csoportok miért nem azon vannak folyamatosan, hogy változtassanak a helyzetükön? Azok a tanulók például, akik a gyenge osztályzatot pillanatnyi rossz formájuknak tulajdonítják, vagy netán annak, hogy nem tanultak eleget, könnyebben fognak javítani a teljesítményükön, mint azok, akik saját tehetségtelenségüket, netán butaságukat vélik a kudarc okozójának. Egyetlen elsős gyerek se úgy lép be az iskola falai közé, hogy ő tehetségtelen matematikából. De a kedvezőtlen iskolai visszajelzésekkel, értékelésekkel, idővel „megtanulja”, hogy neki megváltoztathatatlanul gyengék a képességei. Ezzel el lehet érni, hogy a gyerek nem vár magától többet, jobb teljesítményt, nem is tesz különösebb erőfeszítéseket érte, a környezet és saját negatív elvárásai önbeteljesítő jóslatként válnak valóra és ez az állapot, ez a tanult passzivitás elkísérheti egy egész életen át. A tanult tehetetlenség, mint a tartós passzivitás háttérben meghúzódó értelmezési keret közösségi létformában is megjelenhet, egészen nagy

csoporthat tartva ezzel kiszolgáltatott, önvédelemre, érdekérvényesítésre képtelen állapotban.

Ezen jelenségek ellen akar hatni a közösségi munka, melyben egyénenként fontos minden résztvevő, s melyben nem a bevitelre törekszik, hanem a közösségben rejlő tudások, képességek, ötleteket kibontására és fejlesztésére. Azt az állapotot pedig, amelyben az egyének, vagy a közösségek ebből a passzív hatni nem tudó állapotból egy hatni képes állapotba jutnak, nevezzük *empowerment*-nek, azaz közösségi képessé tételnek.

„A képessé tétel elmélete azzal foglalkozik, hogy hogyan szerezhetik meg az emberek az irányítást saját életük felett, csoportként (közösségeként) képviselve saját érdekeiket; a módszer pedig azzal, hogy a szociális munkások hogyan keresik a lehetőségeket arra, hogy fokozzák/növeljék azoknak az embereknek a „hatalmát” (befolyását), akik ebben hiányt szenvednek.” (*Adams, 2003, idézi Lakatos, 2009. 10.p., idézi Vercseg, 2010*)

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

„Akinek a szeme kék” c. film megnézése, elemzése

4. Közösségi munkamódok

4.1 Az ifjúsági munka a közösségi munka speciális terepe

KULCSSZAVAK: részvétel, közösségi beavatkozás, helyi fejlesztés, társadalmi tervezés, társadalmi akció

A **társadalmi részvétel közvetlen haszonnal is jár**. A társadalmi részvétel, mint maga a demokrácia, önmagában nem érték, valódi ereje a gyakorlatban mutatkozik meg. **Sok-sok terv és elgondolás létezik az emberek fejében**, amelyek azonban soha nem kerülnek napvilágra, mert senki nem kérdezi meg őket. Fokozottan igaz ez a fiatalabb korosztályokra, a települések tizenhét év alatti korosztályára, terveikre, elképzeléseikre, cselekvő szándékaikra. Valahol lebegnek a települések és az intézmények – a család és az iskola - között, és igazán senki se tudja biztosan, hogy kinek és hogyan kellene őket megszólítani, bevonni, majd bevezetni a cselekvőképes felnőttkorba.

Az ifjúsági korosztályt, azaz a fiatalokat, legtöbbször problémaként értelmezi a felnőtt társadalom, a szülő, az iskola vagy a település. Probléma, amit kezelni kell.

Ebben a fejezetben olyan példákat, gyakorlatokat gyűjtöttünk össze – a teljesség igénye nélkül, inkább a típusok megjelenítésére törekedve –, melyek szembe mennek ezzel a gyakorlattal, s amelyek a lehetőséget látják meg a korosztályban, bíznak bennük, és amelyek felkészítik, felhatalmazzák őket a közösségi cselekvésekre.

A közösségi beavatkozás területei²

A közösségi munka legfontosabb feladata az emberek **moccantása**. Kimozdítani őket az előző állapotukból egy aktívabb, együttműködőbb, szervezettebb állapot irányába. A közösségi munka különböző formáit nevezzük *közösségi beavatkozásnak*. Ez a megközelítés alapján a közösségi beavatkozások három modellt alkotnak:

(A) *Helyi fejlesztés*

(B) *Társadalmi tervezés/szociálpolitika*

(C) *Társadalmi akció*

A) *módszer: helyi fejlesztés*. Ez a megközelítés abból az előfeltevésből indul ki, hogy közösségi változásokat úgy lehet eszközölni, ha az emberek széles köre vesz részt helyi szinten a célok meghatározásában és a cselekvésben. A közösségben megélt modellek - megbeszélés, vita, tervezés, döntés, visszajelzés, stb. – visszacsatolódnak a családok szintjére és alakítják az ott uralkodó szokásokat és viszont.

A beavatkozás szintjét nagyban befolyásolja az adott közösség állapota, hogy a **benne élők mennyire aktívak, mennyire szervezettek**, felkészültek a közös munkára. A beavatkozás során alkalmazott munkamódok alapján ezért országonként, de országokon belül is különböző kifejezéseket használnak, pl. közösségfejlesztés, közösségszervezés, helyi fejlesztés, közösségépítés, stb.

A helyi fejlesztőmunka szervezett és módszeres *beavatkozást* jelent a közösségi szükségletek feltárására és kielégítésére, a közösségi problémák megoldására. Célja az emberek *megszervezése* saját életüket érintő közös cselekvésekre, az ellátások kollektív kidolgozása, az

² Rothman, Jack: A közösségi beavatkozás megközelítései. Közösségfejlesztők Egyesülete, 2002 alapján

emberek problémamegoldó képességének mozgósítása. Alapvetően *probléma-megoldási folyamat* jellemzi, amelynek elemei: *tények feltárása, kommunikációs struktúrák kiépítése, alternatív eljárások összegyűjtése és rangsorolása, stratégia kiválasztása, cselekvés kidolgozása, eredmények értékelése.*

B) módszer: társadalmi tervezés/szociálpolitika. Ez a módszer inkább a problémamegoldás „technikai” folyamatát hangsúlyozza az olyan lényeges társadalmi problémák esetében, mint a bűnözés, a lakáskérdés, a mentálhigiéné, az oktatás, a megelőzés. A módszer tervező jellegű, az adatok határozzák meg, s olyan gondosan megtervezett változásokban gondolkodik, amelyek a társadalomtudományos elméletekben és tapasztalásos tényekben gyökereznek (nem úgy, mint a tervezés más létező formái, amelyek inkább elvi jellegűek és viszonylag függetlenek attól, hogy mit látunk, ha kinézünk az ablakon).

A stílus technokrata, az ésszerűség a meghatározó ideál. A közösségi részvétel nem alapvető összetevő, lehet nagyfokú vagy kismértékű, a problémától és a körülményektől függően. A megközelítés abból az alapföltevésből indul ki, hogy az **összetett, modern környezetben a változáshoz szakértő tervezőkre van szükség**, akik a társadalmi körülmények javításában eljárási ismeretekkel és gyakorlattal rendelkeznek (pl. mennyiségi adatok gyűjtése és elemzése, nagy bürokratikus szervezetek vezetése, szakmai tárgyalásokon való részvétel, lobbizás).

A **cél** nagyjából a következő feladatok ellátása: **szolgáltatások megfogalmazása, kiválasztása, létrehozása, elrendezése és biztosítása** azok számára, akiknek szükségük van rájuk. Prioritást élvez továbbá az **intézmények közötti koordináció, az átfedések elkerülése és a szolgáltatásokban tapasztalható foghíjak kitöltése** is.

Az ifjúsági stratégiák is általában egy-egy ilyen, vagy hasonló elvű **szociálpolitikai tervezés** eredményei. A társadalomban jelentkező problémákra adott válasz az új terv és/vagy a hiánypótló szolgáltatás megszervezése.

C) módszer: társadalmi akció. Ez a megközelítés feltételezi, hogy a népesség egy része sértett vagy hátrányos helyzetű, meg kell szervezni őket, mégpedig annak érdekében, hogy tagjai a szélesebb közösség tudomására hozhassák az erőforrások nagyobb fokú használatára vagy az egyenlő bánásmódra vonatkozó igényeiket.

A célok és a taktikák tekintetében e modellnek van némi harciasan pártfogó jellege. Célja alapvető változások kieszközlése a közösségben, beleértve a hatalom és az erőforrások újrafelosztását, valamint az, hogy a marginalizálódott, peremre, vagy azon kívülre szorult emberek is részt vehessenek a döntéshozatalban.

A társadalmi akció színterére lépők általános célja a szegények, a jogfosztottak és az elnyomottak képessé tétele és támogatása. Uralkodó eszméje: a társadalmi igazságosság.

Eszközei között a klasszikus ellenálló stratégia kapja a fő hangsúlyt: tüntetés, erődemonstráció, sztrájk, felvonulás, bojkott, tiltakozó előadássorozat, a polgári engedetlenség, valamint más zavarkeltő és figyelemkeltő módszerek. Az elmúlt évek során a társadalmi akció mozgalmi kibővítették stratégiájukat a konfrontációs stíluson túlra, és az „új hullámos” szervezés ma már a szembehelyezkedés technikáinak szélesebb körét alkalmazza: összehangoltabb, változatosabb politikai és választási manőverek, a média és a kultúra eszközként való (fel)használása.

4.2 Részvételi alapú módszerek és beavatkozások a gyakorlatban

KULCSSZAVAK: beavatkozás, közösségi animáció, módszerek, bevált gyakorlatok

Mit jelent a közösségi animáció?

Animálni annyit tesz, mint lelket, szellemet tölteni egy közösségbe, mozgást, aktivitást idézve elő, életet adni egy csoportnak, lehetővé téve, hogy értékelje, fejlessze és kiteljesítse önmagát. Az animáció megkönnyíti az egyének, illetve csoportok közötti kölcsönös megértést, segíti az önkifejezést, cselekvési szándékot hoz, fejleszti a kreativitást.

Az animációs munka célja a résztvevőknek lehetőséget adni arra, hogy felfedezzék önmagukat, csoportjukat, közösségüket, valamint, hogy aktívan részt vegyenek annak alakításában. Segíti a különböző körülmények között élő emberek egymás mellett éléséből adódó kapcsolatokat, elfogadva és tiszteletben tartva egymás értékeit, véleményeit és szokásait, s ezzel együtt lehetőséget teremt mindenkinek, hogy megismerje és elhelyezze önmagát saját közösségében, hogy ott képességeit minél jobban kibontakoztathassa.

Az animátor olyan csoportsegítő, aki „életre kelt”, „mozgásba hoz”, aktivizál egy csoportot, annak érdekében, hogy a csoport első lépésben megfogalmazza önmagát, majd a benne lévő egyének elhelyezzék önmagukat a csoportban és a csoporton keresztül a társadalomban, majd együttműködésük, közös tevékenységük során bizonyos változásokat indítsanak el egy jobb minőségű élet érdekében. Ez az a pont, ahol az animációs munka és a fejlesztési munka találkozhatnak.

i. Kezdeményezések az Óperencián innen s túlról. Települési-, Gyermek- és Ifjúsági-, valamint a diák önkormányzatok és az érdekérvényesítés

„A gyermek és ifjúsági önkormányzat fogalma nem magyar találmány, az első gyermekönkormányzatok (rövidebben: GYÖK-ök) 1992-ben francia minta alapján jöttek létre országunkban. A gyermekönkormányzatok célja, hogy az adott településen élő fiatalok létrehozassák saját képviselőtestületüket, annak érdekében, hogy korosztályuk érdekeit képviselni tudják, együttműködve településük önkormányzatával. Ezáltal elérhető, hogy az ifjúsági önkormányzatokból olyan fiatalok nőjenek fel, kik fiatalon elsajátítják és megértik a demokratikus működés alapvető szabályait, valamint az aktív ifjúsági önkormányzati munka által olyan készségekre és kompetenciákra tegyenek szert, melyek által problémamegoldó képességük nő. Megtanulhatnak pályázatot írni, programot szervezni, számos nem-formális képzésen vehetnek részt. Ez pozitív hatással van mind a fiatal számára, ki aktívan részt vesz települése közéletében, mind pedig a településnek, s annak fiataljai számára, hiszen az ifjúsági önkormányzat az ő érdekükben fejt ki tevékenységét.

Az ifjúsági önkormányzatok általában a fiatalok aktív kezdeményezésére alakulnak egy-két felnőtt segítő külső támogatásával. A felnőtt segítő szerepe ugyan nagy és kétségkívül elhanyagolhatatlan, azonban ő semmiképpen nem korlátozhatja a fiatalok tevékenységét, csupán felhívja figyelmüket lehetőségeikre, erősségeikre, gyengeségeikre; szerepe nem szabályozó, hanem orientáló, tanácsadó.

Kiemelkedő jelentőségű, hogy a szervezetek alapdokumentumait - a helyi igényeknek megfelelően - mindenütt maguk a fiatalok hozzák létre (természetesen figyelembe véve a törvényi kereteket, lehetőségeket). Működésük akkor lehet sikeres, ha ahhoz a felnőtt önkormányzat pénzeszközöket és döntési jogköröket ad át, ha véleményüket az őket érintő kérdésekben nem csak kikéri, de komolyan is veszi. A gyermekönkormányzatok helybéli működésétől várható (a gyermekönkormányzat saját tevékenységén felül), hogy felnőtt egy a

szervezési, a közigazgatási eljárásokat értő; az egymás közötti együttműködést elsajátított; a választási győzelmet és vereséget megélt; a győzelmet követően a cselekvés lehetőségét elnyert; a vereség elviselése után a cselekvésbe bevont; az elhatározásokból tervet és az ötletekből cselekvést megvalósító; a különvéleményeket elviselni képes; az akadályokat megoldani és meghaladni tudó nemzedék.”

További információk: <http://www.gyiöt.hu>

ii. Kortárssegítő szisztémák az empátia jegyében

Az empátia – a mások helyzetébe való beleérző képesség – alapja, hogy képesek vagyunk elképzelni a másik ember helyzetét, kiszakadva a magunk világából, érték-, és normarendszeréből és az ő kontextusában gondolkodni, kérdezni, az ő megoldását keresni a magunk helyzetéből sokkal könnyebben meglátott utak helyett.

A kortárs segítő munka kiemelt területe a magyarországi ifjúsági önkéntes munkának. Pótolhatatlansága leginkább abban áll, hogy ebben az életkorban a párbeszédre való fogékonyság a kortársak között mutatkozik meg a leginkább.

Ezt segíti, ha vannak olyan kortárssegítők, akik érzékenyek a környezetükre, segítő attitűddel rendelkeznek, de szakmailag is felkészültek. Összekötő kapcsolatokat jelentenek ők a diákok és a professzionális tanácsadók, pszichológusok, pszichiáterek, jogászok, szociális munkások között. Legfontosabb feladatuk, hogy probléma-érzékenyen vegyenek részt a saját korcsoportjuk életében. Látnak és nemcsak néznek az életükben, természetes közegükben, képesek kapcsolatba lépni kortársaikkal, és szükség esetén fel tudják ismerni azokat az eseteket, amikor azonnal professzionális segítőhöz kell irányítani társukat. Mindezeket túl, arra is képesek, hogy mellettük maradjanak, hiszen természetes kapcsolatban állnak egymással.

Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat Alapítvány

„A Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat olyan sajátos segítő szervezet, amelyben elsősorban az intézményrendszeren kívül rekedt (iskolából kimaradó, kirúgott, fel nem vett, elhelyezkedni nem tudó, nem akaró, nem képes, saját családjától távolodó, családjával haragban álló, egyedül maradt, családalapítástól fényévekre levő, különféle veszélyeknek kitett, már megjárta, már nagyon megjárta stb.) vagy csupán változtatni akaró, de abban egyedül maradó fiatalokra összpontosítunk.

A Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálatban, a szervezet fiatal önkéntesei közreműködésével, tizenhatodik éve – 2007. március 1-jétől immáron új telephelyen, a nyolcadik kerületben – „alacsony küszöbű” elérési segítő tevékenységet végzünk a felnőtté váló fiatalok kockázati színterein, amely során gyakorlatilag minden valóságos, a fiatalok életét veszélyeztető korosztályi problémával találkozhatunk. A szervezet létrejötte óta a Kapocs munkatársai sok ezer különféle problémával, nehézséggel és/vagy önkéntesnek jelentkező fiatallal teremtettek különféle segítő kapcsolatot, arra törekedve, hogy az érintett fiatalok élete a kívánatos irányba változzon.

A Kapocs segítő tevékenységének főképpen az a sajátossága, hogy a különféle problémákkal úgy találkozunk, ahogy azokat a fiatalok megélik: elfojtva és indulatokkal terhelt, tisztázatlanul, amikor minden összejött, és amikor „mindenki” magára hagyja őket. Nehéz számukra e problémákat megfogalmazni, és nehéz azokkal szembenézni (és elhatározásra jutni), különösen akkor, ha az érintettek naponta azt élik meg, hogy nem értik (meg) őket és egyedül maradtak. Sokuk még csak azt sem tudja, mit történt vele, nem ismeri a világot, fogalma sincs arról, hogy mi mindennel került szembe. Egyszer csak arra ébrednek, hogy bajba kerültek (talán pontosan nem is tudják, mi a baj, csak érik, élik). A megélt

konfliktushelyzet és a különben is szegényes választási lehetőségek beszűkülése, a kriminális befolyás és az egészségkárosító szerek intenzív jelenléte pedig sokakat - előbb vagy utóbb - kritikus helyzetbe, válsághelyzetbe sodorhatja.

A nyolcadik kerületben, közelmúltunk meghatározó feladata az volt, hogy a szervezet felújításra került irodájában, a Kapocs összetett működését elősegítő, sokfunkciós térben, a Kapocs újabb látogatói, leginkább a környéken élő fiatalok, helyet találjanak. Azt kívánjuk gyakorlatilag lehetővé tenni, hogy a hozzánk forduló, elsősorban tizenéves fiatalok, az eddig igénybe vett (utcai) terek és helyszínek kockázatainak minimalizálásával, a Kapocsban is ápolhassák a kapcsolataikat, vagyis nálunk is találkozhatnak egymással. Ilyen módon számunkra is megjeleníthessék aktuális helyzetüket, az őket befolyásoló különféle viszonyaikat. Megmutathassák, hogy leginkább mi foglalkoztatja őket, illetőleg láthatóvá tegyék azokat az akadályokat, nehézségeket, és problémákat, amelyekkel naponta találkoznak, amelyek aktuális élethelyzetükben akadályozzák őket. Szükség esetén aztán kérhessenek és kaphassanak segítséget, illetőleg nyíljon számukra arra is lehetőség, hogy segítő szerepet vállaljanak. Esetleg saját társas környezetükben jelentkező problémákra, nehézségekre a Kapocsban, illetve a Kapocs munkatársai, esetleg régebbi önkéntesei révén választ, segítséget keressenek és találhassanak.

Látogatóink

A Kapocs legújabb látogatóinak zöme igen komoly alkalmazkodási problémákkal küzdő, túlnyomórészt tizenéves cigány fiatal, akik nagy részének iskolai teljesítménye, figyelmi kvalitása kifejezetten nagyon szerény. Többek esetében az elemi ismeretek is hiányoznak, amelyeknek némiképpen ellentmond az, hogy – a Kapocsban töltött idő alatt - különféle területeken meg-megvillantak egyéni képességeikkel, tehetségükkel. Az újabb látogatóink körében, a jellemzően magatartási/viselkedési problémák mögött nem ritkán komoly indulatokkal, feszültségekkel terhes társas (és családi) viszonylatokat azonosíthatunk, amelyekkel a fiatalok láthatóan nehezen birkóztak meg. Kifejezetten szerény problémamegoldási készletet tapasztalhattunk meg náluk, akikre mintha sokszorosan nagy befolyással lennének a különféle korosztályi veszélyek, esetenként kriminális hatások. Úgy tűnik a Kapocs újabb látogatóinak kapcsolati világa is különös módon alakul, mintha a hasonló sorshelyzet sokak számára leginkább sajátos, zárt, majdhogynem szoros, inkább indulatokkal terhelt, védekező jellegű társas szerveződések tenne lehetővé, amelyek között a benne levőknek nehéznek látszik kommunikálni, akik között hamar keletkezik, félreértés, szakadás, konfliktus. Mintha mindezek között ugyanakkor többen sodródhatnak megoldhatatlannak megélt konfliktusok között, magányosan.

A Kapocs jelenlegi fiatal látogatóira jellemző még, hogy jobbra az utcán, a környék különféle terein, a nagyobb bevásárló központokban, és nagy ritkán egymás otthonaiban töltötték (és töltik) szabadidejük nagyobb részét, ami miatt az ő utcalétük intenzív és több szinten jelentkező veszélyeket hordoz. Az eltelt időszakban velük kapcsolatos feladatainkban elsősorban a kapcsolatok megteremtésére, ahol csak lehetséges, a személyes kapcsolatok erősítésére, továbbá az utcán töltött társas tevékenységek megismerésére, a különféle összefüggések (és veszélyek) feltárására és megértésére helyeztük a hangsúlyt.

Működési szisztéma

A Kapocs összetett tevékenységét négy szakmai szinten törekszik megvalósítani:

Elérési szint. Elsősorban a veszélyeztetett fiatalok kockázati színterein, részben a szervezet telephelyén. A Kapocs önkéntesei saját környezetükben, kockázatos helyzetekben észreveszik a társaikat fenyegető veszélyeket. Semmiképpen nem hagyják magukra őket, hanem a Kapocsban tanultak szerint – szükség esetén - szakmai partnereink bevonásával segítenek azokra válaszokat, ha kell, sürgősségi megoldásokat találni.

Szolgáltatásjellegű tevékenységek szintje. Lefedik a segítségért a szervezethez vagy önkénteseihez forduló kérdéseit, azokra szakszerű válaszokat, illetőleg továbblépési lehetőséget szolgálnak: a szervezet munkatársainak és önkénteseinek segítő tevékenységének támogatására, és közvetlenül is. A szolgáltatásjellegű tevékenységek során folyamatosan igénybe vesszük a különféle szakmai szervezetek és szakemberek támogatását, konkrét segítséget jelentő szakmai kapcsolataikat.

Összetett feladatok, koncentrált programok szintje. Olyan hangsúlyos kérdés-csoportokban kerülnek kialakításra, amikor a szervezet által elért és segítségre váró fiatalok felnőtté válása fokozottabb terhekkel jár, vagy amikor a fiatalok kevésbé találnak elégséges megoldási lehetőséget. Ezeket a programokat az jellemzi, hogy a fiatalok környezetében megteremthető szakmai kapcsolatok és optimális válaszok integrálásával készülnek, továbbá hogy az adott problémák alternatíváját is feltárják. Ilyen program például a téli időszakra kialakított Sürgősségi Életvédelmi Program.

Támogató feladatok és tevékenységek szintje. A szervezet fogadókészségének megteremtésére, továbbá a fiatalokkal kialakított kapcsolatok elmélyítésére szolgál.

Az önkéntesek képzése, felkészítése, fejlesztése - olyan összetett tevékenység-együttes, amely a szervezetet felkereső fiatalok bekapcsolódásának első perceiben elkezdődik és jelenlétük, segítő feladatvállalásuk teljes ideje alatt zajlik. Mindezek a következők: személyre szabott informális és formális képzések, egyéni életutakat kísérő, segítő, fejlesztő feladatok, segítő tevékenységek szervezése, segítő szerepvállalás erősítése, az egyéni segítség során jelentkező konkrét problémák együttes feldolgozása.

Az önkifejezéssel kapcsolatos tevékenységek közvetlenül nem irányulnak a Kapocs látogatói által megélt problémák megoldására, hanem valóságos lehetőségek azok számára, akik meg akarják mutatni, hogy mit tudnak, ki akarják próbálni magukat valamilyen tevékenységben, vagy alkalmat keresnek arra, hogy a véleményüket, mondanivalójukat a szűkebb és tágabb világról közölhessék. Mindennek a jegyében különféle kezdeményezéseket támogatunk, és konkrét csoportokat és feladatokat működtetünk: a kéthetente (a Civil Rádióban) élő adási lehetőséggel rendelkező Kapocs Ifjúságsegítő Magazin, és kéthetente a Rádió C-ben Kapocs Magazin, a verses köteteink, a kézműves csoport, a Firka - Kapocs újság, a filmklub, alkalmanként kirándulások, ping-pong versenyek stb.

Összefoglalóan: mit kínál a Kapocs a célközönségének?

Találkozást – amikor a Kapocshoz forduló fiatalok szabadon, különösebb kontroll és feltétel nélkül kialakíthatják és ápolhatják társas kapcsolataikat. (alacsony küszöb)

Segítő találkozást – amikor minden különösebb következmény nélkül felszínre kerülhetnek konkrét, személyes problémák, amikor azokkal nem hagyjuk magukra a látogatókat, és amikor a jelentkező problémára azonnali választ, megoldást, vagy a megoldást jelentő konkrét továbblépéshez irányt, segítséget, információt lehet kapni.

Önkéntességet – amikor a szervezetet felkereső fiatalok arra kapnak lehetőséget, hogy felkészítés és a szervezet, segítő eszközeinek igénybevételével sikeresebben vehessenek részt társaik és önmaguk korosztályi problémáinak megelőzésben és megoldásában.

Alternatívát – amikor a kényszerítő, veszélyekkel teli életviszonyok, kockázatokkal járó tevékenységek helyett (és mellett) a Kapocs érintett látogatói, saját maguk épülésére, mintát és biztatást kapva, szabadon változtathatnak.

Önkifejezési lehetőséget – a fiatalok különféle kezdeményezéseit komolyan vesszük, és a Kapocs meglévő eszközei segítségével támogatjuk őket.”

További információk: <http://kapocs.gongo.hu>

iii. Szervezett önkéntes programok a cselekvőképességért

Demokratikus Ifjúságért Alapítvány

A DIA egyik elsődleges célkitűzése az, hogy a 14-25 éves korosztályt felkészítse az aktív állampolgári létre. Ehhez elengedhetetlen, hogy a fiatalok elsajátítsák az alapvető demokratikus viselkedésformákat, és fejlesszék demokratikus készségeiket.

A demokratikus készségek közé sorolják: az önbizalmat, a részvételt, a felelősségvállalást, az együttműködést, az empátiát, az érzelmi intelligenciát, a kommunikációt, a döntéshozatalt, a problémamegoldást, a kritikus gondolkodást, a kreatív gondolkodást, a hiteles vezetői készségeket.

A DIA programjai lehetőséget nyújtanak:

a fiataloknak, hogy fejlesszék demokratikus készségeiket,

a velük foglalkozó pedagógusoknak, szakembereknek, hogy elsajátíthassák azokat a technikákat, és fejleszthessék azokat a készségeiket, amelyek segítségével támogatni tudják a fiatalokat ebben a folyamatban,

a döntéshozóknak, hogy megfelelő információk birtokában, a fiatalok állampolgári fejlődését támogató környezetet tudjanak teremteni.

Mindezen célok megvalósításáért gyakorlati programokat szerveznek:

„A [3D Program](#) a formális vita gyakorlatán keresztül fejleszti a fiatalok kommunikációs, kreatív- és kritikus gondolkodási készségeit, hogy felelős állampolgárként képesek legyenek részt venni egy valós társadalmi párbeszédben, értelmezni az információkat, és megformálni, majd hatékonyan közvetíteni saját véleményüket.

A [KÖZÖD!](#) Program arra motiválja a fiatalokat, hogy nézzenek körül saját közösségeikben, legyenek képesek felismerni a közösségeiket érintő kihívásokat, és közösségi önkéntes akciókon keresztül valós megoldásokat adjanak ezekre a kihívásokra.

A [Középiskolai Vállalkozói Klubok](#) program a felelős vállalkozói létre készíti fel a fiatalokat, melynek elválaszthatatlan része a társadalmi felelősségvállalás.

Az [IKSZ Program](#) célkitűzése, hogy minden magyar fiatal legalább egyszer az iskolai éve alatt megtapasztalja a közösség érdekében végzet szolgálat élményét.”

További információk: www.i-dia.org

Önkéntes Központ Alapítvány

„Sokan hiszik, hogy az önkéntesség a középkorú, unatkozó középosztályi háziasszonyok tevékenysége. Az önkéntesség a kutatások és a nemzetközi tapasztalatok szerint azonban sokkal szélesebb korosztályokat és társadalmi rétegeket érinthet. **A gyerekek szocializációja, oktatása, nevelése** során például fontos cél, hogy később közösségük aktív tagjaivá legyenek. **A fiatalok, pályakezdők** szempontjából előnyös, ha első munkahelyi gyakorlatukat segítő környezetben végzik, ahol a felelősséget még mások viselik helyettük. A fiatalok körében növekvő **tartós munkanélküliség** tendenciáit figyelembe véve még nagyobb a társadalmi felelősség: sokan karrierjük első állomásaként **passzivitásba** kényszerülnek.”

Ezt a társadalmilag és közösségileg hasznos tapasztalatszerző és kapcsolatteremtő lehetőséget kínálja az alapítvány az önkéntes közvetítés szolgáltatásán keresztül, melyben

magánszemélyek kereshetnek és felajánlhatnak önkéntes munkát, valamint szervezetek, ügyek toborozhatnak maguk mellé lelkes segítőköt.

További információk: <http://www.onkentes.hu/kereskinal/>

iv. Warren-modell az együttműködés jegyében

A példába szánt modell történetesen egy angliai példa, de az üzenete – bizz, adj esélyt, készítsd fel, hozd helyzetbe – megállja a helyét bárhol a világban. A modell fókuszában a közösségi felelősségvállalás áll. A munka alapját egy sok helyséből álló közösségi hely adja, melyet a település nehezen kezelhető fiataljai használnak inkább, akik nehezen kapnak helyet más közösségi intézményekben, vagy éppen fogyasztásra alapozó klubokban.

A ház irányítását a házhasználó fiatalok szervezik meg, szabályalkotó és döntéshozó testületet is maguk közül választanak. Maguk hozzák a szabályaikat, melyeket azután maguk tartanak és tartatnak be a házban. Minden új tagnak meg kell tanulnia a ház működését, melyben egy már tapasztalt „házhasználó” segít neki. Önkéntes akkor lehet valaki a házban, ha arra több tag ajánlja, megfelelt a próbaidőn és az aktuális vezetőség úgy dönt.

A programtervezésnél és az új helyzetekre – konfliktus, új feladat, szabályszegés, stb. – való válaszok kidolgozásában a ház minden használója részt vesz, így tanulva meg közösen: meghatározni a helyzetet, azonosítani a problémát, ötletelni a lehetséges megoldásokra, mérlegelni a lehetőségek között, dönteni és a közösség döntését elfogadni, majd a döntés értelmében cselekedni. Ezek látszólag mind nagyon egyszerű feladatok, de különös kihívásként jelentkeznek azon fiatalok életében, akik helyett mindig döntöttek, akik véleményére nem voltak még sose igazán kíváncsiak, akik haszontalannak és sokszor mellőzötteknek érzik magukat. Ezek mind-mind egy fontos tanulási folyamat – szocializáció – részei.

Ezen szisztéma mentén üzemeltetnek egy kb. 500 fő befogadására alkalmas közösségi helyet, amelyben különböző szolgáltatások vannak megszervezve – büfé, meleg ebéd, zeneoktatás, zenekari próba, stúdió, álláskeresés, angol nyelvtanulás, tánc tanulás, csoportos tánc, kiránduló csoport, életvezetési tanácsadás, gyermekfelügyelet, stb. – szigorúan önkéntesek közreműködésével.

v. Helyi cselekvés modell a felelőssé válás támogatására

Ez a helyi kisközösségek kezdeményezéseinek támogatására létrejött modell kezdetben is számolt azzal, hogy ezzel az informális megközelítéssel nagyobb esélyt kapnak a települési ifjúsági csoportok is, hogy fejlesztői és anyagi támogatást kapjanak elképzeléseikhez, ötleteik, terveik kivitelezéséhez. A program bátorítani kívánta a helyi kezdeményezéseket, a részvételt és a cselekvést, az önszerveződést, a demokratikus folyamatokat. Olyan lakossági szerveződések támogatott közvetlenül, amelyekben perspektíva mutatkozott, vagyis amelyekben egy hosszabb távú együttműködésre is megfogalmazódott az igény.

A program fókuszában támogatott bármilyen helyi, közös probléma megoldására történő állampolgári, önkéntes szerveződést (pl. önkéntes szolgáltatás megszervezése, szívesség-szolgálat, információs központ létrehozása, tanácsadás; helyi média működtetése; közösségi gazdasági kezdeményezések, olyan helyi akciók, amelyek egy további együttműködés alapját képezik, ifjúsági klubok, közösségi terek alakítása, fejlesztése, stb.). Kezdő (első) helyi kezdeményezések felkarolására gondolt elsősorban, olyanokra, amelyek kapcsolatok, cselekvési technikák híján és a kezdéshez szükséges anyagi támogatás nélkül nem tudnának

megvalósulni. A támogatás alkalmat ad arra is, hogy nem jogi személyek is kérhessenek egyszeri támogatást. A támogatás két részből tevődik össze: szakmai és pénzügyi támogatásból.

- Szakmai támogatás. Ennek keretében a helyi kezdeményezők csoportja élhetett egy közösségfejlesztő szakember közreműködésével, aki a program kialakításában, véglegesítésében, a pályázat elkészítésében személyesen is segített. A program megfelelő kivitelezése, ill. az alakuló szervezet megerősítése érdekében a kezdeményezők csoportja egy hétvégi képzésen vehetett részt a Civil Kollégium Alapítvány bentlakásos képzési központjában, Kunszentmiklós-Kunbáonyban. Ezen a képzésen a kezdeményezők csoportja az általában vett „civilség”-et és a szervezet saját helyi szerepének lehetőségeit gondolta végig és formálta, megalapozta terveit, melyek a pályázatának az alapját adta. A segítő közösségfejlesztő rendelkezésre állt a program megvalósítása során is, szükség esetén tanácsokkal segítette a kezdeményezőket.
- Pénzügyi támogatás. A pénzadományt elsősorban nem a program működési költségeire kívántuk fordítani (előadók kifizetése stb.), hanem a további munkához szükséges feltételek megteremtésére (eszköztár kialakítása). Ez természetesen nem jelentett merev elhatárolódást, de a szemlélet szerint a működési költségeket helyi forrásokból kell előteremteni (önkormányzati, vállalkozói támogatás, ill. lakossági hozzájárulás formájában). A pályázatokhoz mellékelni kellett a csoportot segítő közösségfejlesztő szakértő értékelő javaslatát a támogatás módjának meghatározásához.

Ez a támogatási program 1999-2005. között állt rendelkezésére a magyarországi közösségi kezdeményezéseknek. Ezt követően a projektgazda, a Közösségfejlesztők Egyesülete, közzé tett egy ajánlást kistérségek és megyék részére a támogatási forma átvételére.

További részletek: www.kozossegfejleszt.es.hu

vi. Add tovább! – közösségi mozgalom a fiatalok öntevékenységeért, a kötődéséért

Fiatalokkal a települési közösségekért!

Add tovább tudásodat, közjóért való tenni akarásodat, tapasztalataidat és oszd meg/erősítsd kapcsolati rendszeredet!

A mozgalom **célja** egyfelől az, hogy elősegítse az ifjúság közösségi és demokratikus szocializációját azáltal, hogy konkrét cselekvési terepet biztosít a fiatalok és oktató-nevelő intézményeik, szervezeteik társadalmi szerepvállalásához, ugyanakkor az, hogy elősegítse a települési közösségek megújulását és mindezzel hozzájáruljon a magyar demokrácia megerősödéséhez, a következő lehetséges módokon:

Az idősebb (többnyire már nem a településükön tanuló, de hazajáró) fiatalok együtt dolgoznak a helyben élő fiatalabbakkal (általános iskolások) településük, társaságuk közösségibbé tételén (nyári táborok, szomszédolás, nemzetközi kapcsolatok, természet és környezetvédő programok, stb. a helyi igények szerint);

A felsőoktatásban tanulók – a hajdani settlementekhez hasonló módon – tanító- és facilitátor-szerepet vállalnak a segítségükre igényt tartó, fogadó településeken (falvakban, városrészekben) az önszerveződés minden lehetséges területén (előadások, előadássorozatok, tanfolyam-jellegű képzések tartása, felzárkóztató programok szervezése, tanulmányutak

szervezése itthon és külföldön a helyieket érdeklő fejlesztési témákban, pl. turizmus, ökoturizmus, stb).

<http://addtovabb.kozossegfejlesztas.hu>

További módszerek a közösség fiatal tagjainak aktivizálására

vii. Közösségi beszélgetések³

Sokszor alkalmazzák a közösségi beszélgetést a közösségfejlesztők a helyi munkában arra, hogy bemutassák a közösség előtt a településen, a településrészen szerzett tapasztalataikat. De akárki szervezi – külső segítő, vagy helyi kezdeményező – a közösségi beszélgetés elsődleges célja, hogy a kezdeményezők megosszák gondolataikat és ötleteiket a nyilvánosság előtt egymással, hogy a fejekben lévő tervek közössé válhassanak és az ötleteket egy platformra kerülhessenek. Közösségben beszélgetnek a feltároló értékekről és közösségi problémákról, valamint felkérlik a jelenlévőket arra, hogy válasszák ki ezek közül a legfontosabbakat. Amikor ez a lista összeáll, közösen megállapodnak a témák megvitatásának sorrendjében és az időpontokban.

A nyilvános beszélgetések funkció:

- ráismerünk, hogy a problémák közösek;
- új megközelítésben látjuk a problémákat;
- biztonságérzetet ad, hogy nem vagyunk egyedül;
- közösségi felelősségvállalás, elköteleződés jöhet létre;
- a közösségi helyzet hozzásegít a probléma közösségi megoldásának körvonalazásához;
- megszületik a terv a szélesebb kör bevonására.

A nyilvános beszélgetésre a közösség tagjai heterogén elvárásokkal érkeznek. Időben, néha több találkozásba is kerül, amíg megértik egymást, hogy ki mit akar. Nagyon gazdag csoportdinamikai folyamat ez, amelyben kiderül, hogy lehetséges-e közösségi cselekedetekbe kezdeni, vagy további egyéni munkára, interjúzásra és más módszerekre van még szükség. Néha csalódást okoz az, ha kevesen jönnek el. Az emberek sok ok miatt távol maradhatnak – szokatlan nekik ez a munkamódszer; nincs önbizalmuk mások előtt beszélni; korábban kudarc érte őket a nyilvánosság előtt; tartanak attól, hogy a fejlesztők, vagy más csoport emberei is fel akarják használni őket valamire; nem jönnek el azok, akik úgy vélik, hogy nincs szükségük ilyesmire – pl. a jómódúak, az elfoglaltak vagy éppen a szegénységük miatt sérültek, de ilyenek lehetnek az átlagnál jobban képzettek, a döntéshozók, helyi “hatalmasságok”, stb. Őket is be kellene vonni a közösségi folyamatba, de külön stratégiák alapján. Aki például eljön ugyan, de nem lehet a folyamatban benntartani, mert túlságosan elfoglalt és türelmetlen a problémák kibogozásához - vagyis ő már ott tart, ahová a többiek majd beszélgetések során át érkeznek el –, azt fel lehet pl. készíteni egy eljövendő későbbi belépésre.

Ha a szélesebb kör bevonásának igénye a nyilvánosságban megfogalmazódik – s ez majdnem mindig megtörténik -, akkor már az első nyilvános beszélgetésen fel lehet vetni a közösségi felmérés (www.kozossegfejlesztas.hu) alkalmazhatóságát. Ne siessünk azonban a kérdések formalizálásával, különösen akkor ne, ha azt látjuk, hogy az emberek szívesen beszélgetnek cél

³ Vercseg Ilona: Közösségfejlesztő leckék kezdőknek és haladóknak, Közösségfejlesztők Egyesülete, 2004. Budapest, 28-29. p.

nélkül, élvezik egymás társaságát, és van még mondanivalójuk egymás számára. [...] Olyan közösségi cselekedetek ezek, amelyekbe a közösség tagjai minden különösebb felkészülés nélkül belefoghatnak, mert korábbi közösségi szocializációjuk, kulturális készenlétük ezt lehetővé teszi. Bonyolultabb, tervezést, egyeztetést, forrásteremtést, partnerség építését igénylő feladatok a folyamatnak csak későbbi időszakában, a cselekvési tervek elkészülése után realizálódhatnak.

A települési munkákból a leggyakrabban a fiatalabb korosztály tagjai és a hátrányos helyzetű csoportok képviselői maradnak ki, így az ő bevonásuk mindig körültekintő feladatot jelent a közösségfejlesztők számára. Az évek folyamán különböző eljárásokat – külön fórumok szervezése, közösségi vezetők megszólítása, helyszíni, vagy kiscsoportos beszélgetés szervezése, stb. – alkalmaztak a közösségi munka gyakorlatában, de ezen esetekben is felmerült az a kérdés, hogy ezeknek a közösség periferiáján lévő csoportoknak a véleményét, ötleteit, hogyan lehetne a települési közgondolkodás fősodorába csatornázni és felkészíteni a helyi közösségeket a halkabb hangok meghallására, befogadására.

A nyilvános beszélgetésre a kezdeményezők a legkülönfélébb módon hívhatják meg a közösség tagjait: személyesen felkereshetik a számottevő embereket és elmagyarázhatják nekik, mire készülünk; meghívókat küldhetnek ugyancsak nekik; plakátokon, hangos bemondóban, a helyi újságban, kábeltévéen és mindezek tetszőleges kombinációjával kelthetik fel a lakosság érdeklődését. Ha az első beszélgetés jól sikerül és ennek híre bekerül a helyi nyilvánosságba, további beszélgetések szervezésére nyílik lehetőség, amelyek aztán heti-kétheti rendszerességgel visszatérhetnek. Kevésbé kihasznált utak az elektronikus lehetőségek, mely csatorna alkalmazása például a fiatalok esetében kikerülhetetlennek tűnik.

A kezdeményező(k)nek tisztában kell lenniük azzal, hogy a nyilvános beszélgetések résztvevőinek száma még a leggondosabb szervezés ellenére is nagyon változó lehet, s hogy ez nem kudarc! Vannak sokak érdeklődésére számot tartó témák, míg más problémák kevesebb embert érinthetnek. A folyamatnak megvan a maga dinamikája is: eleinte sokan érdeklődnek, majd számuk fokozatosan redukálódik a „legelszántabbakra”. A kezdeményező(k)nek meg kell érezni(ük), hogy meddig lehet feszegetni a problémák e módszerrel történő közösségivé tételét és mikor kell váltani. 8-10 beszélgetés után (néha még hamarabb is) már gyakran érzik úgy a résztvevők, hogy „jó lenne már tenni is valamit!”, s ez a módszerváltás esedékességét jelzi.

E beszélgetések során fogalmazódtak meg azok a kérdések és cselekvési alternatívák, amelyek köré a közösségi cselekedetek szerveződnek. A nyilvános beszélgetéseket közösségi tervezésnek kell követnie, amelyhez több módszer közül is válogathatunk. Ha azonban azt szeretnénk elérni, hogy a kezdeményező csoport, a központi mag kibővüljön, s hogy a közösségi problémamegoldásnak egy szélesebb közösségi bázisa alakuljon ki, s ha mindezt elegendő idő áll rendelkezésre és a folyamat iránt már elköteleződött kezdeményezők akarata elég erős, akkor mindenképp ajánlott a közösségi felmérés módszerének alkalmazása.

viii. Chat, blog és közösségi portálok⁴

A kihalt tánctermekek és a pezsgő életű chat-szobák jelenségéről ír Molnár Szilárd szociológus cikkében⁵, melyben az új típusú civil aktivitást vizsgálja az interneten.

⁴ A Civil Kollégium Alapítvány, Módszerek 2. c. tananyagának felhasználásával, Budapest, 2009.

⁵ Molnár Szilárd szociológus: Civil aktivitás az Interneten – Kihalt tánctermekek, pezsgő életű chat-szobák? In: Ismerd, értsd, hogy cselekedhess. Nosza. Budapest, 2005.

A fejlesztők, segítők is sokszor keresik a fiatalokat, legtöbbször az iskola és a lakóhely között, holott nem kevés időt töltenek a neten. Önbemutatnak, mások után kutatnak, egyeztetnek, letöltenek, megosztanak, játszanak – akár együtt is. Szóval kapcsolatot keresnek és tartanak fenn egy felületen, melyen a felnőtt társadalom a legritkábban keresi őket.

S hogy mik ezek a lehetőségek, melyek a megszólításra, kapcsolattartásra, vagyis akár egy új típusú kommunikációra adnak/adhatnak teret nekünk, segítőknek?

A blog olyan újabb bejegyzésekkel folyamatosan bővülő weboldal, amely a hozzászólások sorozatából áll, függetlenül attól, hogy mi az oldal témája, formája és hogy nyilvánosan elérhető-e. A blogok többsége nyilvános weblapként működik, bármely internethasználó által elérhetően. Az eredeti „weblog” kifejezés a „web” és „log” (napló) szavak összetételéből keletkezett, ebből rövidült a mára már jól bevált ’blog’ alakká.

Témája sokrétű: lehet egyszerűen egy interneten közzétett személyes, egyéni napló, de lehet egyéni vagy csoportos politikai véleménynyilvánítás vagy üzleti jellegű kommunikáció eszköze is, és lehetségesek tematikus blogok is (például kifejezetten csak az irodalommal foglalkozóak). Ennek megfelelően a szerzők köre az alkalmi szerzőktől a nagy írói közösségekig, sőt vállalatokig terjed. Sok weblog teszi lehetővé a látogatóknak nyilvános megjegyzések írását az egyes bejegyzésekhez, ami közösségek kialakulásához vezethet. Vannak baráti, osztály-közösségek, akik programjaikat, ügyeiket szervezik ilyen felületen.

A blogok gyakorlatilag semmiféle formai vagy tartalmi megkötéssel nem rendelkeznek, bár többségük továbbra is hosszabb-rövidebb, döntően szöveges bejegyzésekből áll. A blogok esetében – mint általában a weblapoknál – nagyon jelentős a linkelés lehetősége. Számos szolgáltató kínál ingyenes szolgáltatást, de vannak speciálisabb igényeket is kielégítő – például nem nyilvános – fizetős megoldások is.

Weblogok főbb típusai:

Személyes: a köznyelvben sokszor "webnapló". A napló webes változata. Jellemzően egy szerzője van, aki a saját életének részleteit vagy aktuális, konkrét téma szempontjából nem kötött gondolatait osztja meg.

Tematikus: a tematikus blog egy adott témára koncentrálnak, csak abban téve közzé bejegyzéseket. Írói általában otthonosak a témában és saját tapasztalataikat, kutatásaikat osztják meg illetve a témában közzétett más publikációkra reagálnak. A tematikus blogok, a szakmai publikációkkal ellentétben, általában személyesebb hangvételűek és szubjektív nyelvezetűek.

Elmélkedő: amíg egy személyes weblog elsősorban a mindennapi élettel és eseményekkel kapcsolatos, az elmélkedő kategóriába tartozó blogok a szerzők valamely felvetődő témáról szóló gondolatait tartalmazzák. Ezek általában kevésbé véletlenszerű és többnyire filozofikus témákat jelentenek. Az elmélkedő blogok egyik oldalról természetesen beleolvadnak a személyes weblogokba, másik oldalról pedig a tematikus blogokba. Általában ide tartoznak a politikai blogok is.

Haverblog: a HaverBlog egy megosztott napló a weben, mely rövid, gyakran frissített bejegyzésekből áll, amit hasonló érdeklődéskörrel rendelkező barátok szerkesztenek. Ezek egy kisebb-nagyobb társaság hétköznapi életével kapcsolatosak, és olvasóközönségük is ugyanez a társaság.

Blogregény: a naplóba oltott regények komoly hagyományokkal bírnak a prózairodalomban. Késői utódjuk a fiktív-történetet és szereplőket használó blog, ami folytatásos, naplószerű formában mutatja be a cselekményt. Írója on-line eszközök segítségével azonnali visszajelzést kaphat olvasóitól; az alkotók e szerint is alakíthatják a cselekményt, így kialakítva egy oda-visszaható rendszert, ahol egy szinten túl már megkérdőjeleződik az író és olvasó státusza.

Hírblog: hírkivonatokat tartalmaz egy adott témakörből. Ezek általában rövid összefoglalókat, illetve linkeket tartalmaznak érdekes cikkekre a sajtóból.

Közös blogok: a közös blogoknak több szerzőjük van. Ez általában egy zárt, pár fős "szerkesztőséget" jelent, de a blog akár teljesen is nyitott lehet, engedve, hogy akárki közlétegyen cikket.

A sort még sokáig folytathatnánk a blog fajtákkal, pl. *politikai, leírásblogok, vállalati, komplex blog, podcast, fotóblog, videóblog vagy vlog, mikroblog...*

Hol lehet blogot indítani (magyar blogot, magyar nyelven)?

<http://www.emagyarorszag.hu/object.a47d253a-f590-4fcc-83d4-1b2ed68c5800.ivy>

Magyar bloggyűjtemény (és sok más): <http://blog.lap.hu/>

ix. Lépésjavaslatok – végiggondolandó kérdések kisközösségi rádiók elindításához

A média bármelyik területe alkalmas a fiatalok önbemutató törekvéseinek kielégítésére, az internetes lehetőségek után talán az újság és a kisközösségi-, vagy az iskolarádió lehetősége érhető el a legkönnyebben.

Ezekhez persze erőforrások szükségesek, de ahhoz, hogy valós eszközzé váljon, vagy már a rendelkezésre kell állnia és csatlakozni kell hozzá, vagy támogatásra kell találnia a kezdeményezésnek. Mindenesetre ezek olyan csatornák, melyek amellet, hogy a fiatalok egymás közötti kapcsolatszervezését segíti, fontos üzeneteket nyújt azoknak a felnőtteknek is, akik szeretnének bepillantást nyerni, hogy mi foglalkoztatja ezt a korosztályt, hogyan próbálja kifejezni, megmutatni gondolatait.

Ha van ilyen médium, akkor az a kérdés: nyitott-e, befogadó-e az új tagokra, kezdeményezésekre, azaz lehet-e csatlakozni.

Ha nincs, de kezdeményeznék, hogy legyen, akkor érdemes néhány dolgot átgondolni, mielőtt elköteleződünk egy eszköz, egy lehetőség mellett, például:

- Fel kell tárnai, hogy van-e helyben közösségi akarat egy ilyen vállalkozásra. Tapasztalataink szerint ez a legfontosabb feltétel, ha ez létezik, a többi általában megteremthető.
- Csapatot kell szervezni, azaz kapcsolatokat kell építeni. Ki – kik szeretnének rádiózni/újságszerkesztésben részt venni? Kikre lehet a településen, a környezetben számítani, kiket érdemes bevonni, aktivizálni, hogyan? Mennyien vannak?
- Számba kell venni a várható tipikus feladatokat és meg kell nézni, melyikre van már vállalkozó, hol vannak a hiányok. Mennyi kapacitásra lenne szükség a közösség tagjaitól, hogy biztonságosan működhessen?

x. Állampolgári Tanács (ÁT)

Van, amikor lehet, vagy érdemes a konfliktusos helyzeteket olyan módon rendezni, melyekből tanulnak a közösség tagjai, jelen esetben a társadalom ifjabb tagjai, akiket sokszor érdemes meg nem kímélni ezektől a nehéz helyzetekről - inkább tanulási helyzetnek értékelni. Olyanoknak, amelyben probléma-megoldási készségek fejlődnek, amelyben alternatív utak ismerhetők meg a konfliktusok kezelésére egy szervezett, védett környezetben.

Az Állampolgári Tanács célja az érintettek intenzív bevonása egy adott, általában ellentmondásos közügy megvitatásába, valamint a kapcsolódó döntés előkészítésébe. Az ÁT tagjait külső és helyi szakértők bevonásával részletesen informálják egy adott közügyről, majd egy jól szervezett, külső segítők által szervezett és facilitált véleménynyilvánítási folyamatban lehetőséget kapnak arra, hogy közösen gondolkodjanak ügyükről: kifejezzék támogatásukat, ellenérzéseiket vagy félelmeiket azzal kapcsolatban. Az ÁT a döntéshozók számára konkrét javaslatokat fogalmaz meg.

A közösségi technika alapfeltételezései:

- Ha elég idő, tér és megfelelő mennyiségű információ áll az emberek rendelkezésére, akkor képesek komplex kérdésekben is felelős döntéseket hozni. Igaz ez a fiatalabb generációk tagjaira is.
- Ha egy döntési folyamatba elég korán vonják be a kérdés minden érintettjét, akkor van esély a konszenzusos megoldásra, melyet minden érintett a magáénak érez majd.
- A megfelelő módon előkészített állampolgári döntés megalapozottságában és érvényességében nem különbözik a választott testületek, hatóságok, vezetők által hozott döntésektől, ezáltal az állampolgárok a döntési és tervezési folyamatokban egyenlő félként jelennek meg.

Az Állampolgári Tanács módszertana egy kötött tematika. Folyamatot jelöl, mely az alábbi lépések köré sűrűsödik:

Előkészítő fázis

- külső segítők/szakértők felkérése az ÁT megvalósításának lebonyolítására;
- ÁT Irányító Testületének kialakítása, melyben az ÁT külső segítőin túl helyet kapnak az adott közügy által érintett közösség tagjai is. Az Irányító Testület feladata megfogalmazni azt a konkrét témát, amelyre az ÁT megalakul, valamint az egyes döntési lehetőségek meghatározása is;

Megvalósítás fázisa:

- az ÁT tagjai a tanácskozás fókuszában álló témákról, szabályozási kérdésekről hallgatnak meg előadásokat, melyek megismertetik őket a témával kapcsolatos eltérő állásfoglalásokkal, vélekedésekkel;
- az ÁT tagjai a facilitátorok segítségével megvitatják a hallottakat, igény szerint pedig újabb kérdéseket tehetnek fel a meghívott szakértőknek;
- az ÁT tagjai mérlegelik a közügyeket, majd közösen alakítják ki az álláspontjukat az alternatívákat/jövőképeket illetően. Ha szükséges, a tanácskozásra előkészített döntési lehetőségeken túl az ÁT újakat is meghatározhat;
- az ÁT-ról összefoglaló jelentés készül, amely tartalmazza az ÁT által megfogalmazott ajánlásokat;

Utánkövetés

- ÁT eredményeinek visszacsatolása a nyilvánosság felé (pl. honlap, újság, közösségi rádió, stb.);

Egy jól szervezett ÁT körülbelül 3 aktív nap és körülbelül 10-30 fő részvételével működik hatékonyan.

További információk:

Pataki György: Bölcs „laikusok” Társadalmi részvételi technikák a demokrácia szolgálatában Civil Szemle IV. évfolyam (3-4.szám)

letölthető: <http://www.vedegylet.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=780>

Cromo Alapítvány módszertani kiadványa:

<http://www.cromo.hu/?id=10&l=hu>

xi. Kép-hang módszerek

Kép Hang (Photo Voice) 1. – fotó

Társadalmi változások előidézése a fényképezés és a fényképek vizuális erejével. A fényképezés és a társadalmi cselekvés kombinációját adja a Kép Hang módszer. A fényképeken és az ahhoz kapcsolódó történeteken keresztül a módszer felhívja a figyelmet számos fontos közösségi problémára és veszélyre, valamint a változások szükségességére. A módszer nagyban segíti egymás megértését, a párbeszédet és az együttgondolkodás kialakulását. A módszer alkalmazása során a fényképezőgép elsősorban hátrányos helyzetű, vagy főként nem szavakkal kommunikáló emberek kezébe kerül, akiket a döntéshozatali folyamatok során figyelmen kívül szoktak hagyni. A fényképeken keresztül tudják a hangjukat hallatni ezek a „néma”, nem hallható, vagy már korábban háttérbe szorult csoportok.

A Kép Hang módszer különösen jól alkalmazható az egészségügyben, a környezetvédelemben, valamint a társadalmi konfliktusok kezelésében, a fiatalok társadalomlátásának, értékorientációjának, kötődéseinek megismerésében.

A módszerhez ajánlott folyamat:

- A feladat – képek készítése adott szempontok inspirációjára.
- Kép – a kiválasztás: azoknak a fényképeknek a kiválasztása, amelyek a leginkább tükrözik egy adott közösség problémáit, erősségeit, és erőforrásait, üzenetét. A tényleges részvétel különösen fontos a folyamatnak ebben a szakaszában, hogy a kiválasztást a fényképezők maguk végezzék el külső moderátor segítségével.
- Hang – a történetmesélés: a fényképekhez kapcsolódó történetek (jó és rossz egyéni vagy közösségi élmények) meghallgatása, megértése kisebb-nagyobb csoportos beszélgetések során. A fényképek önmagukban, a történetek nélkül nem értelmezhetők.
- Értelmezés – a fényképek „kódolása”: a fényképeken és a történeteken átszűrődő témák és ügyek elemzése, azonnali cselekvések körvonalazása, másokkal való megosztása.

A módszer alkalmazásának lehetséges kimenetei:

- Korábban nem látható-hallható társadalmi csoportok és problémáik megismerése a fényképek és az általuk hozott történetek vizuális erejével;
- Előítéletek mérséklődése;
- A döntéshozók figyelme konkrét, korábban nem ismert problémákra és a lehetséges megoldásaikra terelődik;
- Konkrét cselekvések a felmerült problémákhoz kapcsolódóan

Photo Voice: <http://www.photovoice.org>

Kép Hang 2. - részvételi videó

Hasonlóan a módszer fényképekre épülő változatában, a feladat itt is egy adott közösséget érintő legfontosabb problémák és ügyek feltárása, megértése, elemzése és erőteljes, vizuális, valamint szóbeli megjelenítése a külvilág felé, melynek alapvető célja, hogy az ügyben változások induljanak el.

A részvételi videózás lényege, hogy egy adott közösség tagjai saját maguk tervezik meg és szerkesztik meg teljes felelősséggel a legfontosabb problémáikról és ügyeikről szóló filmet. A technika ereje abban rejlik, hogy a filmet a benne szereplő közösség tagjai szerkesztik, a film az ő szemszögükből láttatja vágyaikat, reményeiket és szükségleteiket. A videó elkészítéséhez a közösség tagjai technikai és módszertani segítséget kapnak külső szereplőktől (amennyiben nem rendelkeznek ilyen tudással). A részvételi videó hidat épít a döntéshozók, vagy a közösség vezetői és a helyi emberek között.

xii. Közösségi események szervezése, ünnepek, bulik

Minden közös munkában, azaz minden olyan helyzetben, ahol a közösség tagjai saját elhatározásukból létrehoznak, megszerveznek valamit, az odavezető út legalább annyira fontos, mint a célul kitűzött esemény.

A feladat megszervezése során a közösség tagjai feltárják erőforrásaikat, fokozzák a csoport tagjai közötti kommunikációt, szükség esetén a nyilvánosság elé lépnek, mellyel erősödik a csoport-identitás. Ezt a folyamatot zárja le maga a kitűzött akció.

Akcióterv készítése: a feladatok, az idő és költségek tervezése

Az akciónk megvalósításához célszerű egy kisebb szervező csapatot kialakítani, akik hajlandók és képesek is kulcsszerepet betölteni a folyamat során. A csapatot érdemes úgy összeállítani, hogy lehetőség szerint minél inkább lefedje az akciónk által érintett célközönséget. A cél érdekében sokféle feladatot el kell végezni, ezért célszerű ezekhez felelős személyeket is rendelni.

A közösségi akciók életre hívásához és lebonyolításához idő kell, s nem mindegy, hogyan osztjuk be. Különösen az akció nyilvánosságának megteremtéséhez, „szájról-szájra” terjedéséhez szükséges idő, amely kritikusnak tekinthető az akció „beérése” szempontjából. Tekintettel kell lenni a várható csúszásokra, a váratlan eseményekre, az ünnepekre, a szabadságok idejére, stb..

A közösségi akció költségekkel is jár, amelyek fedezésére különböző forrásokat kell felkutatnunk. A költségek mértéke akciónként természetesen nagyon különböző lehet, az akció méretétől, a nyilvánosság mértékétől, és attól is függően, hogy a természetbeni hozzájárulások (vagyis az akcióban résztvevők különféle felajánlásai) a költségek mekkora részét tudják fedezni.

Amire például költeni kell/szokás: nyomtatás: meghívók, tájékoztatók, beszámolók, poszterek, jogszabályok stb.; telefon/telefax használat; nyilvánosság megteremtésének költségei: nyomtatott/elektronikus hirdetések, poszterek, szórólapok megtervezése, különféle eszközök beszerzése vagy bérlése: pl. mikrofon, flip-chart, diktafon, projektor, laptop stb.; postaköltségek: meghívók, tájékoztatók, beszámolók postázása; étel-ital: a közös étkezések mindig közelebb hozzák egymáshoz az embereket.

Azért vannak ötletek a forrásokra vonatkozóan is: helyi önkormányzat, helyi civil szervezet, helyi vállalkozás, helyi szakértők, a közösségi akcióhoz kapcsolódó „termékek” eladása: ha ügyesek vagyunk, a közösségi akciónkhoz kapcsolódóan kifejleszthetünk olyan terméket, amelynek eladásával bevételt tudunk generálni, tombola, stb..

xiii. Közösségi művészeti eszközök

A fiatalabb generációk számára, érzéseik, gondolataik, dilemmáik megosztására a legkevésbé komfortos mód a verbális kommunikáció. A művészet adta lehetőségek sokuk számára új lehetőségeket nyit meg az üzenetek közvetítéséhez. Nem véletlen, hogy a fiatalok körében a legnépszerűbbek a zenei alapon nyugvó programok és a vizuális élményeket adók. Ezeknek is inkább a passzív – befogadó – változatai, például: zenehallgatás, koncert, mozi, stb. Mi most mégis olyan módszereket veszünk számba, melyek a művészeti érzékenységre, az alkotó tettvágyra alapoznak, de nem nélkülözik a cselekvő részvételt.

Fórum Színház

Célja, hogy különféle közéleti, közösségi problémák, konfliktusok közösségi szinten kerüljenek megvitatásra, feldolgozásra, színházi elemekre és eszközökre építve.

Lényege, hogy a meghívott színészek vagy éppen egy adott közösség tagjai bemutatnak egy improvizációs módszerrel közösen létrehozott szindarabot. A darab olyan helyzetet mutat be, melyről az alkotók tudják, hogy valamilyen módon érinti leendő nézőiket. A darab központi figurája, a főhős nehéz helyzetbe kerül, amit általában egy vagy több másik szereplő viselkedése okoz. A főhős megoldhatatlan problémája válsághoz vezet, ezzel végződik a bemutatott darab.

A program következő részében a program műsorvezetője, aki a társulat és a közönség közötti összekötő kapocs szerepét tölti be, ismerteti a játékszabályokat és megkéri a nézőket, hogy segítsenek megoldani a főhős problémáját. Ennek módja, hogy az alkalmi társulat újra és újra eljátsza a darabot, miközben a nézők közül bárki bármelyik pillanatban megállíthatja az előadást és bármely szereplő helyébe lépve eljátszhatja saját ötletét, kipróbálhatja elgondolását a helyzet javítására. A játzó-néző beavatkozásával módosíthatja a szereplők viselkedését, cselekedeteit és szavait, ennek megfelelően változik a darab cselekményének menete. A játszás optimális esetben addig zajlik, míg egy olyan forgatókönyv nem születik, amelyiket a nézők szívesen elfogadnak. Azaz, a végcél egy megváltozott forgatókönyv, melyben pozitív és vállalható a kimenet.

A dráma eszközével való közösségi munka minden esetben az aktív, befolyásoló szerep átélését, az önkifejező készség javulását adja. A játszás közben inspirációk születnek/szülehetnek a cselekvésre. Megvitatásra kerülnek – nem direkt módon - erkölcsi, morális, mikroközösségi, közösségi problémák. Mérséklődhetnek előítéletek, növekedhet a társadalmi-, közösségi felelősség.

További információk:

Istenkúti Közösségért Egyesület: Kézikönyv a Fórum Színházról
http://www.adata.hu/Kozossegi_Adattar/esemeny.nsf/35a4c7792a06710bc1257019002977ad/b4573e6f81ea2ebdc125702e003f41c2?OpenDocument

http://www.kik.ro/Varad_archivum/varad_6_szam/varad_6sz_19.html

Káva Műhely <http://www.kavaszhaz.hu> (DVD!)

<http://www.theatreoftheoppressed.org/en/index.php?useFlash=1>

letölthető videók: <http://www.theatreoftheoppressed.org/en/index.php?nodeID=54>

Mural Painting módszer⁶

„A mural painting (falfestés) a közösségi művészet egy Közép- és Dél-Amerikában honos formája, melyet Nicaraguában, Esteliben komplex közösségfejlesztő módszerként alkalmaz a

⁶ Katona Krisztina: A Mural Painting módszer. In: Parola 2008/3. szám. 28-29 p.

FUNARTE nevű szervezet. Magyarországon a Murál Morál Csoport próbálta ki először a 2007 szeptembere és 2008 novembere közt megvalósuló „Utcai képzőművészet – életre keltett falak” című ifjúsági projekt keretében hátrányos helyzetű fiatalok 6 csoportjával.

A módszer lényege a közös gondolkodás és közös alkotás a csoporttagok teljes bevonásával. A festés nem igényel művészi előképzettséget, a nagy méretben való képi megjelenítés által kiküszöbölhetők olyan hiányosságok, melyek az iskolában megszokott kisméretű, részletezett alkotásoknál kitűnnének, így mindenkinek sikerélményt nyújt a nagyméretű közös festmény elkészítése.

Az alkotás folyamata két részre bontható: a folyamat hosszabbik részét kitevő témafeldolgozó, a festést előkészítő szakaszra és a folyamat kicsúcsosodását jelentő festménynek, mint fő produktumnak az elkészítésére.

A témafeldolgozás során a csoportvezető különböző nem formális nevelési módszerek segítségével (drámapedagógia, művészetterápia, emberi jogi nevelés, környezeti nevelés, globális nevelés és egyéb az ifjúsági munkában és a tréneri munkában használatos gyakorlatok) formálja a csoportot és megpróbálja előcsalogni a csoporttagokból az adott témával kapcsolatos gondolataikat, vágyaikat, érzéseiket, vagyis a tagokat véleménycserére ösztönzi.

Komplexitása nemcsak abban rejlik, hogy segítségével bármilyen téma feldolgozható, és a közösségi tudat tükröként egy nagy felületen megjeleníthető, hanem a művészi önkifejezésnek is nagyszerű eszköze. Ezenkívül az egész folyamatot végigkísérő csoportmunkában megvalósuló közösségi munka és alkotás fejleszti a fiatalok alkalmazkodó, kooperációs és kommunikációs készségét, véleménynyilvánításra, gondolataik kifejezésére, érvényesítésére ösztönzi őket, mely mindenképp hozzájárul a résztvevők közösségi-állampolgári részvételéhez. A módszer által kompetenciáik nemcsak közösségi szinten bővülnek, hanem a vizuális és más kreatív művészi eszközök alkalmazásával egyéni szinten is fejlődnek, az önkifejezés útján önismeretük, kreativitásuk, problémamegoldó készségük is fejlődik, és a témafeldolgozás-feltárás révén a világról szerzett ismereteik bővülnek, egymásról és önmagukról alkotott képük, pedig tágul, egyre holisztikusabb látás- és szemléletmód alakul ki bennük.

A falfestéshez a **festési technika**, a nagy felületen, nagy méretben közösen történő alkotás megismerésén, alapelveinek elsajátításán keresztül vezet az út. Ez azt jelenti, hogy először egyre nagyobb méretű (A/4 – A/0) papíron, majd lepedővászon készülnek egyéni, kiscsoportos és egész csoportos közös festmények. A résztvevők mindvégig csak a 3 alapszint (piros, sárga, kék), feketét és fehéret használnak, és abból kevernek minden további színt. Természetesen ecsettel dolgoznak, és figurális, univerzális szimbólumok ábrázolásával fejezik ki a mondanivalójukat, arra törekedve, hogy az mindenki számára érthető legyen. Ezt szolgálja a plakátszerű megjelenítés is, vagyis a kompozíció néhány a képet kitöltő, kifejező formából, figurából való felépítése.

A módszer előnyei: bármilyen korosztállyal alkalmazható, diszkriminációmentes: bármilyen kultúrájú, nemzetiségű, gondolkodású, szociális háttérű emberrel jól működik, fontos egyéni készségeket, kompetenciákat fejleszt, csoportszintű kompetenciákat fejleszt – közösségfejlesztő módszer, a művészet eszközeivel fejezhetik ki magukat a résztvevők a verbalitást ki lehet küszöbölni, a közös alkotás maradandó, nyilvánosság elé kerülhet, páratlan élményt nyújt a csoportnak, alkotóknak, az ifjúsági szakma minden területén alkalmazható, segítő szakmákba, nevelői, pedagógiai munkába könnyen beilleszthető.”

További részletes anyagok: www.muralmoral.hu

5. Együttműködés vs. versengés

A közösségi munka lehetőségeinek és eszközeinek taglalásakor nem lehet elmenni amellett, hogy választ, de legalább érveket ne találjunk arra, hogy milyen utat kövessünk, ajánljunk: versenyezzünk, vagy együttműködünk?

Az együttműködés az élővilág fontos jellemzője, az állatoknál a túlélés vezérli ezt, az embereknél leggyakrabban a jól felfogott érdek. Sok dologra nem lennének képesek önállóan, ezért szervezünk hozzá másokat is, hogy együtt képesek legyünk rá. Szükség van a csapatmunkára: a családban, a településen, az iskolában, stb.. A csapatok olyan eredményeket tudnak elérni, amelyekre az egyének külön-külön nem lennének képesek.

A ma Magyarországon működő iskolák túlnyomó többsége a versenyzető, komolyan szinte kizárólag az egyéni teljesítményt értékeli. A diákok nem kapnak csapatfeladatokat és ezért nem is nagyon tanulja, tapasztalja meg senki, mit jelent másokkal együtt dolgozni, alkotni. Pedig nem megy azonnal, ki kell tanulni és mindent folyton meg kell benne újulni, figyelembe kell venni másokat is, időt kell szánni a szervezésre és az egymás megértésére - sajnos nem ez a fő nevelési irány századunkban.

KAPCSOLÓDÓ FELADATOK

Négyzettologatós

Fogyó-dilemma elemzése, az xy gyakorlattal

Hélium-rúd

Esetelemzés

II. Nem-könyves (nem szöveges) tananyagok és kapcsolódó feladatok

- webhely utalók

www.kozossegfejlesztes.hu

www.civilkollegium.wordpress.com

http://www.theewc.org/uploads/content/ICCS_2010_Initial_Findings.pdf

http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0300125.TV

<http://www.ifjusagitorveny.hu/index.php/ifjusagi>

www.soros.hu

www.kozossegi.c3.hu

www.ensi.org

www.idebanken.no

<http://www.gyiöt.hu>

www.i-dia.org

<http://www.onkentes.hu/kereskinal/>

<http://www.emagyarorszag.hu/object.a47d253a-f590-4fcc-83d4-1b2ed68c5800.ivy>

<http://www.vedegylet.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=780>

<http://www.cromo.hu/?id=10&l=hu>

<http://www.photovoice.org>

<http://www.adata.hu/>

http://www.kik.ro/Varad_archivum/varad_6_szam/varad_6sz_19.html

<http://www.kavaszinhaz.hu>

<http://www.theatreoftheoppressed.org/en/index.php?useFlash=1>

<http://www.theatreoftheoppressed.org/en/index.php?nodeID=5>
www.muralmoral.hu

- filmek

Mérei Ferenc: Módszerek. Magyar Televízió

Elliot, Jane: Akinek a szeme kék. Spectrum televízió

III. Irodalom

Kötelező olvasmány/ok

- Dr. Vercseg Ilona - Kovács Edit (2012): Ifjúsági közösségfejlesztés (animáció). „Az ifjúságsegítés rangjáért” sorozat, 7. kötet, Kecskemét, ISBN 978-615-5192-11-1
- Limbos, Eduard (1985): Kulturális és szabadidős csoportok animálása, Népművelési Intézet, Budapest
- Vercseg, Ilona (2004): Közösségfejlesztő leckék kezdőknek és haladóknak, Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest
- Édes és sós. Receptek a helyi ifjúsági munkához (2006) szerk: Groska-Huszti-Varga. Közös Nevező Egyesület, Nyíregyháza

Ajánlott olvasmány/ok

- Bodorkós-Kajner-Kovács-Péterfi (2004): RAJTunk múlik. Hogyan szervezkedjünk és képviseljük érdekeinket lakóhelyünkön. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest
- Rudas János (1990): Delphi örökösei. Kairosz Kiadó, Budapest
- Schilling Árpád (2008): Egy szabadulóművész feljegyzései, Krétakör, Budapest
- Schilling Árpád (2010): A szabadulóművész apológiája. Krétakör, Budapest
- Sikeres önkéntes programok a gyakorlatban (2005) szerk: Francsics Dorina, Önkéntes Központ Alapítvány, Budapest
- Kézikönyv a demokrácia oktatásához (2002) szerk: Hidvéghi Balázs. Civitas Egyesület, Budapest

Szükséges segédanyagok: tematika, esettanulmányok, filmek, honlapok és linkek gyűjteménye, dokumentum-minták, jogszabálygyűjtemény, animátori és foglalkozásvezetői technikák gyűjteménye – gyakorlati példák minták.

IV. „Tanári segédkönyv” – ajánlott módszerek, tevékenységek, egyéb közölni valók

Módszer neve: Mit hoztam?		
<i> Javasolt kurzus Ifjúsági közösségfejlesztés</i>	<i> Fejleszthető kompetenciák empátia</i>	<i> Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i> Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	Páros gyakorlat: 4 percben egyik faggatja a másikat, majd a következő négyben viszont. A megszerzett információkat kiscsoportban, vagy plenárisan adják vissza.	
<i> Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Biztonságos tér, székek, páros létszám, a csoportlétszámától függően: páros helyzet: 10 perc visszajelzés: páronként 3-5 perc	
<i> Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>		
<i> Ajánlott, felhasznált irodalom</i>		
<i> Szerző, jogtulajdonos:</i>		

Módszer neve: Módszerplakát		
<i> Javasolt kurzus Ifjúsági közösségfejlesztés</i>	<i> Fejleszthető kompetenciák Módszerismeretek Mérlegelés a módszerek között - kompatibilitás</i>	<i> Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i> Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	A kurzus elején módszer-plakát nyitása, melynek célja, hogy rögzítsük a képzés során alkalmazott, vagy a résztvevők és a képzők által megemlített módszereket. Ez a közös gyűjtés a képzés teljes időtartama alatt zajlik. Módja: falra ragasztani nagy papírt és folyamatosan egymás alá, mellé írni a módszereket, olyan kulcsszavakkal, melyből később felidézhető. Minden feladat végén kérdezzünk rá, a résztvevők milyen módszerekkel találkoztak már pl. a bemutatkozásra, melyek fiatalok esetében is jól alkalmazható szerintük.	
<i> Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény,</i>	Papaír, filctoll, rögzítéshez ragasztó	

<i>időmennyiség):</i>	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>	
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>	

Módszer neve: Közösségmozaik		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszhető kompetenciák</i> Empátia Fogalomértelmezés Problémamegoldó gondolkodás	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	A résztvevőket kérjük meg, hogy mindenki írja fel egy-egy különálló kis lapra, hogy mi jut eszébe arról a szóról, hogy közösség. Egy gondolat, egy lap. Majd alkossanak kis létszámú (3-4 fő) csoportokat. Ismerjék meg a csoporttársak által írtakat, majd rendszerezék a kislapokat egy közös rendező elv szerint. A végső változatot rögzítsék, majd mutassák be a saját közösségfogalmukat a többi csoport számára.	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Post-it színes, valamint nagyméretű flip-chart lapok, filcek, tábla, Egyéni munka: 5-10 perc Kiscsoportos munka 20-30 perc Visszajelzés: csoportonként 3-6 perc	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>		
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>		
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>		

Módszer neve: Térképrajzolás		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszhető kompetenciák</i> Átlátó képesség Elemző szemlélet	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	Mentális térkép rajzolása: kérjünk meg minden résztvevőt, hogy rajzoljon felülnézeti térképet a településéről (ahol ifjúsággal foglalkozik). A rajz közepén legyen a fiatalok számára legfontosabb hely... A képzés során többször használ(hat)juk majd még a térképet, pl. Jelöljék be: ki-hol foglalkozik a településen/településrészben fiatalokkal, hol vannak a	

	fiatalok, hol töltenek sok időt, hol fordulnak meg sokan, stb.
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Személyenként nagy méretű papír, színes filc, ceruza, egyéni munka: 10-15 perc visszajelzés 5-15 perc/fő
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>	
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>	

Módszer neve: Társadalmi távolság gyakorlat		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszthető kompetenciák</i> Empátia Vitakészség	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	<p>A csoport minden tagja kap egy szerepkártyát. Első feladat: egyéni rész: képzelje el azt az embert: hogy néz ki, mit csinál napközben, este, hol lakik, kikkel, mi a munkája, mit csinál a szabadidejében, milyen általában a hangulata, hogy került abba a helyzetbe, amiben van, mik lehetnek a kihívásai, stb. Ne beszélje meg senkivel, hangolódjon rá arra az emberre, van szabadsága hozzá, hogy kitalálja őt. Majd sorakozzanak fel egy sorba a résztvevők, fogják meg egymás kezét és kérjük meg, amíg csak lehet, fogják egymás kezét. Állításokat olvasunk fel, s ha igaz rájuk, mármint arra a személyre, akit elképzelték, akkor a LÉPJENEK EGY LÉPÉST ELŐRE! A mondatokat kommentárok nélkül olvassuk fel, majd nézzük meg hova jutottunk és próbáljunk meg eligazodni: ki-ki lehet a pályán. Végül üljön össze a csoport a beszélje ki az érzéseit, a témát.</p>	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Szerepkártyák, állítássor, nagy tér kb. 30-40 lépéshez, 1-2 óra	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>	Fontos, hogy mielőtt belekezdünk alaposan ismerjük meg a gyakorlatot, valamint készüljünk fel a diszkrimináció témakörre, érzések és elméletek szintjén. Akkor kezdjük bele, ha van elég idő és a csoport képes arra, hogy saját szerepéből kilépjen.	
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	Kompassz Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez, Rui Gomes (szerk.) 2004. GYISM-Mobilitás	
<i>Szerző, jogtulajdonos: Kompassz</i>		

Módszer neve: Kinek a dolga?		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszthető kompetenciák</i> Mérlegelés- vita	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	<p>- Számba kell venni a szereplőket, kinek van dolga a fiatalokkal. Kinek-mi a dolga? (csoportosítgassuk őket, pl. közvetlen-közvetett, kötelesség-választott, életszerű-szakszerű, stb.).</p> <p>- Nézzük meg kinek mi a dolga pontosan (ezeket írjuk új lapra). Nézzük meg kinek – kivel kell(ene) együttműködni? Miben?</p> <p>- Súlyozás! Kinek mekkora a felelőssége? Osszanak szét a résztvevők 10-10-10 pontot a felelősség szempontjából a szereplők között. Beszéljessünk az eredményről.</p>	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Lapok, tollak-filcek, flip-chart papír, tábla 1 óra	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>		
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>		
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>		

Módszer neve: Hőlégballon		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszthető kompetenciák</i> Empátia Mérlegelés	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	<p>Osszunk ki lapokat, melyen egy hőlégballon sematikus ábrája látható: nagy kosárral és nagy ballon-résszel. Kérjük meg a résztvevőket, hogy írják bele értelemszerűen, hogy mik könnyítik, segítik (ballon) a fiatalokkal való munkát, valamint, hogy mik nehezítik, akadályozzák (kosár) azt. Egyéni munka. Saját tapasztalatokra támaszkodjanak, nem feltétlen kell indokolni, csak értelmezni, ha szükséges. Táblán összesítsük, jelöljük a hangsúlyos elemeket.</p> <p>Kezdeményezzünk beszélgetést a témáról: próbáljuk meg csoportosítani, értelmezni, elemezni, nézzük meg minden fontos tényező szerepel-e rajta, stb.</p> <p>30-60 perc</p>	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika,</i>	Lapok – hőlégbalonnal, vagy anélkül, tollak, filcek, flipchart papír, tábla	

<i>térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>	
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>	

Módszer neve: Kollázs-készítés		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszhető kompetenciák</i> Kreativitás Empátia Érték-, normaegyeztetés	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	Előzetes kikészített újságok, papírok, ragasztók, ollók, filcek, tollak segítségével a résztvevőkből alakított kisebb csoportoknak (pl. egy helyről érkeztek: iskola, vagy település, azonos munkakörben dolgoznak, vegyes), szükség szerint egyedül készítsenek egy kollázst (újságot, faliújságot...mindenki ugyanazt, de tréningenként változhat), mely egy ifjúsági munka szempontjából ideális állapotot tükröz. Olyat, melynek üzenetéből kiolvasható, hogy milyen feltételek, alkalmak teljesülésével éreznék ideálisnak a körülményeket az ifjúsági munkához. A munka végén a résztvevők mutassák be alkotásaikat, melyekről előbb a többiek mondjanak véleményt, mondják el benyomásaikat, s csak végül az alkotók. Ha van időnk, beszéljünk tovább a témáról: Mi kéne ahhoz, hogy valóban így legyen?!	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Lapok, színes és egyéb újságok, ollók, ragasztók, filcek, tollak, ceruzák, 90-120 perc	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>		
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>		
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>		

Módszer neve: „Módszerek” c. film vetítése és elemzése		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszhető kompetenciák</i> Demokratikus készségek, közösségi tanulási helyzetek azonosítása	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid</i>	<i>A film megtekintése, majd beszélgetés a látottakról,</i>	

<i>bemutatása</i>	<i>hallottakról.</i>
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Módszerek c. film, lejátszó, hang, papír, tábla, filc
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>	
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	Mérei Ferenc: Módszerek, ...
<i>Szerző, jogtulajdonos: MTV</i>	

Módszer neve: Érintettek elemzése		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszhető kompetenciák</i> Összefüggések keresése Mérlegelés	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	Össze kell gyűjteni, hogy kik lehetnek szereplői a fiatalokkal való munkának – konkrétan és/vagy általában a településen. Ezeket az alábbi mátrix tengelyi mentén kellene elhelyezni: Mekkora befolyással van a munkára? Mennyire támogató, vagy ellenző? A kapott eredményt érdemes közösen elemezni, felismerni a törvényszerűségeket és a lehetőségeket.	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Lapok, filcek, tollak, tábla fél óra	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>		
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>		
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>		

Módszer neve: Az „Akinek a szeme kék” c. film vetítése, elemzése		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejleszhető kompetenciák</i> Empátia Érték-, normaegyeztetés Konfliktustűrés	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	Az „Akinek a szeme kék” c. film vetítése, akár szakaszolással. Majd a látottak, hallottak, a keletkezett érzések megbeszélése, oldása. Jane Elliot munkássága iránti érdeklődés felkeltése	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei</i>	Film, lejátszó, hang, papírok, tollak, 2-2,5 óra	

<i>(optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>	Ajánlott előtte a filmet megnézni annak, aki nem ismeri, esetleg megjelölni a megállás lehetőségeit. Valamint felszínre hozni Jane Elliot munkásságának anyagait és/vagy a rasszizmus példáit, témaköreit.
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	
<i>Szerző, jogtulajdonos: Spectrum TV</i>	

Módszer neve: Négyzettologatos		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejlesztendő kompetenciák</i> Együttműködés Figyelem Probléma-megoldó gondolkodás	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	- Mi kell a sikeres együttműködéshez? – közös gyűjtés - 5 fős csoportokban dolgoznak: mindenki borítékban mozaik lapokat kap, amelyekből a csoport minden tagja elé egy egyforma négyzetet kell kirakni, a szabályok betartása mellett: nincs kommunikáció, átnyúlás, stb. csak csere - a végén megbeszélni a tanulságokat	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Borítékok a négyzetkirakó meghatározott elemeivel, Flipchart, filc, tábla, a csoportok számának megfelelő számú asztal, 5 fő/csoport + 1 megfigyelő, megfigyelő lap	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>		
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	Rudas János: Delfi örökösei. Kairosz, Budapest, 1990.	
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>		

Módszer neve: Fogoly dilemma		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejlesztendő kompetenciák</i> Problémamegoldó gondolkodás Együttműködés	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	4 csoportban történik a gyakorlat. Meghatározott szabályrendszer – pontozás – mellett döntéseket kell hozni több sorozatban, hogy a csoport melyik stratégiát választja annak érdekében, hogy eleget tegyen a feladatnak: Nyerj,	

	amennyit tudsz! A csoportok egymás viszonyában kapják a pontokat így a választott stratégia hatással van a többiek pontszámára.
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	4 csoport, döntési lapok, szabály, flipchart, filcek
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>	
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	Bolyai: Játékelmélet. Fogoly-dilemma. ...
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>	

Módszer neve: Hélium-rúd		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejlesztendő kompetenciák</i> Együttműködés Türelem	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	Párokra bontva szembe áll egymással a csoport. A párok összeteszik kinyújtott mutatóujjaikat, majd az egymás mellé sorakozott mutatóujjakra rákerül egy hosszú-rúd. A feladat az, hogy tegye le a földre a csoport úgy, hogy közben minden páros ujja érintse a rudat.	
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Hosszú rúd, hely a párok sorbarendeződéséhez	
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>		
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>		
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>		

Módszer neve: Esetelemzések: Cselekvő tanulócsoport (Bálint-csoport módszerrel)		
<i>Javasolt kurzus</i> Ifjúsági közösségfejlesztés	<i>Fejlesztendő kompetenciák</i> Elemzés Összehasonlítás Tanácsadás	<i>Egyéb megjegyzések (vagy semmi)</i>
<i>Az eszköz, módszer rövid bemutatása</i>	Mindkét módszer kérdéseiben és időkeretében kötött. A lényeg, hogy külső segítő nélkül, de jól strukturáltan meg lehessen beszélni a közösségben felmerülő eseteket. Mérlegelési szempontokat kapjon a fejlesztő, a segítő a	

	tovább lépéshez.
<i>Alkalmazásának elemi feltételei (optimális létszám, technika, térigény, eszközigény, időmennyiség):</i>	Egy, másfél óra. Maga az esetmegbeszélés, pont egy óra.
<i>Utalások (reflexiók, felhasználási tapasztalatok):</i>	Ajánlott előtte a filmet megnézni annak, aki nem ismeri, esetleg megjelölni a megállás lehetőségeit. Valamint felszínre hozni Jane Elliot munkásságának anyagait és/vagy a rasszizmus példáit, témaköreit.
<i>Ajánlott, felhasznált irodalom</i>	
<i>Szerző, jogtulajdonos:</i>	

A TÁMOP-5.4.4-09/2-C-2009-0002 „Az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztése”
c. projekt konzorciumának megbízásából kiadja a
Kecskeméti Főiskola
Tanítóképző Főiskolai Kara

Felelős kiadó: Dr. Steklács János dékán

A konzorcium tagjai: Kecskeméti Főiskola, Magyar Pedagógiai Társaság, NCSSZI Mobilitás
Ifjúsági Igazgatóság.
Együttműködő partner: Excenter Kutatóközpont

Sorozatszerkesztők: Horváth Ágnes, Letenyeiné Mráz Márta, Nagy Ádám, Trencsényi László
Technikai szerkesztő: Makra Csaba

ISBN 978-615-5192-11-1

Kecskemét, 2012

ÚJ SZÉCHENYI TERV

